

מתוך הקדמת המחבר: ועיניכם תראינה בנינים בני כשתילי זרעים סביב לשלחנם,
חכמים ונבונים, ובתים מלאים כל טוב, גם עושר גם כבוד לא יסופו מזרעכם

גליון

זרע שמשון המבואר

פרשת בהר

אות ד

פרשת בחקותי

אות א

דרוש מתוך הספר המסוגל 'זרע שמשון' שחברו הגאון המקובל
האלוקי חסידא קדישא רבנו שמשון חיים ב"ר
נחמן מיכאל נחמני זלה"ה

מח"ס 'זרע שמשון' ו'תולדות שמשון'
שחי לפני ב-300 שנה בתקופת האור החיים' ומקום קברו לא נודע
והבטיח שהלומד בחידושויו וספריו יזכה לישועות בבני חיי ומזוני
גלב"ע ו' אלול תקל"ט

דרוש מנוקד ומבואר בתוספת ציונים והארות
יו"ל על ידי מוסדות זרע שמשון
שע"י האיגוד העולמי להפצת תורת זרע שמשון

הוצאת והפצת קונטרס
'זרע שמשון העבואר'

נתרם
לזכות והצלחת

דניאל אורי
בן רג'נה מלכה

שיראה הצלחה וברכה
בלי גבול ובלי עדה בעסקיו
בכל העולם
ויתקיים בו הפסוק
"ופרצת יעה וקדעה"
צפונה ונגבה

לשיתופיות של ברכה בכל עת
מוקד זרע שמשון

ארץ ישראל 02-80-80-500
ארה"ב 347-496-5657

יו"ל ע"י האיגוד העולמי
להפצת תורת
"זרע שמשון"

לקבלת הגליון נא לשלוח למייל:
zera277@gmail.com

ארה"ב

הרב מנחם בנימין פאשקס
ZERA SHIMSHON
C/O B PASKESZ 1645 48 ST
BROOKLYN NY 11204
347-496-5657
mbpaskesz@gmail.com

ארה"ק

הרב ישראל וילברברג
05271-66450

ניתן לשלוח תרומות והנצחות
לזכות ולע"נ ולקחת חלק בהוצאות
והפצת הגליונות והספרים.

ניתן להפקיד בבנק מרובנטיל (17) סניף 635
מספר החשבון 71713028 ע"ש זרע שמשון,
כמו כן ניתן לתרום בכרטיס אשראי

וזכות הצדיק ודבריו תורתו הקדושים וכן מכל
צדה וצוקתו, ויושפע על הלומדים ועל המטייעים
בני חיי ומוזני ועל טוב סלה
כהבטחתו
בהקדמת ספריו.

הודעה ובקשה!

השתדלנו להעניק בדבריו רבנו ולבארם כראוי עד הוכן שמשנת ידנו, אולם דבריו רבנו עמוקים מני ים ואין בכוונתנו כלל להתגדר ולומר שהשגנו את עומק דבריו ודעונו, ובדאי לא לקבוע במה שנכתב שזה הפירוש המוחלט בדבריו, ולכן אנו פונים אל כל הלומדים ו"ו, שבאם תמצאו דברים שאינם כראוי ואינם עולים בקנה אחד עם דברי חז"ל או רבותינו הקדושים, בדאי לא על רבינו הקדוש וז"ע יהיה תלונתכם כי אם עלינו, ובקשתנו שטוהא לטי מהלומדים אשר יכן וימצא פירושים ודרכים יותר ראויים בהבנת דברי רבנו, אא ממנו שמיציאם לדינו כברי שנוכל לתקנם ולשלכם במהרהדות הבאות, ובוה יהיה חלקו עמנו בזיכוי הדברים.

כמו כן נשמח לקבל הערות והארות לשיפורים מכל סוג שהוא לתועלת הלומדים, וכן באם תמצאו טעות ושגיאה מכל סוג שהוא, אנא תיידעו אותנו על כך ותבואו על הברכה.

פְּרִשְׁת בְּהָר

ד

כְּתוּב אִי אֶפְשָׁר לֵאמֹרוּ, כְּבִיכּוֹל, 'עֶבֶד
לֹה לְאִישׁ מַלְוָה' (משלי כב, ז), עַד כָּאן. יֵשׁ
לְדַקְדָּק, שְׁהִיָּה לוֹ לְכֶתֶב 'חוּנָן דֵּל מַלְוָה

פֶּרֶק קִמָּא דְּכִבָּא בְּתֵרָא (י, א), מֵאִי
דְּכִתִּיב (משלי יט, ז) 'מַלְוָה ה' חוּנָן
דֵּל', אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֶלְמָלָא מִקְרָא

מֵאִמְרֵם ז"ל
'מַלְוָה ה'
חוּנָן דֵּל'
כְּבִיכּוֹל עֶבֶד
לֹה לְאִישׁ
מַלְוָה

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

ד

בְּשִׁמְקוּיָמִים הַמִּצְוֹת שֶׁלֹּא לִשְׂם שִׁכְר, אֵין נִחְשָׁב לְדִיבִית מַה שֶּׁהִקְבִּ"ה מוֹסִיף שִׁכְר עֲלֵיהֶן

כִּזֶּה מִסְבַּרְתָּנוּ, שֶׁהִקְבִּ"ה מַחֲשִׁיב אֶת הַנּוֹתָן
צִדְקָה כְּמִי שֶׁהִלּוּהוּ לְהִקְבִּ"ה^א, וְהִרִי
שֶׁכְּבִיכּוֹל^ב נַעֲשֶׂה הִקְבִּ"ה כְּעֶבֶד לְנוֹתָן
הַצִּדְקָה, עַד שִׁיחֲזִיר לוֹ מִה שֶׁנָּתַן לַצִּדְקָה,
וְכִמוֹ שֶׁכְּתוּב (משלי כב, ז)^ג 'עֶבֶד לֹה לְאִישׁ
מַלְוָה' - הִלּוּה מְשׁוּעֶבֶד לְמַלּוּהָ וּמַחֲוִיב
לְהַחֲזִיר לוֹ אֶת מַעוֹת הַהִלּוּוֹא^ה, עַד כָּאן.

וּלְפִי דְרִשְׁתִּי הַגְמָרָא יֵשׁ לְדַקְדָּק עַל לִשׁוֹן
הַפִּסְקוֹ, שְׁהִיָּה לֹה לְכֶתֶב 'חוּנָן דֵּל מַלְוָה ה'
שֶׁבְּתַחֲלִילָה הָאָדָם חוּנָן דֵּל, וְעַל יְדֵי זֶה הוּא

דְּקִדּוֹק בַּפִּסְקוֹ 'מַלּוּה ה' חוּנָן דֵּל' לְפִי מַה שֶּׁהִקְבִּ"ה נִחְשָׁב
לֹה מִנּוֹתָן הַצִּדְקָה

בַּגְמָרָא בְּפֶרֶק קִמָּא דְּכִבָּא בְּתֵרָא (י, א)^א
דְּרִשׁוּ, מֵאִי דְּכִתִּיב (משלי יט, ז)^ב 'מַלְוָה ה'
חוּנָן דֵּל' - הַחוּנָן אֶת הָעֲנִיִּים, וְנוֹתָן לָהֶם
צִדְקָה, הִרִי הוּא כְּאִילוּ מַלּוּה לְהִקְבִּ"ה
שֶׁמִּתְחַיֵּב לְהַחֲזִיר לוֹ אֶת הַמַּעוֹת שֶׁנָּתַן
לְעֲנִיִּים. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אֶלְמָלָא מִקְרָא
כְּתוּב - אִם לֹא הִיָּה דְבַר זֶה כְּתוּב בַּפִּסְקוֹ, אִי
אֶפְשָׁר לֵאמֹרוּ - לֹא הִיָּה נִיתָן לְהֵאמֹר חִידוּשׁ

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוּזוֹת

הַלּוֹי (דְּרוּשִׁים דְּרוּשׁ לַצִּדְקָה) הֵבִיא לִשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ (וִיק"ר
לד, ב) לְגַבִּי נִתְיַנֵּת צִדְקָה לְעֲנִי, וְזֶה לִשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ,
כְּתִיב 'נוֹתָן לָחֶם כָּל בֶּשֶׂר' בֹּא זֶה וְחֻטֵּף לוֹ אֶת
הַמַּצּוֹה [נִתְיַנֵּת צִדְקָה], אִמַר הַקִּדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עָלֵי
לְשֶׁלֶם לוֹ גְּמוּלוֹ. וְבִיָּאֵר הַבֵּית הַלּוֹי, דִּהִינּוּ שֶׁהַחוּנָן
אֶת הַדֵּל, כְּשֶׁנּוֹתָן מַעוֹת לְעֲנִי הִרִי הוּא מַלּוּה
לְהִקְבִּ"ה, וְלֹא לְהַעֲנִי. ד. לִשׁוֹן הַפִּסְקוֹ, 'עֶפְשִׁי
בְּרִשִׁים יִמְשׁוֹל וְעֶבֶד לֹה לְאִישׁ מַלְוָה'. וּפִירִשׁ
בְּמַצּוֹת דּוֹד וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, הָעֲשִׂיר בְּדַעַת יִמְשׁוֹל בְּעֲנִי
הַדַּעַת, וְכֵן עֶבֶד לֹה לְאִישׁ מַלּוּה, רִצָּה לוֹמַר, כְּמוֹ
שֶׁהִלּוּה הוּא מוֹכֵנֵעַ לְהַמַּלּוּה עַל כִּי לֹה לוֹ דִּי
מַחֲסוּרוֹ, כֵּן יִמְשׁוֹל הַחֶכֶם בְּעֲנִי הַדַּעַת, עַל כִּי יִסְפִּיק
לָהֶם מִשְׁאֲלוֹתָם בְּדַבָּר הַחֲכָמָה. וְרֵאָה פִּירוּשׁ רַבִּינוּ
יוֹנָה, שֶׁהִלּוּה מְשׁוּעֶבֶד לְמַלּוּהָ וְנוֹשֵׂא אֶת פָּנָיו.
ה. בְּמִהְרֵשׁ"א (שם ח"א ד"ה מִה דְּכִתִּיב) בִּיָּאֵר, שֶׁמַּלּוּה
בְּכָל מָקוֹם הוּא שֵׁם הַתּוֹאֵר לְאִישׁ הַמַּלּוּה מַעוֹתָיו
לְאַחַר, וְלֹזֶה פִּירִשׁוֹ כִּי הַחוּנָן דֵּל נַעֲשֶׂה הוּא מַלּוּה
לָהּ, וְכְּבִיכּוֹל שֶׁהִקְבִּ"ה נַעֲשֶׂה לֹה לְשֶׁלֶם לוֹ, וְלֹא

א. לִשׁוֹן הַגְמָרָא, אִמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאִי דְּכִתִּיב 'מַלּוּה
ה' חוּנָן דֵּל', אֶלְמָלָא מִקְרָא כְּתוּב אִי אֶפְשָׁר לְאֹמְרוּ,
כְּבִיכּוֹל, עֶבֶד לֹה לְאִישׁ מַלּוּה. וּפִירִשׁ רִשִׁי" (ד"ה
מַלּוּה), הַחוּנָן דִּלִּים נַעֲשֶׂה מַלּוּה לְהִקְבִּ"ה, וְכִתִּיב
'וְעֶבֶד לֹה לְאִישׁ מַלּוּה'. וְכִדְבְּרֵי הַגְמָרָא הוּא בְּמִדְרָשׁ
בְּפִרְשֵׁתֵינוּ (וִיק"ר לז, ב) עַל הַפִּסְקוֹ 'כִּי יִמּוֹךְ אַחִיךָ',
וְזֶהוּ קֶשֶׁר עֲנִיִּן מֵאִמַר זֶה לְפִרְשֵׁתֵינוּ. וְגַם שֶׁבְּפִרְשֵׁתֵינוּ
נִתְפָּרֵשׁ הָאִיסוּר לְהִלּוּת לְיִשְׂרָאֵל בְּרִיבִית, שְׁדוֹן בּוֹ
רַבִּינוּ בַּהֲמִשָּׁךְ הֵמָּאֵמַר. ב. לִשׁוֹן הַפִּסְקוֹ, 'מַלְוָה
ה' חוּנָן דֵּל וְגִמְלוֹ יִשְׁלֵם לוֹ'. וּפִירִשׁ רִשִׁי", מַלּוּה ה'
חוּנָן דֵּל וְגִמְלוֹ יִשְׁלֵם לוֹ - כְּשִׁיחֲלָה וִיטָה לְמוֹת,
צִדְקָתוֹ מְלִיצָה עָלָיו לְפָנֵי מַדַּת הַדִּין לוֹמַר, הָעֲנִי הִיתָה
נַפְשׁוֹ מִפְּרִכְסָתָה לְצַחַת בְּרַעַב, וְזֶה פִּירְסָהּ וְהַחֲזִירָהּ
לְגוּפָהּ, אִף אֲנִי אֲחִזִּיר לוֹ נַפְשׁוֹ. ג. בְּנִתְיַבּוֹת
עוֹלָם לְהַמְהַר"ל (נִתְיַבּ הַצִּדְקָה פ"ד) בִּיָּאֵר, שֶׁהִקְבִּ"ה
בְּרָא אֶת כָּל הָעוֹלָם וְאֶת הָעֲנִי, וְהוּא צִרִיךְ לְפִרְנָסוֹ,
וּלְפִיכֵךְ מִי שֶׁחוּנָן אֶת הַדֵּל הוּא מַלּוּה אֶל הִקְבִּ"ה,
וְכְּבִיכּוֹל הִקְבִּ"ה מְשׁוּעֶבֶד אֵלָיו לְפִרְעוֹן. וּבִשּׁוֹ"ת בֵּית

צָדָקָה, תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמְּצִיא לוֹ
מַעוֹת לַעֲשׂוֹת מִהֶם צָדָקָה.

וּמִשׁוֹם הָכִי, דִּיּוֹק קָרָא לוֹמַר בְּלוֹמַר,
תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִלְוֶה לְמִי
שְׁחֹנֵן דֵּל, שְׁמִמְצִיא לוֹ מַעוֹת בְּדִי
שְׁיִחֹנֵן דֵּל, וְאִפְלוּ הָכִי, וְגִמְלוּ יִשְׁלֵם לוֹ
(משלי יט, יז). וּמִכָּל מְקוֹם, מִשְׁמַע נְמוֹ

ה', וְלָמָּה הַקְדִּים 'מִלּוֹה ה'', שְׁאִין
הַלְשׁוֹן כָּל כֶּךָ מְדַקְדֵּק.

וַיִּתְּרֵן עִם מֵאֵי דְאִמְרִינֵן הָתָם בְּסִמּוּד
(ט, ב), אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מֵאֵי
דְכִתְיִב (משלי כא, כא) 'רִדְף צָדָקָה וְחֶסֶד
יִמְצָא חַיִּים' וְכו', מִשׁוֹם דְּרוּדְף צָדָקָה,
יִמְצָא צָדָקָה. אֲלָא לוֹמַר לָךְ, כָּל הַרְוּדָף

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבַאֵר

מִזְמִין לֹא מַעוֹת, שִׁיכּוֹל לַעֲשׂוֹת מִהֶם צָדָקָה
- לִיתֵּן אוֹתָם לַעֲנִי.

וּמִשׁוֹם הָכִי כְּדִי לִרְמוֹז אֶף דְּבַר זֶה, דִּיּוֹק
קָרָא לוֹמַר כֵּךְ, וְלֹהֲקִדִּים 'מִלּוֹה ה'', לִ'חֹנֵן
דֵּל', בְּלוֹמַר, תְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִלְוֶה מַעוֹת,
דְּמִי שְׁחֹנֵן דֵּל - לְמִי שֶׁרוּדְף לַעֲשׂוֹת צָדָקָה
עִם הָעֲנִיִּים וְעֵתִיד לִהְיוֹת 'חֹנֵן דֵּל',
שְׁמִמְצִיא לוֹ הַקְב"ה מַעוֹת בְּדִי שְׁיִחֹנֵן דֵּל
מִמַּעוֹתָיו, וְכִיכּוֹל הַקְב"ה מִלּוֹה לוֹ מַעוֹת".
וְאִפְּלוּ הָכִי - אֶף שֶׁהַצָּדָקָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, הִיא
מִהַמַּעוֹת שֶׁהַקְב"ה הִלּוּה לוֹ, מִכָּל מְקוֹם,
'וְגִמְלוּ יִשְׁלֵם לוֹ' (משלי יט, יז) - הַקְב"ה נוֹתֵן
אֶת שְׂכָרוֹ עַל הַצָּדָקָה שֶׁעֲשֶׂה, כִּאִילוּ הוּא
עֹשֶׂה מִמְּמוֹנוֹ מִמַּשׁ.³

וּמִכָּל מְקוֹם - אֶף שֶׁהַפְּסוּק בֹּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ
שֶׁהַקְב"ה מִמְצִיא מַעוֹת לְמִי שֶׁרוּדְף אַחֵר
הַצָּדָקָה, הִרִי יֵשׁ לְדַקְדֵּק שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ לְנִקּוּט
'מִלּוֹה ה'', אֲלָא 'מִמְצִיא ה'', אוֹ לִשׁוֹן דּוּמָה.

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

רִוּדָף, שִׁמְהָר לַעֲשׂוֹתוֹ צָדָקָה, כִּאִילוּ רִוּדָף אוֹתָהּ.
י. פִּירוּשׁ, הַפְּסוּק מְדַבֵּר בְּמִי שְׁאִין לוֹ מַעוֹת לִיתֵּן
לְצָדָקָה, וְהוּא רִוּדָף אַחֵר אֲנָשִׁים אַחֵרִים שֶׁהֵם יִתְּנוּ
מַעוֹת לְצָדָקָה, וּמִבְּטִיחוֹ הַפְּסוּק שִׁיזְכֶּה שֶׁהַקְב"ה
יִמְצִיא לוֹ מַעוֹת, כְּדִי שֶׁהוּא עֲצֻמוֹ יִתֵּן מִמְּמוֹנוֹ
לְצָדָקָה. מִהַרְשֵׁ"א (שם ח"א ד"ה כל). יא. וְלִכְךָ
הַקְדִּים הַכְּתוּב מִלּוֹה ה', כִּי בְּתַחֲלִיל הַקְב"ה מִלּוֹה
לוֹ, וְהִינּוּ שֶׁמִּמְצִיא לוֹ מַעוֹת, בְּשִׁבְלִי שִׁיכּוֹל אוֹתוֹ
הָאֵדָם לִהְיוֹת 'חֹנֵן דֵּל'. יב. כְּלוֹמַר, אֶף עַל פִּי
שֶׁהַצָּדָקָה שֶׁעוֹשֶׂה הוּא רַק מִפְּנֵי שֶׁהַקְב"ה נָתַן לוֹ
מַעוֹת עֲבוּר זֶה, מִכָּל מְקוֹם, הַקְב"ה מַחְשִׁיבוֹ כִּאִילוּ
הוּא עֲצֻמוֹ עֹשֶׂה אֶת הַצָּדָקָה מִמְּמוֹנוֹ. וְדַבֵּר זֶה הוּא
כָּלל גָּדוֹל בְּכָל הַמַּצּוּוֹת, שֶׁאֵף עַל פִּי שְׁמִקִּיִּים אִיוֹ

נִחְשָׁב כְּמוֹ מִלּוֹה ה', וְלָמָּה הַקְדִּים 'מִלּוֹה ה'
לִ'חֹנֵן דֵּל', שְׁאִין הַלְשׁוֹן כָּל כֶּךָ מְדַקְדֵּק.

רמז בפסוק שהרוצה לעשות צדקה
הקב"ה ממציא לו מעות

וַיִּתְּרֵן, עִם - בַּהֲקֵדָם מֵאֵי דְאִמְרִינֵן
בַּגְמָרָא הָתָם לַעֲלִי בְּסִמּוּדָה (ט, ב), אָמַר רַבִּי
יִצְחָק, מֵאֵי דְכִתְיִב (משלי כא, כא) 'רִדְף צָדָקָה
וְחֶסֶד יִמְצָא חַיִּים' צָדָקָה וְכַבּוֹד', וְלִכְאוּרָה
מִמַּשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק נִרְאָה, שֶׁהַרְוּדָף לַעֲשׂוֹת
צָדָקָה עִם אֲנָשִׁים אַחֵרִים, יִבּוֹא לְיַדֵּי עֲנִיּוֹת
וְיִמְצָא אֲנָשִׁים שִׁיעֲשׂוּ עִמּוֹ צָדָקָה, וְקִשָּׁה עַל
זֶה, וְכִי מִשׁוֹם דְּרוּדְף - מַזְדִּירוֹ וּמַמְהָר לַעֲשׂוֹת
צָדָקָה בְּכָל כּוֹחוֹ, יִמְצָא צָדָקָה - יַעֲנֵשׁ
שִׁיבּוֹא לְיַדֵּי עֲנִיּוֹת, וְיִצְטָרֵךְ לְמַצּוֹא אֲנָשִׁים
שִׁיעֲשׂוּ עִמּוֹ צָדָקָה, הֵאִיךְ יִתְכֵּן שִׁיחִיָּה כֵּן.
אֲלָא מוֹכֵרָה הַדְּבַר שֶׁבֹא הַפְּסוּק לוֹמַר לָךְ,
שֶׁכָּל הַרְוּדָף אַחֵר צָדָקָה - שֶׁהוּא רוֹצֵה בְּכָל
לְבוֹ לַעֲשׂוֹת צָדָקָה עִם עֲנִי, יִזְכֶּה לַעֲשׂוֹת
צָדָקָה, וְהִינּוּ שֶׁתְּקַדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמְּצִיא -

מִדִּין עֵרֵב, אֲלָא שֶׁנִּשְׁתַּעֲבַד כְּדִין לוֹה, כִּאִילוּמַר תְּלוּה
לְזֶה וְאִנִּי פוֹרַע, וְכַמְפוֹרֵשׁ בְּסוּף הַפְּסוּק 'וְגִמְלוּ יִשְׁלֵם
לוֹ', שֶׁגַּם כִּי הָעֲנִי זֶה אֵין לוֹ כִּמְהָ לְשֵׁלֶם, הַקְדֹּשׁ
בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה כְּלוֹה, הוּא מִשְׁלֵם לוֹ גְּמוּלוֹ.
ו. כֵּן הַקִּשָּׁה בְּכַנֵּן רִנָּיִים (דְּרוֹשׁ רֵאשׁוֹן לַמַּעֲלָת הַצָּדָקָה)
זֶה לְשׁוֹנוֹ, וְעוֹד קִשָּׁה, דִּהְכִי הוּא לִיָּה לִיָּה לִיָּה לִיָּה
מִלּוֹה ה'', שֶׁזֶּהוּ סֹדֵר הַנִּכּוֹן לְהַקְדִּים הַמַּעֲשֶׂה קוֹדֵם
הַשְׂכָּר. ז. לִשׁוֹן הַגְּמָרָא, וְאִמַּר רַבִּי יִצְחָק, מֵאֵי
דְכִתְיִב 'רִוּדָף צָדָקָה וְחֶסֶד יִמְצָא חַיִּים' צָדָקָה וְכַבּוֹד,
מִשׁוֹם דְּרוּדְף צָדָקָה יִמְצָא צָדָקָה. אֲלָא לוֹמַר לָךְ, כָּל
הַרְוּדָף אַחֵר צָדָקָה, הַקְדֹּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמְצִיא לוֹ
מַעוֹת וְעוֹשֶׂה בְּהֵן צָדָקָה. ח. עַל פִּי רִשִּׁי (ד"ה
יִמְצָא). ט. עַל פִּי אֲבֵן עוֹרָא (שם), שְׁפִירֵשׁ

לִתֵּן כָּל כֶּךָ שְׂכָר לְמִי שֶׁעוֹשֶׂה צְדָקָה, וְלְמִי שֶׁמוֹצִיא הוֹצָאוֹת לְצֶדֶק מִצְוָה בְּגוֹן חֲלוּלָב, דְּאִמְרִינֵן בְּמִדְרָשׁ (ויק"ר ל, א), מְשַׁכֵּר לְקִיחָה אֶתָּה לְמִד שְׂכָר לְקִיחָה

הַדְרָשָׁה חֲנ"ל, דְּכַבִּיכּוֹל, עֶבֶד לֵוִי לְאִישׁ מְלֻחָה.

אָבֵל לְפִי פְשׁוּטָן שֶׁל דְּבָרִים קְשִׁיָּא, הֵיאֵךְ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִכּוֹל

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

וּמִמָּה שֶׁנִּקֵּט הַפְּסוּק לִשׁוֹן מְלֻחָה ה', פְּשׁוּטָה נְפִי מִפְּסוּק זֶה הַדְרָשָׁה חֲנ"ל - דְּרֹשֶׁת רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁבַּגְמָרָא, דְּכַבִּיכּוֹל, הַחוֹנֵן אֶת הַדְּלִים, נַעֲשֶׂה כִּאִילוֹ הוּא עֲצָמו מְלֻחָה לֵה, וְעֶבֶד לֵוִי לְאִישׁ מְלֻחָה - הַקֶּבֶ"ה כְּבִיכּוֹל נַעֲשֶׂה לוֹ עֶבֶד.¹

דְּקוֹק לְמָה בְּתוֹסַפֵּת עַל שְׂכָר הַמִּצְוֹת אֵין מִשּׁוֹם אִיסוּר רִיבִית וְאֵף שֶׁהַתְּבַרֵּר, שִׁישׁ גַּם לְהַבִּין מִהַפְּסוּק, שֶׁהַקֶּבֶ"ה מִמְצִיא מַעוֹת לְמִי שֶׁחָפֵץ לִיתֵן צְדָקָה, אָבֵל לְפִי פְשׁוּטָן שֶׁל דְּבָרִים - דְּרֹשֶׁת הַגְּמָרָא שֶׁהַפְּסוּק מְשַׁמְעֵנוּ שֶׁהַקֶּבֶ"ה נַעֲשֶׂה כְּלוּה לְגַבִּי נוֹתֵן צְדָקָה, וְצִרִיךְ לְהַחזִיר לוֹ מַעוֹתָיו וְלִשְׁלֵם שְׂכָרוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מְשַׁלִּי שֵׁם)

דְּקוֹק לְמָה בְּתוֹסַפֵּת עַל שְׂכָר הַמִּצְוֹת אֵין מִשּׁוֹם אִיסוּר רִיבִית וְאֵף שֶׁהַתְּבַרֵּר, שִׁישׁ גַּם לְהַבִּין מִהַפְּסוּק, שֶׁהַקֶּבֶ"ה מִמְצִיא מַעוֹת לְמִי שֶׁחָפֵץ לִיתֵן צְדָקָה, אָבֵל לְפִי פְשׁוּטָן שֶׁל דְּבָרִים - דְּרֹשֶׁת הַגְּמָרָא שֶׁהַפְּסוּק מְשַׁמְעֵנוּ שֶׁהַקֶּבֶ"ה נַעֲשֶׂה כְּלוּה לְגַבִּי נוֹתֵן צְדָקָה, וְצִרִיךְ לְהַחזִיר לוֹ מַעוֹתָיו וְלִשְׁלֵם שְׂכָרוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (מְשַׁלִּי שֵׁם)

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

וּבִיחַל מֹשֶׁה (תְּהִלִּים סב, יג). יג. פִּירוּשׁ, מָה שֶׁהַקִּדִּים הַפְּסוּק מְלֻחָה ה', לְחֹנֵן דֵּל, הוּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁהַקֶּבֶ"ה מִמְצִיא לוֹ מַעוֹת שְׂוִיכָל לְחֹנֵן בּוֹ אֵת הַדֵּל. וּמָה שֶׁנִּקֵּט הַפְּסוּק לִשׁוֹן מְלֻחָה, הוּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ שֶׁנַּעֲשֶׂה כְּמֻלּוּה לְהַקֶּבֶ"ה. יד. בְּפִירוּשׁ עַל שִׁיר הַשִּׁירִים (אוֹת יט) מְקַשֶּׁה רַבִּינוּ קוּשִׁיא זו, מִמָּה שֶׁמִּצִּינוּ שֶׁהַצְדָּקָה מַעֲשֶׂרֶת, כְּמוֹ מַעֲשֶׂר שֶׁכְּתוּב בּוֹ (דְּבָרִים יד, כב) 'עֶשֶׂר תַּעֲשֶׂר, וְדִרְשׁוּ (שַׁבַּת קִיט, א) 'עֶשֶׂר בְּשִׁבִּיל תַּתַּעֲשֶׂר. וְזוֹ לִשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ, אִמֵּר רַבִּי אַבָּא בְּרַ כְּהֵנָּה, מְשַׁכֵּר לְקִיחָה אֶתָּה לְמִד שְׂכָר לְקִיחָה, בְּמִצְרִים כְּתִיב (שְׁמֹת יב, כב) 'וְלִקְחָתָם אֲגוּדָת אֲזוּב', בְּכִמָּה הוּיָת טִימִיא דִּידֵיהּ, בְּד' מִינֵי נֶצֶ"ל, מִנָּה, כְּלוּמַר, כְּמָה הִיָּה דְּמִי שׁוּוִי גֵרָם הָאֲגוּדָת אֲזוּב, וְכִי עָלָה לְאַרְבַּע בֵּית בְּתִמְיָהָ, וְהוּא גֵרָם לְיִשְׂרָאֵל לִירֵשׁ בֵּיתָה הִים, בֵּית סִיחּוֹן וְעוּג, בֵּית ל"א מְלָכִים, לִוְלָב שְׁעוּמָד עַל הָאָדָם בְּכִמָּה דְּמִים, וְכִמָּה מִצְוֹת יֵשׁ בּוֹ, עַל אַחַת כְּמָה וְכִמָּה, לְפִיכָךְ מֹשֶׁה מִזְהִיר אֶת יִשְׂרָאֵל, וְאוֹמֵר לָהֶם 'וְלִקְחָתָם לָכֶם בְּיוֹם הָרָאשׁוֹן' (וִיקְרָא כג, מ). וְזוֹ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (שְׁמֹת יב, כב), 'וְלִקְחָתָם אֲגוּדָת אֲזוּב וְטִבְלָתָם בְּדָם אֲשֶׁר בִּסְפָה וְהִגְעַתָּם אֶל הַמִּשְׁקָף וְאֶל שְׁמֵי הַמִּזְבֵּחַ מִן הַדָּם אֲשֶׁר בִּסְפָה וְאֶתָּם לֹא תִצָּאוּ אִישׁ

מִצְוָה, מְקִימָה רַק בְּכוּחוֹת שֶׁנִּתֵּן לוֹ הַקֶּבֶ"ה לָכֶךְ, מְכַל מְקוֹם, הַקֶּבֶ"ה מַחֲשִׁיבּוֹ וּמְשַׁלֵּם לוֹ שְׂכָרוֹ כִּאִילוֹ עֲשֹׂא מְכוּחוֹתָיו מִמֶּשׁ. וְרָאָה בְּאוֹר הַחַיִּים (בְּרַאשִׁית ה, כא) עַל הַפְּסוּק 'וַיִּרַח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחֹחַ וַיֹּאמֶר ה' אֶל לְבֹא אֶסֶף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה' וְגו', שֶׁכְּתוּב זֶה לְשׁוֹנוֹ, כּוֹנֵת הַהוֹדָעָה לוֹמֵר שֶׁהִגֵּם שֶׁהַקֶּבֶן שֶׁהַקֶּרִיב נָח מִנִּסְכּוֹ הֵם נִכְסֵי שָׁמַיִם אֲשֶׁר בְּרָא ה' בְּעוֹלָמוֹ, אֵף עַל פִּי כֵן נִתְרַצָּה בָּהֶם, וּבִמְצָעוֹת הַקֶּרֶבֶת נָדָב לְהַטִּיב וְנִשְׁבַּע שֶׁלֹּא יִכְרִית עוֹד כָּל בָּשָׂר, מְבַלִּי שְׂאֵלֶת דְּבַר מִמֶּנּוּ, אֵלֹא כְּבִיכּוֹל מַעֲצָמוּ נִתְרַצָּה, כִּאִילוֹ מָה שֶׁקִּיבֵל הוּא שֶׁל הַמְּקָרִיב וְאִינוּ שְׁלוֹ. וְעַל פִּי דֶרֶךְ זֶה הִיָּה מִפְּרָשׁ מוֹרִי וְרַבִּי אֲדוֹנִי זְקִנִי זִצ"ל מֵאֵמֵר אַחַד (עִירּוּבִין סה, א) וְזֶה לְשׁוֹנֵם, כָּל הַמִּתְפַּתָּה מִיִּינוּ, יֵשׁ בּוֹ מַדְעַת קוֹנוֹ, שֶׁנִּאֵמַר 'וִירַח ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחֹחַ', ע"כ. פִּירֵשׁ הוּא ז"ל, כָּל הַמִּתְפַּתָּה מִיִּינוּ שְׁלוֹ, כִּי יִגִּישׁ אֵלָיו אֹרֶחַ כּוֹס שֶׁל יֵין מִיִּינוּ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית, וּבִמְצָעוֹתָיו יַעֲשֶׂה לוֹ מְבֻקְשׁוֹ מִמֶּנּוּ מַעֲצָמוֹ, יֵשׁ בּוֹ מַדְעַת קוֹנוֹ, כִּי כֵן עֲשֶׂה ה', כְּמוֹ שֶׁפִּירֵשְׁתִּי בְּסִמּוּךְ. וְדִקְדַּק לוֹמֵר מִתְפַּתָּה, לוֹמֵר שֶׁנִּתְפַּתָּה בִּמְצָעוֹת הַמּוֹשָׁג אֵלָיו, מְבַלִּי שֶׁיִּצְטָרֵךְ אֵלָיו דְּבַר וְכו'. וְרָאָה עוֹד בּוֹה בִּשְׁם ה' בְּעַל שֵׁם טוֹב זִצ"ל, בְּהַגְהוֹת מְקוֹר מִים חַיִּים עַל סֶפֶר בְּעַל שֵׁם טוֹב (פֶּרֶשֶׁת נח אוֹת קסב)

וְהָא הָכָא אֲמַרִּינָן דְּנִקְרָא בְּכִיכּוֹל לְוָה, וְיִדְעָנוּ (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג; ויק"ר לה, ג), שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמֵר הַמְצוּוֹת תַּחֲלָה קִדְּם שְׁנֵתָנָם לְיִשְׂרָאֵל, וְאִיךְ יָכוֹל לְהוֹסִיף לָנוּ, וְהָא הָיוּ רַבִּית.

וְכו'. וּבִמְסַכֶּת יוֹם טוֹב (ביצה טז, א), כָּל מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם קְצוּבִין לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה, חוּץ מֵהוֹצָאת שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים וְהוֹצָאת בְּנֵי לְתַלְמוּד תּוֹרָה, שָׁאֵם הוֹסִיף, מוֹסִיפִין לוֹ.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

מועט עבור דברים אלו, ואם הוסיף והוציא ממון הרבה בעבורם, גם משמים מוסיפין לו - קוצבים לו ריוח מרובה ט.

וְקִשָּׁה, דְּהָא הָכָא אֲמַרִּינָן, דְּהַקְבָּה נִקְרָא בְּכִיכּוֹל ה' לְוָה של החנון דל, וכמו כן נראה שהקב"ה הוא כלוה של כל מי שמוציא הוצאות לצורך שבת ויום טוב וכו', וְהָרִי יִדְעָנוּ (ירושלמי ר"ה פ"א ה"ג; ויק"ר לה, ג), שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁמֵר הַמְצוּוֹת תַּחֲלָה קִדְּם שְׁנֵתָנָם לְיִשְׂרָאֵל, וּבּוֹדֵאֵי שֶׁהַקְבָּה מְקִיִּים מִצּוֹת רִיבִית כִּפִּי שֶׁנִּצְטוּנוּ עֲלֶיהָ בְּתוֹרָה, שֶׁאֲסוּר לָלוֹה לְהוֹסִיף לְמַלּוּהָ בִּפְרָעוֹנוֹ, מִעוֹת יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהִלּוּהוּ, וְאֵם כֵּן, אִיךְ יָכוֹל לְהוֹסִיף לָנוּ שֶׁכֵּר עַל הַמְצוּוֹת, יוֹתֵר מִמָּה שֶׁאֲנַחְנוּ הוֹצָאנוּ מִמְּמוֹנֵינוּ בִּעֲבוּרֵם, וְהִיא נֶחֱשֵׁב כְּמוֹ שֶׁהִלּוּנוּ לְהַקְבָּה, וְהָא -

הלולב, הוא גדול מאד, שהרי האדם זקוק להוציא הוצאות מרובות כדי לקנותו.

ובגמרא בְּמִסְכֶּת יוֹם טוֹב (ביצה טז, א) אמרו, כָּל מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם - כֹּל הַמִּמּוֹן שֶׁהָאָדָם עֲתִיד לְהַרְוִיחַ בַּמִּשְׁךְ הַשָּׁנָה לְצוּרֶךְ פְּרִסְתָּ מְזוֹנוֹתָיו וּמְזוֹנוֹת בְּנֵי בֵיתוֹ, קְצוּבִין לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה - בְּכָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה קוֹבְעִים לוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל מַעֲלָה, כִּמָּה יִשְׁתַּכֵּר בַּמִּשְׁךְ שָׁנָה זֹאת, מִתַּחֲלִיתָה וְעַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה הַבָּא, חוּץ מֵהוֹצָאת - מִהַמִּמּוֹן שֶׁהָאָדָם מוֹצִיא לְצוּרֶךְ הַכְּבוֹד וְהַעוֹנָג שֶׁל שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, וְחוּץ מֵהוֹצָאת בְּנֵי לְתַלְמוּד תּוֹרָה - הַשֶּׁכֶר שֶׁמוֹצִיא וְנוֹתֵן לְהַמְלִמְדִים אֶת בְּנֵי תוֹרָה^ט, שָׁאֵם יִמַּעַט בְּהוֹצָאת אֵלּוּ, גַּם מִשְׁמִים קוֹצְבִים לוֹ רִיחַ

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

לא כמוציא הוצאות, כי אם כמו שהוא על כל הון ששש על מה שיקחנו לעצמו, כך אנכי שש, כי ידעתי שזה גורם לי הון, כי הוצאות שבתות וימים טובים אם מוסיף מוסיפין לו. ב. לשון הירושלמי, בנוהג שבעולם, מלך בשר ודם גזיר. רצה מקיימה, רצו אחרים מקיימים אותה. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא גזיר גזירה ומקיימה תחילה, מאי טעמא, ושמרו את משמתי אני ה' (ויקרא כב, ט), אני הוא ששימתי מצותיה של תורה תחילה, ע"כ. ולשון המדרש, אמר רבי אלעזר, בנוהג שבעולם, מלך בשר ודם גזיר גזירה, אם רצה לקיימה, הרי הוא מקיימה. ואם לאו, סוף שמקיימה על ידי אחרים. אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן, אלא גזיר גזירה, הוא מקיימה תחילה, הרי הוא דכתיב (ויקרא יט, לב) 'מפני שיבה תקום והדרת פני זקן ויראת מאלוהיך' אני ה', אני הוא שקיימתי מצות עמידת זקן תחילה, 'אם בחקתי תלכו'. וזה לשון המדרש (שמו"ל, ט), דבר אחר, 'ואלה המשפטים', הרי הוא דכתיב (תהלים קמז, יט) 'מגיד דבריו ליעקב' אלו הדברות,

מפתח ביתו עד בקר'. יז. לשון הגמרא לפנינו, תני רב תחליפא אחוה דרבנא חזוהו, כל מְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם, קְצוּבִים לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם הַכַּפּוּרִים, חוּץ מֵהוֹצָאת שַׁבָּתוֹת וְהוֹצָאת יוֹם טוֹב, וְהוֹצָאת בְּנֵי לְתַלְמוּד תּוֹרָה, שֶׁאֵם פָּתַח, פּוֹתֵחִין לוֹ. וְאֵם הוֹסִיף, מוֹסִיפִין לוֹ. אֲמַנְם גִּירְסַת הַרִי"ף הִיא כְּגִירְסַת רַבִּינוּ, קְצוּבִין לוֹ מֵרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְעַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְכו'. וְכֵן הִגִּיהַ הַב"ח בְּגִמְרָא (אוֹת א). יח. כֹּתֵב הַרִיטֵב"א (ד"ה חוץ), לֹא דוֹקָא הוֹצָאת שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים, אֵלּא הוּא הַדִּין לְכָל הוֹצָאָה שֶׁל מִצְוָה, וְנִקְטָה הַגְּמָרָא הוֹצָאת אֵלּוּ שֶׁהֵם מִצְוִיִּים הִרְבָּה. וְכֵן מִשְׁמַע לְכַאוּרָה מִלְשׁוֹן רַבִּינוּ לְהֵלֵךְ בְּסִמּוֹן. יט. עַל פִּי רִש"י (ד"ה חוץ). אֲמַנְם מְקוּשִׁיית רַבִּינוּ כֹּאן, לְמָה אֵין בִּכְךָ מִשּׁוֹם אִסּוּר רִיבִית, נִרְאָה שֶׁמִּפְרֵשׁ שֶׁבִּזְכוּת שֶׁמִּרְבָּה בְּהוֹצָאת שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב וְכו', מְקַבֵּל מִשְׁמִים תּוֹסֶפֶת יוֹתֵר גְּדוּלָּה מִמָּה שֶׁהוֹצִיא עֲבוּר מִצְוֹת אֵלּוּ. וְנִרְאָה שֶׁגַּם דַּעַת הָאֱלֹשִׁיךְ כֵּן, שֶׁעַל הַפֶּסֶק (תַּהֲלִים קִיט, יד) 'בִּדְרֹךְ עֲדוּתִיךְ שִׁשְׁתִּי כָּעַל כָּל הָיוֹן', כֹּתֵב זֶה לְשׁוֹנוֹ, 'בִּדְרֹךְ עֲדוּתִיךְ', שֶׁהִדְרֵךְ הוּא הוֹצָאָה וּפְזִיזוֹר, 'שִׁשְׁתִּי',

וַיֵּשׁ לֹאמֹר, שִׁפְתֵּי הַטּוֹר יוֹרֶה דָּעָה
 סִמָּן קָם (ס"ו), וְתִלְמִידֵי
 חֲכָמִים מְתָרִים לְהִלּוּת זֶה לָזֶה
 בְּרִבִּית, לְפִי שִׁיזְדַּעֲוִן שֶׁהוּא אֶסוֹר,
 וְנִתְּנִין אוֹתָם בְּמִתְנָה גְּמוּרָה. וְדִקָּא
 בְּדָבָר מוּעָט, שְׁאֵדָם רָגִיל לִתֵּן לַחֲבֵירוֹ
 בְּמִתְנָה, אֲבָל בְּיוֹתֵר מִפֶּן, לֹא, ע"ל.
 וְהָכִי נָמִי, מִי שֶׁעוֹשֶׂה צְדָקָה, וּמִי

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵד

הרי מה שמוסיף לנו הקב"ה יותר על מה
 שאנחנו הוצאנו, הִנֵּי רִבִּית.^{כא}

הקב"ה מוסיף לישראל דבר מועט במתנה
 כדין הלוואה בין תלמידי חכמים

וַיֵּשׁ לֹאמֹר, בְּהִקְדָּם מַה שִׁפְתֵּי הַטּוֹר יוֹרֶה
 דָּעָה סִמָּן קָם (ס"ו),^{כב} זֶה לְשׁוֹנוֹ, וְתִלְמִידֵי
 חֲכָמִים מְתָרִים לְהִלּוּת זֶה לָזֶה בְּרִבִּית, לְפִי
 שֶׁהִתְלַמְּדוּ חֲכָמִים יוֹדְעִין, שֶׁהִרְבִּית הוּא

וְהָכִי נָמִי - וּכְמוֹ כֵּן, מִי שֶׁמוֹצִיא
 הוֹצָאוֹת לְצוּרֶךְ מִצּוֹה, נִחְשָׁב כְּתַלְמִיד חֲכָם,

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

שמואל לאבוב בר איהי, הלויני מאה פלפלין במאה
 ועשרין פלפלין, ואריך. [וטוב הדבר, כלומר, מותר
 לעשות כן]. כג. כן מבואר מדברי התוספות
 והאור זרוע שהובאו להלן בסמוך. וראה עוד מה
 שכתבנו בהערה להלן בסמוך, שמדברי רבנו נראה
 שהתלמידי חכמים נותנים גם את ההלוואה לשם
 מתנה, ולכן אין איסור ריבית בהוספה על הפרעון.
 בד. על פי תוספות (שם ד"ה מתנה) וזה לשונם, נראה
 דוקא דבר מועט, שיועד בלבד נותן לו בלאו
 הכי. כה. וכן כתב הבית יוסף (שם ד"ה
 ותלמידי חכמים) בשם כמה ראשונים, וראה ספר
 התרומות (ח"ג שער מו ח"ד אות ב) שהביא ראייה לכך
 מהמעשה של שמואל ואבוב בר אידי, שהובא לעיל
 בהערה. וראה בפירוש רבינו לשיר השיירים (שם)
 שביאר פירוש נאה בלשון הפסוק על פי דברי
 הפוסקים. כו. לפי שכשמוסיף לו הרבה, לא
 גמר בלבד ליתנו לשם מתנה, אלא בשביל שכן
 מעותיו שהיו בטלים אצלו. אור זרוע (ח"ג פסקי ב"מ
 סימן קסז). כז. וכעין זה כתב החתם סופר (שם)
 וזה לשונו, והוא כשנבין הלא הקב"ה משמר כל
 התורה בעצמו, והאי הוא נותן ריבית ליראי ה'
 ולחושבי שמו, דתנינן תמן, אלו דברים שאדם אוכל
 פירותיהם בעולם הזה והקנין קיימת לעולם הבא וכו',
 הרי ריבית קצוצה וכו'. אבל על דרך האמת אין
 הקב"ה משלם ריבית חלילה וכו', אבל מה שהקב"ה
 משלם פירות, אינו על דרך הלוואה ופרעון ח"ו, כי
 אם ה'צדיק חונן ונותן', פירוש, נותן לעני מתנת חינוך
 בלי שום ציפוי תשלום שכר בעולם, ואינו עושה על
 מנת לקבל פרס, כי אם במתנה גמורה יחיב, ועל זה
 כתיב 'לוה ה' חונן דל', שנתנו לדל בחינם. ואחר כך
 כי יבא על שכרו, גם ה' יתן הטוב במתנה גמורה

חוקיו ומשפטיו לישראל' אלו המשפטים, לפי שאין
 מדותיו של הקדוש ברוך הוא כמדת בשר ודם, מדת
 בשר ודם מורה לאחרים לעשות והוא אינו עושה
 כלום, והקב"ה אינו כן, אלא מה שהוא עושה, הוא
 אומר לישראל לעשות ולשמור. וראה עוד בברכות
 (ו, א), אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק,
 מניין שהקדוש ברוך הוא מניח תפילין, שנאמר
 (ישעיהו סב, ח) 'שבע ה' בימינו ובזרוע עזו' וכו'.
 כא. וכן הקשו המפרשים על מה שהקב"ה משלם
 בעולם הזה שכר פירות המצוה, בנוסף על מה
 שהקנין קיימת לעולם הבא. בנחלת בנימין (סוף מצוה
 סז) כתב, שאף שהקב"ה נקרא לוה, היינו לענין
 שהוא משלם ואף נותן ריבית, אבל עיקר ההלוואה
 היא לעני, ולכן הרי זה כריבית הבא על ידי שליח
 ומותר כיון שאינו משתלם מיד הלוה ליד המלווה.
 והובאו דבריו בשערי חיים (להרב רחמים בן מרדכי
 זצ"ל, ח"ב תהלים כט). וראה ברית שלום (להרב פינחס
 מפוזנא זצ"ל, פרשת אמור, בענין חג הסוכות ד"ה ונקדים
 מה דאיתא ב"ק ט, א), פנים יפות (בפרשתינו כה, לו)
 יערות דבש (ח"א דרוש ז) ראש דוד (להחיד"א, פרשת
 כי תשא ד"ה ואפשר שלוח) חומת אנך (להחיד"א, שה"ש
 ח, ג), דרשות חתם סופר (ח"א דרשה לשוכבים תקנ"ד
 ד"ה כתיב בהר קה, ב) מעגלי צדק (פרשת בהעלותך ד"ה
 ופירשתי) תורת אהרן (פרשת שופטים ד"ה צדק). וראה
 עוד בהערה להלן. כספר החרדים (מצות התשובה פ"ד,
 פס"ו אות מט) כתב, הצדקה הלוואה בריבית לבווא,
 כי הוא נתן רשות, שנאמר 'מלוה ה' חונן דל'.
 כב. מקור הלכה זו הוא בבבא מציעא (עה, א), ואמר
 רב יהודה אמר שמואל, תלמידי חכמים מותרים
 ללוות זה מזה בריבית, מאי טעמא, מידע ידעי
 דריבית אסורה, ומתנה הוא דיהבו אהדדי. אמר ליה

וְאָתָּה מֶה שְׁנוֹתֶיךָ לוֹ, הוּא דָּבָר מוֹעֵט,
שֶׁהֵרִי אֵינִי נוֹתֵן לוֹ אֶלָּא הַפְּרוֹת
בְּעוֹלָם הַזֶּה (פאה פ"א מ"א). וְעוֹד, שִׁיפָה
שָׁעָה אַחַת שֶׁל קוֹרֵת רוּחַ בְּעוֹלָם הַבָּא,
מִכָּל חַיֵּי הָעוֹלָם הַזֶּה (אבות פ"ד מ"ז).

שְׁמוּצִיָּא הוֹצֵאוֹת לְצִדְקָה הַמְּצוּוֹת, הוּא
נוֹתֵן אוֹתָם בְּמַתְנָה גְּמוּרָה, דְּהָא
אֲמַרְיִנִּין (אבות פ"א מ"ג), הָיוּ פְּעֻבָּדִים
הַמְשֻׁמְשִׁים אֶת הָרֵב שְׁלֵא עַל מִנֵּת
לְקַבֵּל פָּרֶם, וּמִתֵּר לוֹ לְקַח דָּבָר מוֹעֵט.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבָאָר

להקב"ה, אלא כמו מתנה אליו, ולכן מִתֵּר לוֹ -
לאדם לְקַח מהקב"ה דָּבָר מוֹעֵט בשכרו, לפי
שאין כאן הלוואה כלל מצד האדם.

וְאָתָּה כָּל מֶה שְׁנוֹתֶיךָ לוֹ הַקב"ה בעולם הזה,
הוּא דָּבָר מוֹעֵט, שֶׁהֵרִי הַקב"ה אֵינִי נוֹתֵן לוֹ,
אֶלָּא הַפְּרוֹת שֶׁל הַמְּצוּוֹת, בְּעוֹלָם הַזֶּה (פאה פ"א
מ"א)³⁷, שֶׁהֵן תּוֹסַפֵּת עַל הַקֶּרֶן הַשְּׂמֹר לוֹ לְקַבֵּל
שִׁכְרוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא. וְעוֹד, שִׁיפָה שָׁעָה אַחַת שֶׁל
קוֹרֵת רוּחַ - הַנָּהָה, בְּעוֹלָם הַבָּא, יוֹתֵר מִכָּל

שיודע שאסור להלוות בריבית, ובודאי גם
הקב"ה כביכול יש לו דין תלמיד חכם³⁸. ולכן
מִי שֶׁעוֹשֶׂה צִדְקָה, וּמִי שֶׁמוֹצִיא הוֹצֵאוֹת לְצִדְקָה
הַמְּצוּוֹת³⁹, הוּא נוֹתֵן אוֹתָם לַהקב"ה בְּמַתְנָה
גְּמוּרָה⁴⁰, וְלֹא לִשְׁם הַלוּאָה⁴¹, דְּהָא אֲמַרְיִנִּין (אבות
פ"א מ"ג)⁴², הָיוּ פְּעֻבָּדִים הַמְשֻׁמְשִׁים אֶת הָרֵב
שְׁלֵא עַל מִנֵּת לְקַבֵּל פָּרֶם - שִׁכְרֵי, פִּירוּשׁ,
כְּשֶׁתִּקְיָמוּ אֶת הַתּוֹרָה וְהַמְּצוּוֹת, תַּעֲשׂוּ כֵן שֶׁלֹּא
לִשְׁם קְבֻלַּת שִׁכְרֵי, וְנִמְצָא שֶׁמִּצְוֵנוּ אֵין זֶה הַלוּאָה

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

מותרים להלוות זה לזה בריבית, הוא משום שגם
כשמלווה אינו מתכוין לשם הלוואה, אלא לשם
מתנה. וכן כתב החתם סופר (ב"מ שם ד"ה ת"ח) וזה
לשונו, תלמידי חכמים מותרים ללוות זה מזה
בריבית כו', נ"ל הטעם, דתחילת הלוואה איננו הלוואה
על מנת לשלם, רק מיד יהיב ליה מאה פלפלין
במתנה, והדר יהיב ליה איהו גם כן במתנה אם ירצה
וכו'. וזה מותר דוקא לתלמידי חכמים, בדבר מאכל,
ודבר מועט. וזה מדוקדק בלשון מתנה יהבי אהרדי,
משמע שניהם נותנים מתנה, הלווה והמלווה. אולם
בדברי הראשונים והפוסקים שהובאו בהערה לעיל
בסמוך מבואר, שטעם דין הגמרא הוא שאף
שבתחילה היה לשם הלוואה, מכל מקום, התוספת
בשעת פרעון החוב אינה אלא מתנה. ⁴³ ואף
שהקב"ה מחשיבו כהלוואה ומתחייב לשלם לו, מכל
מקום, היות שמצד האדם מה שהוא מוציא לצורך
מצוה, הוא בדרך מתנה ולא בדרך הלוואה, [וכן נתינת
הקב"ה יותר משכרו הוי בדרך מתנה, וכמו
שנכתב], לא נחשב כריבית, וכמו בדינא דתלמידי
חכמים שמלוים זה לזה בריבית. ⁴⁴ לשון
המשנה, אנטיגנוס איש סוכו קיבל משמעון הצדיק,
הוא היה אומר, אל תהיו כעבדים המשמשין את הרב
על מנת לקבל פרס. אלא הוי כעבדים המשמשין את
הרב שלא על מנת לקבל פרס, ויהי מורא שמים
עליכם. ⁴⁵ לשון המשנה, אלו דברים שאדם
אוכל פירותיהן בעולם הזה, והקין קיימת לו לעולם
הבא, כיבוד אב ואם וכו', ע"כ. ובשרי השירים (שם)

ולא בפרעון, כמו שכתב רש"י על הפסוק (דברים ג,
כג), שהצדיקים מבקשים מתנת חנים וכו'. שהקב"ה
הבוהן לבות וכליות ולא נתכנו עלילות, הוא יודע
שהצדיק נותן באמת שלא על מנת לקבל פרס, ומקבל
הפרס שלא בתורת פרעון, על כן מותר לו לשלם
פירות בעולם הזה, ולקבל הקרן לעולם הבא, ע"כ.
ובחתם סופר (פרשת בשלח ד"ה נחל) כתב וזה לשונו,
נחל קדומים' (שופטים ה, כא), דרשו חז"ל, שנעשה
ערב, כי כשפלט שר של ים שש מאות רכב, אמר
הקב"ה שיתן לו ט' מאות רכב, עיין פרק ערבי
פסחים (פסחים ק"ח, ב), ונראה לי מזה סמך מה
שאמרו חז"ל פרק איזהו נשך (ב"מ ע"ה, א), מותר
להלוות לבני ביתו בריבית, כדי להטעימן טעם
ריבית, והכי נמי, כולי עלמא בניו ובני ביתו של
הקב"ה, ומותר להלוות מהם בריבית. כח. על
פי דברי רבינו בשיר השירים (שם), שכתב וזה לשונו,
אם כן, אף הקב"ה וזה הנותן צדקה, דין תלמיד חכם
יש להם. וכוונת רבינו נראה על פי מה שכתב הבי"י
(יו"ד סימן קס אות יז) בשם ספר התרומות, שההיתר
הוא דוקא כשהלווה והמלווה שניהם תלמידי חכמים,
ולכן ביאר, שבין ישראל ובין הקב"ה נחשבים כאן
כתלמידי חכמים. כט. מלשון זה משמע,
שדעת רבינו היא, שלא רק במוציא הוצאות לצורך
שבת ויו"ט וכו', נאמר שאם מוסיף מוסיפין לו, אלא
גם בכל המצוות, וכמו שהובא לעיל בסמוך בשם
הריטב"א. ⁴⁶ נראה מדברי רבינו פירוש
מחודש בדברי הגמרא, שמה שתלמידי חכמים

וּבְלֹא קְצִיצָה, כְּדָתְנָן, אֵל תִּהְיוּ פְּעֻבָּדִים
הַמְשֻׁמְשִׁים אֶת הָרֶב עַל מִנְת לִקְבֹּל פָּרָם.
אֲכָל לְעוֹלָם הָבָא, יָכוֹל לִקְבֹּל כָּל מָה
שְׁרוּצָה, דִּ'הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם' (דברים
ו, יא; ראה עירובין כב, א), וְכִיּוֹן שְׁמַת אָדָם,
נַעֲשֶׂה חֲפָשִׁי מִן הַמְצוּוֹת (שבת ל, א).

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

ההנאות של חיי העוֹלָם הָזֶה (אבות פ"ד מ"ז)^ז,
ולכן, גם שכר מרובה שמקבל האדם בשביל
קיום המצוות בעולם הזה, נחשב כדבר קטן,
כלפי הקרן של המצוות שקיימת לעולם הבא.^ח
הקב"ה מוסיף השכר כענין נתינת דבר מאכל בלא קציצה
וְהַהִיתָר לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים לְהַלוּת בְּרִיבִית,
הוא דְּוָקָא כְּשִׁמְלוּתִים זֶה לָזֶה, בְּדִבְרֵי מֵאֲכָל,
כְּמוֹ שֶׁפָּתַח הַשֶּׁלַחן עָרוֹךְ שָׁם^ט, וְאִפְּלוּ הָכֵי
גם בדבר מאכל, לֹא הִתֵּר בְּקִצְצֵי תַּחֲלָה -
בהתנה בשעת ההלוואה, שיחזיר לו יותר
ממה שהלווהו, אלא רק בשלא התנו על כך
מתחילה, אלא שבשעת התשלום הוא חפץ
להוסיף לו, כְּמוֹ שֶׁפָּתַח הַיָּ"ו שָׁם ס"ק י"ב^י,
וְעִיֵּן שָׁם.

בעולם הבא ניתן לקבל כל השכר אף שהוא ריבית
לפי שאז פטור האדם מהמצוות

וכל זה נאמר רק לענין השכר בעולם
הזה, **אֲכָל לְעוֹלָם הָבָא, יָכוֹל לִקְבֹּל כָּל מָה**
שְׁרוּצָה, וּאִפְּלוּ דְּבִר מְרֻבָּה, וּשְׁאִינוּ נִחְשָׁב
כְּדִבְרֵי מֵאֲכָל, דִּ'הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם' (דברים ז, יא)^ט,

צִיּוֹנִים וּמִקְוֹדוֹת

תחילה. ואף על גב דאמרין בגמרא, אמר שמואל
לאבהו בר איהי, הלויני ק' פלפלין בק"כ פלפלין
ואריך, פירש רש"י, טוב לעשות כן, שמע מיניה
שהתנה תחילה. נראה דהרמב"ם מפרש לשון 'ואריך'
בענין זה דהכי קאמר, אם יהיה טוב ונכון לעשות כן
לפי ראות עיני, וממילא לקח לעצמו הברירה תחילה,
ע"כ. ועיין בספר התרומות (ח"ג שער מו ח"ד אות ב),
שהאריך לבאר, אם ההיתר של תלמידי חכמים, הוא
רק בלא קצץ. וביאר הסבא שמותר רק בלא קצץ,
משום שריבית שאינה קצוצה, אינה ריבית גמורה,
אלא אבק ריבית בלבד, ואסור רק מדרבנן, לכן אותם
חכמים שאסרו אבק ריבית, הם עצמם התירוהו אצל
תלמידי חכמים, שידועים שאבק ריבית אסור ונותנים
לשם מתנה. ל"ח. ראה מלא העומר (להמהר"ל
צינץ, פרשת פינחס דרוש בענין הצדקה) שביאר כעין זה
על פי דברי משנה זו. [הובא בתורת המהרא"ל צינץ
(אבות פ"א מ"ג)]. ל"ט. לשון הפסוק, וְשִׁמְרָתָהּ
אֶת הַמְצוּהָ וְאֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי
מְצַוֶּה הַיּוֹם לַעֲשׂוֹתָם.

וְהַהִיתָר הוא דְּוָקָא בְּדִבְרֵי מֵאֲכָל, כְּמוֹ
שֶׁפָּתַח הַשֶּׁלַחן עָרוֹךְ שָׁם,
וְאִפְּלוּ הָכֵי לֹא הִתֵּר בְּקִצְצֵי תַּחֲלָה, כְּמוֹ
שֶׁפָּתַח הַיָּ"ו שָׁם ס"ק י"ב, וְעִיֵּן שָׁם.
וְהָכֵי נִמְי תִּנּוּ לְשׁוֹן אֲכִילָה, שְׁאִלוּ דְּבָרִים
אָדָם אוֹכֵל פְּרוּתֵיהֶן בְּעוֹלָם הָזֶה (פאה שם).

ההנאות של חיי העוֹלָם הָזֶה (אבות פ"ד מ"ז)^ז,
ולכן, גם שכר מרובה שמקבל האדם בשביל
קיום המצוות בעולם הזה, נחשב כדבר קטן,
כלפי הקרן של המצוות שקיימת לעולם הבא.^ח

הקב"ה מוסיף השכר כענין נתינת דבר מאכל בלא קציצה
וְהַהִיתָר לְתַלְמִידֵי חֲכָמִים לְהַלוּת בְּרִיבִית,
הוא דְּוָקָא כְּשִׁמְלוּתִים זֶה לָזֶה, בְּדִבְרֵי מֵאֲכָל,
כְּמוֹ שֶׁפָּתַח הַשֶּׁלַחן עָרוֹךְ שָׁם^ט, וְאִפְּלוּ הָכֵי
גם בדבר מאכל, לֹא הִתֵּר בְּקִצְצֵי תַּחֲלָה -
בהתנה בשעת ההלוואה, שיחזיר לו יותר
ממה שהלווהו, אלא רק בשלא התנו על כך
מתחילה, אלא שבשעת התשלום הוא חפץ
להוסיף לו, כְּמוֹ שֶׁפָּתַח הַיָּ"ו שָׁם ס"ק י"ב^י,
וְעִיֵּן שָׁם.

וְהָכֵי נִמְי תִּנּוּ בַּעֲנִין הַשֶּׁכֶר שֶׁעַל קִיּוֹם

מבאר רבינו, שהשכר של המצוות בעולם הזה, נחשב
כחומש של המצוה עצמה, וזה מותר, כמבואר
בשו"ע יו"ד (שם) שההיתר לתלמידי חכמים להלוות
בריבית, הוא עד חומש. ל"ד. לשון המשנה,
הוא היה אומר, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים
טובים בעולם הזה, מכל חיי העולם הבא. ויפה שעה
אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם
הזה. ל"ה. בנחלת בנימין (מצוה סח) כתב ליישב
כעין דברי רבינו, שמשום כך הותר להקב"ה ליתן
ריבית, שכיון שהוא יודע את האיסור ליתן ריבית,
הרי הוא גומר ונותן לשם מתנה, וגם שנחשב לדבר
מועט כנגד כל חללו של עולם. והובאו דבריו בשערי
חיים (להרב רחמים בן מרדכי זצ"ל, ח"ב תהלים כט).
ל"ו. בטעם הדין, ראה מגיד משנה (מלוה ולוה פ"ד
ה"ט) בשם הרמב"ן, שבעסקי סעודה ובדבר מועט
הם יודעים להקנות, והרי הם ככני חבורה שאינם
מקפידים זה על זה. ל"ז. זה לשון ה"ט"ז [על
לשון השו"ע], 'ונתן לו יותר', וזה לשון הרמב"ם,
וסבירא ליה, דלא הותר אפילו בתלמיד חכם לקצוץ

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

ומחר בעולם הבא לקבל שכרם (עירובין כב, א)^מ, ולכן מותר לו אז לקבל שכר מרובה על המצוות שעשה, גם כשאינו בדרך אכילה, מן המצוות, כמו שאמרו בגמרא (שבת ל, א)^נ, וְכִיּוֹן שְׁמַת אָדָם, הרי הוא נַעֲשֶׂה חֶפְשִׁי, ואינו דבר מועט^{מב}.

ציונים ומקורות

(להמהרש"ם זצ"ל, פרשת בהר אות יב), שכתב כן. תמצית הדרוש: א. הקדים הפסוק 'מלוה ה'', ל'חונן דל', להשמיענו שהחפץ לעשות צדקה, הקב"ה ממציא לו מעות שיוכל לעשות בהם צדקה. ואף על פי כן, הקב"ה מחשיב לו כאילו קיים את המצוה משלו. ב. הפסוק נקט לשון 'מלוה ה'', ולא 'ממציא ה'' וכדומה, להשמיענו שהקב"ה מחשיב את עצמו כלוה שזה שנתן צדקה, ומשתעבד לו כביכול עד שיחזיר לו. ג. מה שהקב"ה משלם שכר בעולם הזה לעושי מצוות, אין בזה איסור ריבית, לפי שישראל והקב"ה הם כמו תלמידי חכמים שמלווים זה לזה דבר מועט בדבר מאכל בלא קציצה. ד. בעולם הבא מותר לקבל שכר המצוות, ואין בזה חשש איסור ריבית, שכיון שמת האדם, נעשה חפשי מן המצוות.

מ. לשון הגמרא, היינו דאמר רבי יהושע בן לוי, מאי דכתיב 'אשר אנכי מצוך היום לעשותם היום לעשותם', ולא למחר לעשותם, היום לעשותם, למחר לקבל שכרם. מא. לשון הגמרא, לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות קודם שימות, שכיון שמת, בטל מן התורה ומן המצות, ואין להקדוש ברוך הוא שבח בו, והיינו דאמר רבי יוחנן, מאי דכתיב (תהלים פח, ו) 'במתים חפשי', כיון שמת אדם, נעשה חפשי מן התורה ומן המצוות. ועל דרך זה כתב רבינו גם בפירושו לשיר השירים (אות יט), עיי"ש. מב. והיינו שכיון שלאחר המיתה נעשה האדם פטור מן המצוות, גם הקב"ה אינו מקיים את המצוות כלפיו, ולכן מותר לו להקב"ה לשלם לאדם כל שכר מצותיו לאחר מיתתו, אף שהוא כמו ריבית. וראה תכלת מרדכי

פֶּרֶשֶׁת בְּחֻקֵּי

א

וְאָמַר, לְמָקוֹם פְּלוֹנִי וּלְבֵית דִּירָה
פְּלוֹנִית אֲנִי הוֹלֵךְ, וְהָיוּ רַגְלֵי מִבֵּיאוֹת
אוֹתִי לְבֵתִי בְּנִסְיוֹת וּלְבֵתִי מְדֻרָּשׁוֹת,
הָדָא הוּא דְכְּתִיב 'וְאִשְׁיְכָה רַגְלִי אֶל
עֲדֻתֶיךָ', ע"כ"ל.

מְדֻרָּשׁ רַבָּה (ויק"ר לה, א) עַל פֶּסוּק (ויקרא
כו, ג) 'אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ', הָדָא
הוּא דְכְּתִיב (תהלים קיט, נט) 'חֲשַׁבְתִּי דְרָכֵי
וְאִשְׁיְכָה רַגְלִי אֶל עֲדֻתֶיךָ', אָמַר דָּוִד,
רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּכָל יוֹם הָיִיתִי מְחַשֵּׁב

מֵאִמָּרָם ז"ל
'חֲשַׁבְתִּי
דְרָכֵי וְכִי'
בְּכָל יוֹם
הָיִיתִי מְחַשֵּׁב
וְאָמַר
לְמָקוֹם פְּלוֹנִי
אֲנִי הוֹלֵךְ
וְרַגְלִי
מִבֵּיאוֹת
אוֹתִי לְבֵית
הַמְדֻרָּשׁ

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְבָאָד

א

הַתּוֹרָה מְגִינָה עַל הַעוֹסְקִים בָּה מִן הַמַּחֲלּוֹת הָעוֹלּוֹת לְבָא עַל מִי שְׁאִינוֹ מוֹתַעֲסֵק בְּשִׁמְדִּית גּוֹפוֹ

וְאִמָּנָם לַמַּעֲשֶׂה לֹא הָיִיתִי הוֹלֵךְ לִשְׁם, לְפִי
שָׁהִיו רַגְלֵי מִבֵּיאוֹת אוֹתִי מֵעֲצָמָם, לְבֵתִי
בְּנִסְיוֹת וּלְבֵתִי מְדֻרָּשׁוֹת לַעֲסוֹק שֵׁם בַּתּוֹרָה
וּבַתְּפִלָּה, מַחֲמַת שְׂרָגְלִי הָיוּ רַגְלֵי בִּכְךָ.
הָדָא הוּא דְכְּתִיב 'וְאִשְׁיְכָה רַגְלִי אֶל עֲדֻתֶיךָ'
- רַגְלֵי הָיוּ מַחֲזִירוֹת אוֹתִי מֵעֲצָמָן, לְבֵתִי
כְּנִסְיוֹת וּלְבֵתִי מְדֻרָּשׁוֹת, כְּדִי שְׁאֲעֲסוֹק שֵׁם
בְּעֻדוּתֶיךָ, כְּלוּמַר, בַּתּוֹרָה וּבַתְּפִלָּה. וְכֵן
הוּא גַם פִּירוּשׁ הַפֶּסוּק 'אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ',
שְׂרָגְלִיכֶם יִלְכוּ מֵעֲצָמָם בְּדֻרְכֵי הַתּוֹרָה, ע"כ"ל.

דְּקוּדִיקִים בְּדַבְרֵי הַמְדֻרָּשׁ שְׂרָגְלֵי דָוִד הוֹלִיכוּהוּ לְבֵית הַמְדֻרָּשׁ
אֵינִתָּא בְּמְדֻרָּשׁ רַבָּה (ויק"ר לה, א)^א, עַל
הַפֶּסוּק (ויקרא כו, ג)^ב 'אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ', הָדָא
הוּא דְכְּתִיב (תהלים קיט, נט) 'חֲשַׁבְתִּי דְרָכֵי
וְאִשְׁיְכָה רַגְלִי אֶל עֲדֻתֶיךָ', שְׁאָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ
לְפָנֵי הַקֹּב"ה, רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, 'חֲשַׁבְתִּי
דְרָכֵי' - בְּכָל יוֹם הָיִיתִי מְחַשֵּׁב בְּאִיזָה דֶּרֶךְ
לִלְכֹת, וְהָיִיתִי אֹמֵר לַעֲצָמִי, לְמָקוֹם פְּלוֹנִי
וְלְבֵית דִּירָה פְּלוֹנִית אֲנִי הוֹלֵךְ, כְּדִי לַעֲסוֹק
שֵׁם בְּעֻנְיֵי הַמְּלוּכָה, וּבְעֻנְיֵי הָעוֹלָם הַזֶּה.

צִוּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

בְּמַצּוּת, עַד שְׂרָגְלִיכֶם יוֹלִיכוּ אֶתְכֶם מֵעֲצָמָם לִכְךָ.
וְעַל כֵּן מִבֵּיאוֹת הַמְדֻרָּשׁ אֵת הַפֶּסוּק 'חֲשַׁבְתִּי דְרָכֵי
וְאִשְׁיְכָה רַגְלִי אֶל עֲדֻתֶיךָ', שְׁפִירוּשׁוֹ הַפְּשׁוּט הוּא,
שְׂדוּד הַמֶּלֶךְ אָמַר שְׁחִישֵׁב דְרָכֵי, כְּלוּמַר, שְׁחִישֵׁב
בְּדֻרְכֵי הָאָדָם לֹאֵן יֵלֵךְ, וּמִתּוֹךְ חֲשָׁבוֹן זֶה, הִשִּׁיב רַגְלֵי
'אֶל עֲדוּתֶיךָ', וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל כֵּךְ, שְׁהֵיֵךְ הִבִּיא
חֲשָׁבוֹן הַדְּרָכִים אוֹתוֹ לַעֲסוֹק בְּמַצּוּת, שְׁהֵיֵךְ אֲדַרְבָּה,
רִיבּוֹי הַמַּחֲשָׁבָה בְּדֻרְכֵי הָאָדָם, מִרְחִיקוֹ מִדֶּרֶךְ
הַמַּצּוּת. וְעוֹד קֶשֶׁה עַל לִשׁוֹן הַפֶּסוּק, שְׁהֵיֵךְ לוֹ לִומר
'וְאִשְׁיְכָה לְבִי לַעֲדוּתֶיךָ', וְלִמָּה הִזְכִּיר רַגְלֵי, וְאָמַר
'וְאִשְׁיְכָה רַגְלִי'. וְעַל כֵּן צָרִיךְ לִומר שְׁפִירוּשׁ הַפֶּסוּק
הוּא, שְׂדוּד אָמַר, שְׁכָל כֵּךְ הִרְגִּיל אֶת עַצְמוֹ לִלְכֹת

א. 'אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ', הָדָא הוּא דְכְּתִיב 'חֲשַׁבְתִּי
דְרָכֵי וְאִשְׁיְכָה רַגְלִי אֶל עֲדוּתֶיךָ', אָמַר דָּוִד, רְבוּנוֹ שֶׁל
עוֹלָם, בְּכָל יוֹם וְיוֹם הָיִיתִי מְחַשֵּׁב וְאָמַר, לְמָקוֹם
פְּלוֹנִי וּלְבֵית דִּירָה פְּלוֹנִית אֲנִי הוֹלֵךְ, וְהָיוּ רַגְלֵי
מִבֵּיאוֹת אוֹתִי לְבֵתִי כְּנִסְיוֹת וּלְבֵתִי מְדֻרָּשׁוֹת, הָדָא הוּא
דְכְּתִיב 'וְאִשְׁיְכָה רַגְלִי אֶל עֲדוּתֶיךָ'. ב. לִשׁוֹן
הַפֶּסוּק, 'אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ' וְאֵת מִצְוֹתֵי תְּשַׁמְרוּ
וְעִשְׂתֶּם אֹתָם'. ג. פִּירוּשׁ, שְׁהוֹקְשָׁה לְבַעַל
הַמְדֻרָּשׁ עַל הַפֶּסוּק 'אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ', שְׁהֵיֵךְ שִׁיךְ
הִלִּיכָה בְּחֻקִּים, וְהָיָה לַפֶּסוּק לִומר 'אִם אֵת חֻקֵּי
תְּשַׁמְרוּ'. וְתִרְצֵן הַמְדֻרָּשׁ, שְׁכוּנוֹת הַקֹּב"ה לִומר
לְיִשְׂרָאֵל, שְׁכָל כֵּךְ תְּהִיו מוֹרְגִלִים לַעֲסוֹק בַּתּוֹרָה

וְהִקְשָׁה שָׁם הִיפָּה תֹאֵר (השלם, ד"ה והיו), וְכִי בִשְׁנֵעוֹן יִנְהַג, שִׁיכּוֹן לָלֶכֶת לְמָקוֹם אַחֵר, וְרָגְלָיו יִבְיֹאוּהוּ בְּעַל פָּרְחוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. וְעוֹד קָשָׁה, לָמָּה לֹא הָיָה חוֹשֵׁב בְּעֵצְמוֹ לָלֶכֶת לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. וְעוֹד, דִּפְשָׁט הַכְּתוּב מוֹרָה

לְהַפֵּךְ, דְּוָאֲשִׁיבָה רָגְלִי מִשְׁמַע שְׁהוּא הָיָה מְשִׁיב הָרָגְלִים לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, שְׁאִדְרָבָא, הֵם הָיוּ רוֹצִים לָלֶכֶת לְמָקוֹם אַחֵר.

וַיֵּשׁ לֹאמַר, דְּבִרְיָשׁ בְּרָכוֹת (ה, א) אָמְרִינָן, 'לְדוֹד', 'שְׁמֶרָה נִפְשִׁי בִּי חֲסִיד אָנִי'

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

הֵם הָיוּ רוֹצִים לָלֶכֶת לְמָקוֹם אַחֵר, אֲלֹא שִׁלְבוּ שֶׁל דוֹד, הַחֲזִירִים לָלֶכֶת לְבֵית כְּנִסְיֹת וּלְבֵית מִדְרָשׁ. וְזֶהוּ שֶׁלֹּא כְּמוֹ שִׁכְתוּב בַּמִּדְרָשׁ, שִׁלְבוּ שֶׁל דוֹד הָיָה לָלֶכֶת לְמָקוֹם אַחֵר, אֲלֹא שֶׁרָגְלָיו הָיוּ מוֹלִיכֹת אוֹתוֹ לְבֵית כְּנִסְיֹת וּלְבֵית מִדְרָשׁ.

דוד התפלל שלא יחלה מחמת שאינו מתנהג בעידונים בגלל חסידותו

וַיֵּשׁ לֹאמַר, בַּהֲקֵדֶם מֶה דְּבַגְמָרָא רִישׁ בְּרָכוֹת (ה, א) אָמְרִינָן עַל הַפְּסוּקִים (תהלים פו, א-ב) 'לְדוֹד' 'שְׁמֶרָה נִפְשִׁי בִּי חֲסִיד אָנִי' וְכוּ',

צִוּוֹנִים וּמִקְדוּת

הַכְּרַחֲיִים. עוֹד קָשָׁה, וְכִי בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִתְחַדֵּשׁ נֹס הַזֶּה, שֶׁהָיוּ רָגְלָיו מִהִפְכוֹת רְצוֹנוֹ. עוֹד קָשָׁה, כִּיֹּן שְׂרָאָה דוֹד כֵּן בְּכֻמָּה וְכֻמָּה פְּעָמִים, אִם כֵּן הָיָה לוֹ לִמְנוֹעַ שׁוֹב לִילֵךְ לְמָקוֹם וּלְדִירָה פְּלוּנִית, מֵאַחֵר שְׂרָאָה כְּמָה פְּעָמִים שֶׁבְּעַל כְּרַחוֹ רָגְלָיו מְשִׁיבוֹת אוֹתוֹ לְבֵית כְּנִסְיֹת וּלְבֵית מִדְרָשׁ דּוּקָא. וְלִשְׁוֹן הַגְּמָרָא, 'לְדוֹד', שְׁמֶרָה נִפְשִׁי בִּי חֲסִיד אָנִי, לֹוֹי וְרַבִּי יִצְחָק, חֵד אָמַר, כֵּךְ אָמַר דוֹד לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא חֲסִיד אָנִי, שְׁכָל מַלְכִי מְזוּרָה וּמַעֲרַב יִשְׁנִים עַד שְׁלֹשׁ שְׁעוֹת, וְאַנִּי 'חֲצוֹת לֵילָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ' (תהלים קיט, סב). וְאִידֵךְ, כֵּךְ אָמַר דוֹד לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, לֹא חֲסִיד אָנִי, שְׁכָל מַלְכִי מְזוּרָה וּמַעֲרַב יוֹשְׁבִים אֲגוּדוֹת אֲגוּדוֹת בְּכַבּוּדֶם, וְאַנִּי יָדִי מְלוֹכְכוֹת בְּרֹם וּבִשְׁפִיר וּבִשְׁלֵיָא, כְּדִי לְטַהֵר אִשָּׁה לְבַעֲלָהּ. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא כָל מֶה שְׁאַנִּי עוֹשָׂה, אָנִי נִמְלֵךְ בְּמַפִּיבֶשֶׁת רַבִּי, וְאוֹמֵר לוֹ, מַפִּיבֶשֶׁת רַבִּי, יִפָּה דְנָתִי, יִפָּה חֲיִיבָתִי, יִפָּה זְכִיתִי, יִפָּה טַהֲרָתִי, יִפָּה טַמְאָתִי, וְלֹא בּוֹשֶׁתִי. וְלִשְׁוֹן הַפְּסוּקִים, 'תְּפַלֵּךְ לְדוֹד הַשָּׁה ה' אֲנִי אֲנִי עֲנִי וְאֲבִינָן אָנִי, שְׁמֶרָה נִפְשִׁי בִּי חֲסִיד אָנִי הוֹשֵׁעַ עֲבָדְךָ אֶתָּה אֱלֹהֵי הַבּוֹטָח אֱלִיךְ'.

וְהִקְשָׁה שָׁם הִיפָּה תֹאֵר (השלם, ד"ה והיו), וְכִי דוֹד בִּשְׁנֵעוֹן יִנְהַג, שִׁיכּוֹן לָלֶכֶת לְמָקוֹם אַחֵר, וְרָגְלָיו יִבְיֹאוּהוּ בְּעַל פָּרְחוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. וְעוֹד קָשָׁה, לָמָּה לֹא הָיָה דוֹד חוֹשֵׁב בְּעֵצְמוֹ לָלֶכֶת לְבֵית הַמִּדְרָשׁ לְעִסּוֹק שֶׁם בְּתוֹרָה, אֲלֹא הָיָה מַחֲשֵׁב לָלֶכֶת לְמִקְדוּת אַחֲרִים וְלַהֲתַעֲסֵק בַּהֲבִלֵי הָעוֹלָם עַד שֶׁרָגְלָיו הוֹלִיכּוּ אוֹתוֹ בְּעַל כְּרַחוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ. וְעוֹד יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, דִּפְשָׁט הַכְּתוּב מוֹרָה לְהַפֵּךְ מִדְרָשׁ הַמִּדְרָשׁ, דְּוָאֲשִׁיבָה רָגְלִי מִשְׁמַע שְׁהוּא - דוֹד הָיָה מְשִׁיב הָרָגְלִים לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, וְהִינּוּ שְׁאִדְרָבָא,

לְבֵית כְּנִסְיֹת וּלְבֵית מִדְרָשׁ, עַד שֶׁאֵף כִּשְׁהִיָּה מַחֲשֵׁב דְּרַכּוֹ לָלֶכֶת לְמִקְדוּת אַחֲרִים, מְכַל מָקוֹם, רָגְלָיו הָיוּ מוֹלִיכֹת אוֹתוֹ מִעֵצְמָם לְבֵית כְּנִסְיֹת וּלְבֵית מִדְרָשׁ. וּמִכֵּן נִלְמַד, שֶׁכֵּךְ הָיָה גַם כּוֹנֵת הַפְּסוּק 'אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ, וְכִנֹּל'. עַל פִּי יִפָּה תֹאֵר הַשְּׁלֵם (ד"ה בכל). ד. לִשְׁוֹן הִיפָּה תֹאֵר הַשְּׁלֵם, וְהָיוּ רָגְלָיו מְבִיאוֹת אוֹתִי, וְכִי בִשְׁנֵעוֹן יִנְהַג, שִׁיכּוֹן רָגְלָיו לָלֶכֶת לְמָקוֹם אַחֵר, וְרָגְלָיו יִבְיֹאוּהוּ בְּעַל כְּרַחוֹ לְבֵית הַכְּנִסָּה. וְאִם נִסְבּוֹל מֶה שְׁנִרְאָה מִפְּשׁוּטוֹ, שִׁכְשְׁהִיָּה חוֹשֵׁב לָלֶכֶת בְּדִרְכוֹ, רָגְלָיו יִבְיֹאוּהוּ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ, לְרֹוֹב הָרָגְלוֹ בָּהֶם, הָיָה נִכּוֹן מֵאַמֵּר 'אִם בַּחֻקֵּי תִלְכוּ' לְפִי זֶה לֹאמַר, שְׁעַל יְדֵי הָהִרְגֵּל תִּהְיֶה הוֹלִיכִים מִעֵצְמָכֶם. אֲלֹא שֶׁלֹּא הוֹנַח לָנוּ שֶׁהָיוּ רָגְלָיו מְבִיאוֹת אוֹתוֹ שֶׁלֹּא מִדְּעָתוֹ בְּשׁוּם צֶדֶק. ה. כְּפָנִי יִצְחָק (בַּפְּרָשָׁתוֹ דְּרוּשׁ שִׁנִּי) כָּתַב לְתוֹמָה, אֲטוֹ דוֹד הַמֶּלֶךְ ע"ה דְּכָתִיב בִּיה 'וְלִבִּי חָלַל בְּקִרְבִּי, דְּהוֹדָאָת בְּעַל דִּין כְּמֵאָה עֵדִים דְּמִי, אִיךְ פֶּה קְדוֹשׁ יֵאמֵר בּוֹזֵה שְׁהִיָּה חוֹשֵׁב מַחֲשִׁבוֹת רִשׁוֹת חֲלִילָה, וְרָגְלָיו מְשִׁיאוֹת לְבֵית הַכְּנִסָּה. וְהַשְּׁלִי"ה (עֲשֶׂהָ מֵאַמְרוֹת מֵאַמֵּר שְׁמִינִי אוֹת רַכ) תִּמָּה, שְׁנִמְצָא שׁוֹו הַהִלִּיכָה לְבֵית כְּנִסְיֹת וּלְבֵית מִדְרָשׁ, לֹא הִיָּתָה בְּבַחֲרִית דוֹד, רַק

מֶרֶה שְׁחָרָה, מַחֲמַת דְּאָגָה וּמִרְדַּת
הַמְּלוּכָה וְכו', וְהָיָה מִתְפַּלֵּל דָּוִד לִכְדּוֹ
שִׁישְׁמֶרְהוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵף שְׁאִינוֹ
מִתְנַהֵג בְּשָׂאֵר הַמְּלָכִים בְּתַפְנוּקִים
וְתַעֲנוּגִים וְכו', עכ"ל.

אָמְנָם מִצַּד אַחֵר יֵשׁ לֹאֲמַר, דְּקָרָא
בְּתִיב (דברים ה, טו) 'וְנִשְׁמַרְתֶּם

וְכו' (תהלים פו א-ב), לֹא חֲסִיד אֲנִי שֶׁפֶל
מַלְכֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב וְכו'. וְהִקְשָׁה הָעֵינִין
יַעֲקֹב (ד"ה לדוד), דְּאִיךְ אָפְשָׁר שְׁדוּד יִבְקֹשׁ
שָׂכָר מִצְוֹתָיו בְּעוֹלָם הַזֶּה, שִׁישְׁמֶרְהוּ
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁבִיל חֲסִידוֹתָיו.
וְתַרְנֵן, לְפִי שְׁדוּד הַמְּלָכִים לְפָנָק וּלְעֵדֶן
אֶת עֲצָמָם, בְּדִי שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לִידֵי חֲלִי

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לִידֵי חֲלִי מֶרֶה שְׁחָרָה - שְׂמִבִּיא
אֶת הָאָדָם לֵאחֹב אֶת הַבְּדִידוֹת, וּלְיֶלֶךְ
וּלְהַמְצֵא בִּמְקוֹם שְׂמִמָּה^א, מַחֲמַת הַדְּאָגָה
וּמִרְדַּת עֵינֵי הַמְּלוּכָה וְכו', וְהָיָה מִתְפַּלֵּל
דָּוִד לִכְדּוֹ שִׁישְׁמֶרְהוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
מִמַּחֲלָה זֶה, אֵף שֶׁהוּא אִינוֹ מִתְנַהֵג בְּשָׂאֵר
הַמְּלָכִים בְּתַפְנוּקִים וְתַעֲנוּגִים, מַחֲמַת
חֲסִידוֹתָיו וְכו', אֲלָא אֲדֹרְכָה הוּא קָם בַּחֲצוֹת
הַלֵּילָה לַעֲבוּדַת הַקִּבְ"ה, עכ"ל.

דוד היה חפץ להתענג, כדי לקיים מצות 'ונשמרתם מאד
לנפשותיכם'

אָמְנָם^ב מִצַּד אַחֵר יֵשׁ לֹאֲמַר - יֵשׁ לִפְרֹשׁ
בְּאוֹפֶן אַחֵר, שְׁדוּד הָיָה חֲפֵץ לְפָנָק וּלְעֵנָג אֶת
עֲצָמוֹ, כְּדִי שֶׁלֹּא יַחֲלָה בַּמַּחֲלַת הַמֶּרֶה
שְׁחוּרָה, לְפִי שֶׁשֶּׂכֶר שֶׁמֶן הַתּוֹרָה הוּא חַיִּיב

אֲמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקִּבְ"ה, וְכִי לֹא חֲסִיד אֲנִי,
שֶׁפֶל מַלְכֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב - כָּל מַלְכֵי מַדִּינֹת
הָעוֹלָם, מִמִּזְרָחוֹ וְעַד לַמַּעֲרָב וְכו', מַעֲנִיגִים
גּוֹפִם בְּשִׁנָּה מְרֻבָּה מִתְחִילַת הַלֵּילָה, עַד
שִׁיעֲבֵרוֹ שְׁלוֹשׁ שְׁעוֹת בַּיּוֹם. אָמְנָם אֲנִי אֵינִי
נוֹהֵג כְּמוֹתָם, אֲלָא 'חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם
לְהוֹדוֹת לָךְ' (תהלים קיט, טו)^א. וְהִקְשָׁה הָעֵינִין
יַעֲקֹב (ד"ה לדוד)^ב, עַל לְשׁוֹן הַפִּסְקוֹ 'שְׁמֶרְהוּ
נִפְשֵׁי כִּי חֲסִיד אֲנִי, דְּאִיךְ אָפְשָׁר, שְׁדוּד
יִבְקֹשׁ לְקַבֵּל שָׂכָר עַל מִצְוֹתָיו, בְּעוֹלָם הַזֶּה,
שִׁישְׁמֶרְהוּ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁבִיל
חֲסִידוֹתָיו, וְהָיָה הַשָּׂכָר עַל הַמִּצְוֹת מִשְׁתַּלֵּם
רַק בְּעוֹלָם הַבָּא. וְתַרְנֵן, שֶׁלֹּא נִתְכוּיֵן דָּוִד
לְבַקֵּשׁ שָׂכָר, אֲלָא לְפִי שְׁדוּד הַמְּלָכִים לְפָנָק
וּלְעֵדֶן אֶת עֲצָמָם בַּהֲנֹאוֹת הָעוֹלָם הַזֶּה, בְּדִי

צִיּוֹנִים וּמִקְדוֹת

עֲצָמוֹ נִגְדָּ רַבּוֹ, מִזֶּה לֹא יָבֹא לוֹ תַקְלַת שׁוֹם חוּלִי.
י. מִלְּשׁוֹן הָעֵינִין יַעֲקֹב (מִבּוֹאֵל הַלֵּחַן) מְבֹאֵר, שְׁאִינוֹ
מִקְשֶׁה כֵּן מַעֲצָמוֹ עַל לְשׁוֹן הַפִּסְקוֹ, אֲלָא שְׂמִבִּיאָר
שֶׁהָאֲמִירָאִים בִּגְמָרָא שֶׁם הוֹקְשָׁה לָהֶם כֵּן, וְעַל כֵּן
בִּיאָרוּ, שְׁדוּד בִּיקֶשׁ רַק שֶׁלֹּא יַחֲלָה מַחֲמַת חֲסִידוֹתָיו,
וְנַחֲלָקוּ הָאֲמִירָאִים מֵאִינוֹ הִנְהַגָּה שֶׁל חֲסִידוֹת פִּיחָד
שֶׁתִּגְרוּם לוֹ שִׁיחֻלָּה, וְכִדְלַחֲלֵן בַּהֲעֵרָה. יא. עַל
פִּי פִירוּשׁ הַמִּשְׁנִיּוֹת לְהֶרֶמְבֵּ"ם (אֲבוֹת פ"ב מ"י), וְזֶה
לְשׁוֹנוֹ, 'חֻלִּי מֶרֶה שְׁחוּרָה הַמְּבִיא אֶת הָאָדָם לְמָאוֹס
רְאִית בְּנֵי מִינוֹ וּלְשׁוֹנָא, וְתַעֲרָב לוֹ הַבְּדִידוֹת,
וְהַהִמְצָאוֹת בַּמְדַּבְּרִיּוֹת וּבִבְתוֹת וּבִדְרָכִים הַשּׁוֹמְמוֹת'.
יב. הֵינִינוּ, שְׂמִדְּבָרֵי הָעֵינִין יַעֲקֹב נִרְאָה, שְׁדוּד מַחֲמַת
חֲסִידוֹתָיו לֹא הָיָה חֲפֵץ כָּלֵל לְהִתְעַנֵּג, וְעַל כֵּן הִתְפַּלֵּל
שֶׁלֹּא יַחֲלָה מַחֲמַת קוּשֵׁי עֵינָיו הַמְּלוּכָה. אֲוֹלָם רַבִּינוֹ
מְבֹאֵר, שֶׁאָמְנָם מִתְחִילָה הָיָה דָּוִד חֲפֵץ לְהִתְעַנֵּג כְּדִי
שֶׁלֹּא יַחֲלָה, וְחָשַׁב לַעֲשׂוֹת כֵּן מִפְּנֵי צִיּוּי הַתּוֹרָה עַל
הָאָדָם לְשִׁמּוֹר נַפְשׁוֹ וְגוֹפוֹ, אֲלָא שֶׁלִּבְסוּף הַבֵּין
מִהַפְּסוּקִים, וְגַם מַעֲצָם שְׂמַחְתוֹ בְּהִלְכָתוֹ לְבֵית

ח. לְשׁוֹן הַפִּסְקוֹ, 'חֲצוֹת לַיְלָה אָקוּם לְהוֹדוֹת לָךְ עַל
מִשְׁפָּטֵי צִדְקָךְ'. ט. לְשׁוֹן הָעֵינִין יַעֲקֹב, נִרְאָה
דְּלִכּוּלָּם קֵשָׁה, הֵיאֵךְ אָפְשָׁר דְּבִיקֶשׁ דָּוִד שָׂכָר מִצְוֹתָיו
בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֲדֹרְכָה, בִּילְקוּט רִישׁ וְאִתְחַנֵּן (רִמּוֹ תתי)
קָאֲמַר, שְׁנֵי פִרְסִים עֲמִדוֹ לְיִשְׂרָאֵל, מִשֶּׁה רַבִּינוֹ וְדָוִד
הַמֶּלֶךְ, וְהָיָה יְכוּלִים לְתַלּוֹת שְׂכָרָם בְּמַעֲשֵׂיהֶם הַטּוֹבִים,
וְלֹא בִיקֶשׁוּ מִן הַמְּקוֹם רַק שִׁיתֵּן לָהֶם חֲנֹם, ע"ש, וְאִם
כֵּן קֵשָׁה, הֵיאֵךְ כָּתֹב כֹּאֵן לְהִיפֵךְ, שִׁישְׁמֶרְהוּ הַקִּבְ"ה
בְּשִׁבִיל חֲסִידוֹתָיו. לְהַכִּי פְּלִיגִי בִּזְה רַבִּי לִי וְרַבִּי
יִצְחָק, וּמִפְּרָשִׁים קָרָא הַכִּי, שֶׁלֹּא תִתְפַּלֵּל שִׁישְׁמֶרְהוּ
הַקִּבְ"ה בְּשִׁבִיל חֲסִידוֹתָיו, אֲלָא לְפִי שְׁדוּד הַמְּלָכִים
לְעֵדֶן וּלְפָנָק אֶת עֲצָמָם, כְּדִי שֶׁלֹּא יָבֹאוּ לִידֵי חוּלִי
מֶרֶה שְׁחוּרָה, מַחֲמַת טִרְדַּת וְדֹאגַת הַמְּלוּכָה, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב חֲכָמִי הָרוּפְאִים, שֶׁאִם יִשְׁנֵנו מִנְהֵגִים יָבֹאוּ לִידֵי
חוּלִי זֶה, לִכְךָ הִתְפַּלֵּל דָּוִד עַל עֲצָמוֹ, שִׁישְׁמֶרְהוּ הַקִּבְ"ה
אוֹתוֹ, אֵף שְׁאִינוֹ מִתְנַהֵג כְּשֹׂאֵר מַלְכִים בְּתַעֲנוּגִים
וּבְתַפְנוּקִים מִפְּנֵי חֲסִידוֹתָיו. וְכֵאֵי גִוּוֹנָא, מִה שְׁאִינוֹ
מִתְנַהֵג בְּכַבּוּד, שִׁידִי מְלוּכָאוֹת בְּדָם וְכו', וּמִשְׁפִּיל

פְּלוֹנִי אֲנִי הוֹלֵךְ, לְבֵית דִּירָה וְכו', שְׁהִיָּה רוֹצֶה לִּילֵךְ לַעֲדָן וּלְהָשִׁיב נַפְשׁוֹ מֵעַמ, כְּדִי שְׁלֹא לָבֹא לִיְדֵי חָלִי מְרָה שְׁחָרָה, מִחֲמַת הַדְּאָגוֹת וְהַטְּרָדוֹת הַמְּבִיאוֹת חָלִי זֶה מֵצֵד הַטֶּבַע, וְכֹנְנָתוֹ הִיְתָה לְטוֹבָה, כְּדִי לָקִים הַכְּתוּב 'וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשֵׁיכֶם'.

מֵאֵד לְנַפְשֵׁיכֶם' (ראה ברכות לב, ב), וְהִיכָא דְשָׂכִיחַ הֶזְקָא, לֹא סְמַכִּינָא אֲנִיפָא (קידושין לט, ב), וַיֵּשׁ לוֹ לְאָדָם לְהִשְׁמֹר עֲצֻמוֹ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת דְּבָר נֶגֶד הַטֶּבַע, דְּהִינּוּ כְּמוֹ 'צִנִּים פָּחִים', דְּשׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם' (משלי כב, ה). וּמִשׁוֹם הֵכִי, דְּוָד הַמֶּלֶךְ עָלִיו הַשְּׁלוֹם הָיָה מְחָשֵׁב, וְאוֹמֵר, לְמָקוֹם

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבִאֵד

או החום שלא יחלה בהם". וכמו כן, מוטל על האדם המוטלד בענייני העולם, להשתדל להתענג ולהתפנק, כדי שלא יחלה במחלת המרה שחורה. וּמִשׁוֹם הֵכִי, דְּוָד הַמֶּלֶךְ עָלִיו הַשְּׁלוֹם הָיָה מְחָשֵׁב בַּעֲצֻמוֹ, וְאוֹמֵר, לְמָקוֹם פְּלוֹנִי אֲנִי הוֹלֵךְ, לְבֵית דִּירָה וְכו' פְּלוֹנִי אֲנִי הוֹלֵךְ, פִּירוּשׁ, שְׁהִיָּה רוֹצֶה לִּילֵךְ לַמְּקוֹמוֹת אֱלֹהִים, כְּדִי לַעֲדָן אֶת עֲצֻמוֹ, וּלְהָשִׁיב - לְהַחֲזִיר אֶת כַּח נַפְשׁוֹ מֵעַמ, כְּדִי שְׁלֹא לָבֹא לִיְדֵי חָלִי מְרָה שְׁחָרָה, מִחֲמַת הַדְּאָגוֹת וְהַטְּרָדוֹת שֶׁל הַמְּלֹכָה, הַמְּבִיאוֹת חָלִי זֶה מֵצֵד הַטֶּבַע, וְכֹנְנָתוֹ הִיְתָה לְטוֹבָה - לְקִיּוֹם מִצְוָה, כְּדִי לָקִים הַכְּתוּב 'וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשֵׁיכֶם'.

לשמור על בריאותו, דְּקָרָא בְּתִיב (דברים ד, טו) 'וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשֵׁיכֶם', וּמִכָּאֵן לַמְּדִנָּה (ראה ברכות לב, ב), שְׁחִיב הָאָדָם לְשִׁמּוֹר עַל בְּרִיאוֹת גּוּפוֹ וּנְפִשׁוֹ. וְהִיכָא דְשָׂכִיחַ הֶזְקָא - בְּמָקוֹם שֶׁהִיזָק מִצּוּר, לֹא סְמַכִּינָא אֲנִיפָא - אֵין סוּמְכִים עַל הַנֶּס, וְאִסּוּר לְאָדָם לְהַכְנִיס אֶת עֲצֻמוֹ בַּסִּכָּנָה, וְלִסְמוֹךְ עַל הַקֶּבֶ"ה שִׁיְצִילֵנוּ בְּדֶרֶךְ נֶס (קידושין לט, ב), וַיֵּשׁ לוֹ לְאָדָם לְהִשְׁמֹר עֲצֻמוֹ שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת דְּבָר נֶגֶד הַטֶּבַע - דְּבָרִים הַנוֹגְדִים אֶת טִבְעַ גּוּפוֹ וְגוֹרְמִים לוֹ חוּלִי, דְּהִינּוּ כְּמוֹ 'צִנִּים פָּחִים' - חֲלָאִים הַבָּאִים מִחֲמַת הַקּוֹר וּמִחֲמַת הַחֹם, דְּשׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם' (משלי כב, ה) - וּמוֹטֵל עַל הָאָדָם לְהִשְׁמֹר בְּשַׁעַת הַקּוֹר

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

בתוספות (שבועות לו, א ד"ה ושומר). טו. לשון הגמרא, וְכֵן הִיכָא דְקִבְעֵי הִיזִיקָא, לֹא סְמַכִּינָא אֲנִיפָא, דְּכִתִּיב (שמואל א טז, כב) 'וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵין אֶלֶךְ וּשְׁמַע שְׁאוּל וְהַרְגִנִּי, ע"כ. וְזֶה לִשְׁוֹן הַגְּמָרָא בַּפְּסָחִים (ח, ב), חוֹר שְׁבִין יְהוּדִי לְאַרְמָאִי וְכו', פְּלִימוֹ אִמֵּר, כֹּל עֲצֻמוֹ אֵינוֹ בּוֹדֵק מִפְּנֵי הַסִּכָּנָה וְכו'. וְהֵאֱמֵר רַבִּי אֲלֵעָזָר, שְׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָן נִיּוּזָקִין. הִיכָא דְשָׂכִיחַ הִיזִיקָא, שְׁאוּנִי, שְׁנֵאמֵר 'וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵין אֶלֶךְ וּשְׁמַע שְׁאוּל וְהַרְגִנִּי וַיֹּאמֶר ה' עֲגַלְתָּ בָקָר תִּקַּח בִּידְךָ גֹּרִי, ע"כ. וְלִשְׁוֹן הַגְּמָרָא בִּשְׁבַת (לב, א), רַבִּי יִנְאִי לְטַעְמָהּ, דְּאִמֵּר, לְעוֹלָם אֵל יַעֲמֹד אָדָם בְּמָקוֹם סִכָּנָה, לוֹמֵר שְׁעוּשִׁין לוֹ נֶס, שְׁמַא אֵין עוּשִׁין לוֹ נֶס. וְאִם עוּשִׁין לוֹ נֶס, מִנְּכִין לוֹ מִזְכִּיּוּתוֹ. אִמֵּר רַבִּי חֲנִינִי, מֵאִי קִרְאָה, 'קִטּוֹנֵי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֱמֻנָה' (בראשית לב, יא). טז. לשון הפסוק, 'צִנִּים פָּחִים בְּדֶרֶךְ עֶקֶשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם'. ראה כתובות (ל, א), וְצִיּוֹנִים פָּחִים בִּיְדֵי שָׁמַיִם נִינְהוּ, וְהַתִּנְאִי, הַכֹּל בִּיְדֵי שָׁמַיִם, חוּץ מִצִּיּוֹנִים פָּחִים, שְׁנֵאמֵר 'צִיּוֹנִים פָּחִים בְּדֶרֶךְ עֶקֶשׁ שׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מֵהֶם'. יז. וּמוֹטֵל עַל

הַמְּדִרָשׁ, שְׁגַם אִם לֹא יִתְעַנֵּג לֹא יִחְלָה, לְפִי שֶׁהִקְבִּ"ה יִשְׁמְרֵהוּ, וְלִכְךָ חָדֵל מִלְּהַתְעַנֵּג. יג. לשון הַפְּסוּק, 'וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשֵׁיכֶם כִּי לֹא רְאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה כְּיוֹם דְּבָר ה' אֲלֵיכֶם בַּחֲרִב מִחוּץ הָאֵשׁ'. יד. לשון הַגְּמָרָא, תְּנוּ רַבְנָן, מַעֲשֵׂה בַחֲסִיד אֶחָד שֶׁהָיָה מִתְפַּלֵּל בְּדֶרֶךְ, בֹּא הַגְּמוֹן אֶחָד וְנִתֵּן לוֹ שְׁלוֹם וְלֹא הִחְזִיר לוֹ שְׁלוֹם, הִמְתִּין לוֹ עַד שְׁסִיִּים תְּפִלָּתוֹ, לְאַחֵר שְׁסִיִּים תְּפִלָּתוֹ אִמֵּר לוֹ, רִיקָא, וְהָלָא כְּתוּב בְּתוֹרַתְכֶם (דברים ד, ט) 'רֵק הַשְּׁמֵר לָךְ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ', וְכִתִּיב (שם פסוק טו) 'וְנִשְׁמַרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשֵׁיכֶם', כִּשְׁנִתִּי לָךְ שְׁלוֹם לִמָּה לֹא הִחְזַרְתָּ לִי שְׁלוֹם, אִם הִיִּיתִי חוֹתֵן רֹאשְׁךָ בְּסִיף, מִי הָיָה תוֹבֵעַ אֶת דָּמְךָ מִיָּד, ע"כ. וְרֹאה מִהֲרַש"א (ח"א ד"ה כתיב) שֶׁהִעִיר, שְׁפּוֹסָקִים אֱלֹהִים, אֵינֶם מְדַבְּרִים מִשְׁמִירַת נַפֶּשׁ הָאָדָם עֲצֻמוֹ מִסִּכָּנָה, אֲלֵא מִשְׁכַּחַת הַתּוֹרָה, וְשֹׁלָא נִאֲמִין בְּשׁוֹם תְּבִנִית פֶּסֶל וְגו'. וְתִירֵץ, שְׁמַכֵּל מָקוֹם מִצִּיּוֹן בְּשִׁבְעוֹת (לו, א), שֶׁהִגְמָרָא דּוֹרֶשֶׁת הַפְּסוּק 'רֵק הַשְּׁמֵר לָךְ וּשְׁמֹר נַפְשְׁךָ' לְעִנֵּין הַמְּקַלֵּל אֶת עֲצֻמוֹ, ע"כ. וְכַעֲיֵן זֶה כְּתָב הַלְבוּשׁ ('יו"ד סימן קטז ס"א). וְעִינֵין עוֹד

אֲשִׁים'. אֵלָּא וְדָאִי שְׁפָא לֹמֶר, שְׁאִפְלוּ
אִם הָיוּ רְאוּיִים לָבֵא לְפִי הַטֹּבֵעַ, כְּמוֹ
הַנְּדֹן זֶה שֶׁל דָּוִד, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
יִרְחִיקֵם מִמֶּנּוּ. וְעוֹד, דְּהַתּוֹרָה מִגִּנָּא
וּמִצְלָא (סוּטָה כ"א, א), וְכָל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה,
יְסוּרִין בְּדִלְיָן מִמֶּנּוּ (בְּרֻכּוֹת ה, א).

וְאַחֲרַי כֶּךָ 'חֲשֵׁב' עַל הַפֶּסֶק (שְׁמוֹת טו,
כו) 'כָּל הַמַּחֲלָה וְכוּ' לֹא אֲשִׁים
עָלֶיךָ, דְּקָשָׁה, שְׂאֵם הוּא שׁוֹמֵעַ בְּקוֹל
ה', כְּמוֹ שְׁמִתְחִיל הַפֶּסֶק 'אִם שְׁמוֹעַ
תִּשְׁמַע' וְכוּ', אִיךְ סִלְקָא דְעֵתָךְ שְׂיִישִׁים
עָלֶיךָ הַמַּחֲלָה, דְּאֶצְטְרִיךְ לֹמֶר 'לֹא

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

זו, וְלֹמֶר 'דָּא אֲשִׁים עָלֶיךָ'. אֵלָּא וְדָאִי צְרִיךְ
לֹמֶר, שֶׁהַפֶּסֶק בָּא לֹמֶר, שְׁאִפְלוּ שְׂאֵם הָיוּ
הַמַּחֲלָה רְאוּיִים לָבֵא עַל הָאִדָּם לְפִי הַטֹּבֵעַ,
כְּמוֹ הַנְּדֹן הַזֶּה שֶׁל דָּוִד, שֶׁמֶצֶד הַטֹּבֵעַ,
הִיטָה רְאוּיָה לָבֵא עָלָיו מַחֲלַת הַמֶּרֶה שְׁחוּרָה,
מַחֲמַת טְרֻדוֹתָיו וְדִאגוֹתָיו, מְכַל מְקוֹם, אִם
יִשְׁמַע בְּקוֹל ה', וְעֵסֶק בַּתּוֹרָה וּבִמְצוּוֹת,
הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִרְחִיקֵם לְהַמַּחֲלָה מִמֶּנּוּ,
גַּם אִם לֹא יִתְעַנֵּג בַּתְּעוּגֵי הָעוֹלָם. וְעוֹד^{כ"א},
דְּהַתּוֹרָה מִגִּנָּא - מַגִּינָה עַל הַלּוּמְדָה מִן
הַיִּסּוּרִים, וּמִצְלָא - וּמִצִּילָה אוֹתוֹ מִהִיצֵר הָרַע
(סוּטָה כ"א, א)^{כ"ב}. וְכֵן אִמְרוּ בַּגְמָרָא (בְּרֻכּוֹת ה, א)^{כ"ג},
שְׁכָל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, יְסוּרִין בְּדִלְיָן מִמֶּנּוּ,
וְיֵשׁ לַלְמוּד מִכָּךְ, שֶׁאִפְלוּ יִסּוּרִים שֶׁהֵיוּ

דוּד הַבֵּין מִהַפְסוּקִים שֶׁהָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה לֹא יַחֲלֶה אִם לֹא יִתְעַנֵּג
וְאַחֲרָי כֶּךָ - אַחֲרֵי שֶׁהִיָּה דוּד חֲפֵץ לִלְכַּת
לְמִקּוּמוֹת שֶׁמִּתְעַנְּגִים בֵּהֶם, שׁוֹב נִתְחַדֵּשׁ
בְּלִיבּוֹ צֶדֶק לֹמֶר שֶׁאֵין לוֹ לִילֵךְ לְמִקּוּמוֹת
הַלָּלוּ, מִשּׁוּם שֶׁחֲשֵׁב דוּד הַמֶּלֶךְ עַל הַפֶּסֶק
(שְׁמוֹת טו, כו)^{כ"ד} וְיֵאמָר אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל
ה' אֶלְהִיךָ וְגו', כָּל הַמַּחֲלָה וְכוּ' דָּא אֲשִׁים
עָלֶיךָ, דְּקָשָׁה - יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת עַל לִשׁוֹן פֶּסֶק
זֶה, שְׂאֵם הוּא שׁוֹמֵעַ בְּקוֹל ה', וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה,
וּמִקִּיִּים כָּל מִצְוֹתָיו, כְּמוֹ שְׁמִתְחִיל הַפֶּסֶק
'אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל ה' אֶלְהִיךָ, אִיךְ
סִלְקָא דְעֵתָךְ - אִיךְ הִיָּה עוֹלָה עַל הַדַּעַת
לֹמֶר, שְׂיִישִׁים עָלֶיךָ הַקִּבְ"ה הַמַּחֲלָה,
דְּאֶצְטְרִיךְ - שֶׁהוֹצֵר הַפֶּסֶק לְהוֹצִיא מִסְבָּרָא

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

דְּבָרִים בַּהֲעֵרָה לַהֲלֵךְ בְּסִמּוּךְ, וְתִירֵץ קוּשִׁיא זֶה גַּם
בְּאֻפְנִים אַחֲרִים. כ"א. כּוֹנֵת רַבִּינוּ לְהוֹסִיף,
שֶׁמֶלְבַד הַהִבְטָחָה הַמְּפֹרֶשֶׁת בַּפֶּסֶק עַל רְפוּאֵת הָאִדָּם
עַל יְדֵי קִיּוֹם הַמִּצְוֹת. עוֹד הַתְּבוּנָה דוּד בְּדַעַתוֹ, שֶׁגַּם
עֵצֶם הָעֵסֶק בַּתּוֹרָה, מְסוּגֵל הוּא שֶׁעַל יְדֵי כֵן זֻכְרִים
לְהַתְּרָפּוֹת וּלְהַרְחִיק הַמַּחֲלָה. כ"ב. לִשׁוֹן
הַגְמָרָא, אִמְרֵי רַב יוֹסֵף, מִצְוָה, בְּעִידָנָא דְעֵסֶק בַּה
מַגְנָא וּמִצְלָא, בְּעִידָנָא דְלֹא עֵסֶק בַּה, אַגּוּנִי מַגְנָא,
אֲצוּלִי לֹא מִצְלָא, תּוֹרָה, בֵּין בְּעִידָנָא דְעֵסֶק בַּה, וּבֵין
בְּעִידָנָא דְלֹא עֵסֶק בַּה, מַגְנָא וּמִצְלָא. מִתְקִיף לֹא
רְבָה, אֲלֵא מַעֲתָה, דּוּאָג וְאַחִיתּוּפֵל מִי לֹא עֵסֶק
בַּתּוֹרָה, אֲמַאי לֹא הִגִּינָה עֲלֵיהּ, אֲלֵא אִמְרֵי רַבָּא,
תּוֹרָה, בְּעִידָנָא דְעֵסֶק בַּה מַגְנָא וּמִצְלָא, בְּעִידָנָא דְלֹא
עֵסֶק בַּה, אַגּוּנִי מַגְנָא, אֲצוּלִי לֹא מִצְלָא. מִצְוָה, בֵּין
בְּעִידָנָא דְעֵסֶק בַּה, בֵּין בְּעִידָנָא דְלֹא עֵסֶק בַּה, אַגּוּנִי
מַגְנָא, אֲצוּלִי לֹא מִצְלָא. כ"ג. לִשׁוֹן הַגְמָרָא,
אִמְרֵי רַבִּי שְׁמוּעֵל בֶּן לִקְיָשׁ, כָּל הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, יְסוּרִין
בְּדִלְיָן הִימָנוּ, שְׁנֵאמַר (אִיּוֹב ה, ז) 'וְכִינֹר רֶשֶׁף יִגְבִּיהוּ
עוֹף, וְאִין עוֹף אֲלֵא תּוֹרָה, שְׁנֵאמַר (מְשִׁלִּי כג, ה)
'הַתְּעִיף עֵינֶיךָ בּוֹ וְאִינְנוּ, וְאִין רֶשֶׁף אֲלֵא יְסוּרִין,

הָאִדָּם לְהַשְׁמֵר שֶׁלֹּא יַחֲלֶה בְּקוֹר וְחוּם, וְהִינְנוּ שֶׁלֹּא
לְצַאת בְּזִמְנָה הַקּוֹר, אֲלֵא אִם כֵּן הוּא לְבוּשׁ כְּרָאוּי
לְתַקּוּפָה זֶה, וְכֵן שֶׁלֹּא לְצַאת בְּזִמְנָה הַחוּם יוֹתֵר
מִהַחֲכָרָה. יח. וְכַעֲזֵן זֶה כָּתֹב בִּפְסֵק תּוֹרָה הַשֵּׁלֶם
(שֵׁם) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְיֵשׁ לֹמֶר, שֶׁעֲנִינוּ, שְׁדִרְךָ הַשֵּׁלֶם
לְהַתְּעַנֵּג בְּדַבְּרֵי תּוֹרָה, יוֹתֵר מִמָּה שֶׁאַחֲרִים מִתְּעַנְּדִים
בַּהֲבִיל הָעוֹלָם, כְּאֹמְרוֹ (תְּהִלִּים יט, יא) 'וּמִתּוֹקִים
מִדְּבַר גּוֹי', וְיִרְאֶה שֶׁכְּשִׁיחֻשׁ לִלְכַת לְטִיִּל בְּדַבְּרֵי
מָה, אַחֲרַי כֶּךָ יִתֵּן בְּדַעַתוֹ, כִּי טוֹב לוֹ לִלְכַת לְבֵית
הַכְּנֶסֶת, וְכִמוֹ שֶׁאִמְרוּ ז"ל 'הַיּוֹשֵׁב בְּגִנִּים' (שֶׁה"ש ח,
יג), וְכִי גִנִּים יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל, אֲלֵא אֲלוֹ בְּתֵי כְּנִסְיֹת וְכוּ'.
וְמָה שֶׁכָּתֹב רַגְלִי מִבִּיאוֹת אוֹתִי, לֹא שֶׁהִרְגִּילִים יְבִיאוּהוּ
מִצַּד הַהִרְגֵּל בְּלֹא דַעַת, אֲלֵא מִפְּנֵי שֶׁסּוּף הַמַּעֲשֶׂה הִיָּה
זוֹלָת מַחֲשַׁבְתּוֹ הָרְאוּשׁוֹנָה, תִּלְהֵי הַדְּבַר בְּרַגְלִים
הַמִּבִּיִּאִים אוֹתוֹ. יט. לִשׁוֹן הַפֶּסֶק, וְיֵאמָר אִם
שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע לְקוֹל ה' אֶלְהִיךָ וְהִיָּשֵׁר בְּעֵינֶיךָ תַּעֲשֶׂה
וְהִאֲזַנְתָּ לְמִצְוֹתָיו וְשִׁמְרָתָּ כָּל חֻקֵּי כָּל הַמַּחֲלָה אֲשֶׁר
שָׁמַתִּי בְּמִצְוֹתֶיךָ לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי ה' רַפְּאֵךְ.
כ. וְרָאֵה עוֹד בְּדַבְּרֵי רַבִּינוּ לְעִיל (פְּרִשְׁת בְּשִׁלָּה אוֹת
טו), שֶׁהִרְחִיב לְבָאָר עֲנִין מַעֲלָה זֶה וְהוֹבֵא בְּקִיצוֹר

מִכִּיר בְּמִבְעָ שְׁלֹ כָּל כֶּךָ עֲדוֹן וְשִׁמְחָה,
כִּאלֹ הָיָה הוֹלֵךְ לְמִקּוֹם עֲדוֹנִין וְשִׁמְחָה
שֶׁל חֲלִין לְהַשִּׁיב נִפְשׁוֹ, כִּמּו שֶׁהָיָה רוֹצֵה
לָלֶכֶת שָׁם מִתְחַלֶּה, שְׂאָף בְּהִלּוּכוֹ לְבֵית
הַמִּדְרָשׁ הָיָה שְׂמֵחַ, וְהָיוּ רַגְלֵי מוֹלִיכוֹת
אוֹתִי בְּשִׁמְחָה לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, כִּמּו
שִׁפְרָשׁ רִשְׁי עַל פֶּסוּק (בראשית כט, א)
'וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו'. וְעַיִן עוֹד לְעִיל

וְלָכֵן 'וַאֲשִׁיבָה רַגְלִי אֶל עֲדוֹתֶיךָ', דְּהִינּו
כִּמּו שֶׁהָיָה מִבְּקֵשׁ הַמִּבְעָ שְׁלִי
לִילֵךְ בְּרַגְלִים בְּמִקּוֹם עֲדוֹן וְשִׁמְחָה,
הַשְׁבֵּתִי אוֹתוֹ אֶל עֲדוֹתֶיךָ.
אָלָּא דְקִשְׁיָא לִיה לְבַעַל הַמִּדְרָשׁ, לָמָּה
אָמַר 'וַאֲשִׁיבָה רַגְלִי', הָיָה לוֹ
לִזְמַר 'וְשִׁבְתִּי אֶל עֲדוֹתֶיךָ'. אָלָּא וְדָא
שְׂבָא לְרַמּו, שֶׁבְּשִׁמְחָה הוֹלֵךְ לְלַמֵּד הָיָה

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

וַאֲשִׁיבָה רַגְלִי, בָּא לְרַמּו, שֶׁבְּשִׁמְחָה דוֹד
הוֹלֵךְ בְּרַגְלָיו לְלַמֵּד תּוֹרָה, הָיָה מִכִּיר -
מִרְגִּישׁ, בְּמִבְעָ שְׁלֹ, כָּל כֶּךָ עֲדוֹן וְשִׁמְחָה,
כִּאלֹ הָיָה הוֹלֵךְ לְמִקּוֹם עֲדוֹנִין וְשִׁמְחָה שֶׁל
חֲלִין לְהַשִּׁיב - לְהַחזִיר אֶת כַּח נִפְשׁוֹ, כִּמּו
שֶׁהָיָה רוֹצֵה לָלֶכֶת שָׁם מִתְחַלֶּה, וְהִרְגִּישׁ
בְּאֹפֶן הַלִּיכָת רַגְלָיו, שְׂאָף בְּהִלּוּכוֹ לְבֵית
הַמִּדְרָשׁ הָיָה שְׂמֵחַ, וְשִׁנְפִּשׁוֹ הִתָּה נִרְגַּעַת
בְּכֶךָ מִדְּאִגוּתָהּ וְטִרְדוּתָהּ, וְהָיוּ רַגְלֵי
מוֹלִיכוֹת אוֹתִי בְּשִׁמְחָה לְבֵית הַמִּדְרָשׁ, כִּמּו
שִׁפְרָשׁ רִשְׁי עַל הַפֶּסוּק (בראשית כט, א)
'וַיֵּשֶׂא יַעֲקֹב רַגְלָיו', שִׁמְשֵׁנִיבֶשׁר יַעֲקֹב
בְּשׁוּרָה טוֹבָה, שֶׁהוֹבִטֵחַ בְּשִׁמְרָה מֵאֵת
הַקִּבְ"ה, נִשָּׂא לְבוֹ אֶת רַגְלָיו, וְנַעֲשֶׂה קֶל
לָלֶכֶת. וְכִמּו כֵּן דוֹד, הִרְגִּישׁ בְּרַגְלָיו,
שֶׁהִלִּיכְתוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ הָיָה קֶלָה, וְשִׁהִיָּא
מִשְׁמַחַת אוֹתוֹ, וּמִכֶּךָ הִבִּין דוֹד, שֶׁאֵין לוֹ
צוּרֵךְ לְהַתְעַדֵּן בְּתַעֲנוּגֵי הַגּוֹף כִּדִּי לְהַחזִיר
אֶת כַּח נִפְשׁוֹ, לְפִי שֶׁהִשְׁמַחָה שֶׁתָּהִיָּה לוֹ
מִחֲמַת הַהִלִּיכָה לְבֵית מִדְרָשׁוֹת וּלְבֵית
כְּנַסְיּוֹת, וְהַעֲסֵק בְּתוֹרָה, תְּצִילוֹ מִהִמְרָה
שְׁחוּרָה, וְלִכֵּן נִמְנַע מִלָּלֶכֶת לְמִקּוֹמוֹת שֶׁל
הַעֲדוֹנִים, וְהִלֵּךְ רַק לְבֵית כְּנַסְיּוֹת וּלְבֵית
מִדְרָשׁוֹת.¹²

ראויים לבא עליו כפי טבעו, יתרחקו מלבוא
עליו, מפני שעוסק בתורה.¹¹

וְלָכֵן, חֲזוֹר בּוֹ דוֹד מְכוֹנְתוֹ הִרְאֵשׁוּנָה,
וְאָמַר 'וַאֲשִׁיבָה רַגְלִי אֶל עֲדוֹתֶיךָ', דְּהִינּו כִּמּו
שֶׁהָיָה מִבְּקֵשׁ הַמִּבְעָ שְׁלִי, לִילֵךְ בְּרַגְלִים,
בְּמִקּוֹם עֲדוֹן וְשִׁמְחָה, כִּדִּי לְהַפִּיג אֶת
הַדְּאִגוּת וְהַטִּרְדוּת, וְשִׁלָּא אַחֲלָה בְּמַחֲלַת
הַמְרָה שְׁחוּרָה, הַשְׁבֵּתִי אוֹתוֹ - הַחֲזוֹרִתִּי אֶת
טַבְעִי, לָלֶכֶת בְּרַגְלִי, אֶל עֲדוֹתֶיךָ - לְעַסּוֹק
בְּתוֹרָתְךָ, בְּבֵית כְּנַסְיּוֹת וּבְבֵית מִדְרָשׁוֹת, כִּדִּי
שֶׁאֲתַרְפָּא בְּכֶךָ.

דוד הרגיש מהשמחה שהיתה לו בהליכה לבית המדרש,
שאינו צריך לענג גופו

אָלָּא¹² דְקִשְׁיָא לִיה לְבַעַל הַמִּדְרָשׁ, שֶׁאֵם
כֵּן, שִׁמָּה שְׁחוֹר בּוֹ דוֹד, הִיָּה רַק מִשּׁוֹם
שֶׁהִבִּין בְּשִׁכְלוֹ, שֶׁגַּם אִם לֹא יַעֲסוֹק
בְּתַעֲנוּגִים, אִלָּא יַעֲסוֹק כָּל הַזְמַן בְּתוֹרָה, לֹא
יַחֲלָה בְּמַחֲלַת הַמְרָה שְׁחוּרָה, לָמָּה אָמַר
הַפֶּסוּק 'וַאֲשִׁיבָה רַגְלִי אֶל עֲדוֹתֶיךָ', שִׁמְשֵׁמַע
מִלְשׁוֹן זֶה, שֶׁתִּלָּה הַדְּבַר בְּרַגְלָיו, הָיָה לוֹ
לִזְמַר 'וְשִׁבְתִּי אֶל עֲדוֹתֶיךָ', שֶׁלִּשׁוֹן זֶה הִיָּה
מִשְׁמַע, שֶׁבְּשִׁכְלוֹ הַחֲלִיט לְשׁוֹב מִדְּעוֹתוֹ
הִרְאֵשׁוּנָה, וְלַעֲסוֹק רַק בְּתוֹרָה.

אָלָּא וְדָא צָרִיךְ לִזְמַר, שֶׁהַפֶּסוּק שֶׁנִּקְט

צִיּוֹנִים וּמִקּוֹדוֹת

ליישב דרשת המדרש שבכל יום היה דוד מחשב
לבית פלוני וכו' עד שרגליו מוליכות אותו וכו',
ומבאר מנין הבין המדרש לדרוש מהפסוק שהיו
רגליו מוליכות אותו. כו. ועל כן תלה דוד את
הדבר ברגליו, לפי שממהירות וקלות הליכת רגליו

שנאמר (דברים לב, כד) 'מזי רעב ולחומי רשף'.
כו. 'יסורין בדלין ממנו', משמע אף יסורין שכבר
עליו, בדלין ממנו, ואם כן בודאי יסורין שעדיין לא
באו עליו, אף אם ראויים מצד טבעו לבוא עליו, לא
יבואו עליו. כה. רבנו מוסיף בדבריו אלו

מֵאִמְקָדָם ז"ל
אִם שְׁמֹרֶתֶם
אֶת הַתּוֹרָה
מֵעֵלָה אֲנִי
עֲלֵיכֶם כְּאִלּוֹ
עֲשִׂיתֶם
עֲצֻמְכֶם

אִם שְׁמֹרֶתֶם אֶת הַתּוֹרָה, הֲרִינִי מֵעֵלָה
עֲלֵיכֶם כְּאִלּוֹ עֲשִׂיתֶם עֲצֻמְכֶם, עַבְדִּי.
וְהִקְשָׁה הִיפָּה תֹאֵר (השֵׁלם) שָׁם (ד"ה כאלו),
דְּמָה זְכוּת הוּא זֶה. דְּבִשְׁלָמָא כְּאִלּוֹ עֲשָׂה
אֶת חֲבֵרוֹ, דְּאִמְרִינָן בְּפֶרֶק חֲלָק (סנהדרין צט),

בְּפְרִשְׁת בִּשְׁלַח (אות טו), עַל הָיָא דְכָל
הָעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, יִסּוּרִין בְּדִלְיָן מִמֶּנּוּ.
וּבְדִרְךָ זֶה, יוֹבֵן מִדְרָשׁ אַחֵר (ויק"ר לה, ז)
עַל פֶּסוּק זֶה 'אִם בַּחֲקָתִי וְכוּ'
וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם', אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַר פִּפִּי,

זֶרַע שְׁמֹשׁוֹן הַמְּבָאָר

שְׁמֹרֶתֶם אֶת הַתּוֹרָה, הֲרִינִי מֵעֵלָה עֲלֵיכֶם -
מַחֲשִׁיב לָכֵם, כְּאִלּוֹ עֲשִׂיתֶם אֶת עֲצֻמְכֶם^ט,
עַבְדִּי^פ. וְהִקְשָׁה הִיפָּה תֹאֵר (השֵׁלם) שָׁם (ד"ה
כאלו)^ל, דְּמָה זְכוּת הוּא זֶה, בְּמָה שִׁיחֲשֵׁב לָנוּ
כְּאִלּוֹ עֲשִׂינוּ אֶת עֲצֻמּוֹ. דְּבִשְׁלָמָא מַה
שֶׁהִקְבֵּה מַחֲשִׁיב לָמִי שֶׁמִּלְמַד אֶת בֶּן חֲבִירוֹ
תּוֹרָה, כְּאִלּוֹ עֲשָׂה אֶת חֲבֵרוֹ - אֶת זֶה שֶׁלְּמַד
מִמֶּנּוּ, כְּדִאֲמִרִינָן בַּגְמָרָא בְּפֶרֶק חֲלָק (סנהדרין
צט, ב)^כ, נִיחָא, שִׁישׁ בֶּכָךְ זְכוּת גְּדוּלָה, שְׁהָרִי

וְעִנִּי עוֹד בְּמָה שֶׁכְּתַבְנוּ לְעֵיל בְּפְרִשְׁת
בִּשְׁלַח (אות טו), עַל הָיָא דְכָל הָעוֹסֵק
בַּתּוֹרָה יִסּוּרִין בְּדִלְיָן מִמֶּנּוּ^ט.

הַמוֹנֵעַ אֶת עֲצֻמוֹ מִתַּעֲנוּגֵי הַגּוֹף מַחֲמַת עֶסֶקוֹ בַּתּוֹרָה,
מַחֲשִׁיבִים לוֹ כְּאִלּוֹ שֹׁמֵר עַל בְּרִיאָתוֹ

וּבְדִרְךָ זֶה, יוֹבֵן מַה שֶׁאִמְרוּ עוֹד בְּמִדְרָשׁ
אַחֵר (ויק"ר לה, ז)^כ עַל פֶּסוּק זֶה 'אִם בַּחֲקָתִי
וְכוּ' וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם', אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַר
פִּפִּי, אָמַר לָהֶם הַקֵּב"ה לְיִשְׂרָאֵל, אִם

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

יִנְשְׁמֶרְתֶּם יֵשׁ לוֹ לְהַתְעֵדָן מַעַט בְּשִׁבְלִי בְּרִיאוֹת
טַבְעוֹ שֶׁלֹּא יִבּוֹא לִידֵי מְרָה שְׁחוּרָה, אִף כִּשְׁצִירִךְ
לְהַתְבַּטֵּל מִתּוֹרָה בְּשִׁבְלִי כֵךְ. וְעַל זֶה אָמַר שֶׁהַתּוֹרָה
מִשְׁמֶרְתוֹ מֵהִיסוּרִין הָרְאוּיִים לְבוֹא עֲלָיו לְפִי טַבְעוֹ.
וְעִי"ש שְׁבִיאר בְּדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן (בְּרֻכּוֹת שס),
שֶׁאֲדַרְבָּא, הַמַּתְבַּטֵּל בַּתּוֹרָה בְּשִׁבְלִי לְעֵדָן גּוֹפּוֹ, יִבּוֹא
עָלָיו יִסּוּרִין מְכֻוֹעִרִים חוּץ מֵהַטַּבְעִי. כֹּחַ. לְשׁוֹן
הַמִּדְרָשׁ, 'זֹאת מִצְוַתִּי תִשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אוֹתָם', אָמַר
רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא, אִם שְׁמֶרְתֶּם אֶת הַתּוֹרָה, הֲרִינִי
מֵעֵלָה עֲלֵיכֶם, כְּאִלּוֹ אִתֶּם עֲשִׂיתֶם אוֹתָם, וְעֲשִׂיתֶם
אֹתָם. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא בַר פִּפִּי, אָמַר לָהֶם אִם שְׁמֶרְתֶּם
אֶת הַתּוֹרָה, הֲרִינִי מֵעֵלָה עֲלֵיכֶם, כְּאִלּוֹ עֲשִׂיתֶם
עֲצֻמְכֶם, וְעֲשִׂיתֶם אוֹתָם. כֹּט. פִּירוּשׁ, כִּיֹּן
שֶׁכְּתוּב 'וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם' בְּלִי וְא"ו, דּוֹרְשִׁים אוֹתוֹ
כְּאִלּוֹ כְּתוּב 'אֲתָם' [וְכַמְבֹּאֵר בְּדַבְרֵי רַבָּא בְּסִנְהֶדְרִין
שִׁיבְאָא בְּזַעְרָה בְּסִמּוּךְ]. קִרְבָּן אַהֲרֹן (הַקְדָּמָה לְתוֹרָה).
וְרָאָה שֶׁם שְׁבִיאר אֶת הַמִּדְרָשׁ בְּאוֹפֵן אַחֵר.
פ. לְשׁוֹן הִיפָּה תּוֹאֵר, וְכֵן בְּמָה שֶׁאִמְרָא רַבִּי חֲנִינָא
קָשָׁה, מַה שִׁיךְ זְכוּת בְּעֲשִׂיַת עֲצֻמּוֹ, כְּשֶׁלְּמָא כְּאִלּוֹ
עֲשָׂה אֶת חֲבִירוֹ דְּאִמְרָא בְּפֶרֶק חֲלָק, נִיחָא דְהוּא לִיה
שִׁכְרָא כְּאִלּוֹ עֲשָׂא, שֶׁהַמְקִיִּים נִפְשָׁא אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל,
כְּאִלּוֹ קִיִּים עוֹלָם מֵלָא. אֲבָל עֲשִׂיַת עֲצֻמּוֹ, נִרְאָה דְלָא
שִׁיךְ בּוֹ שִׁכְרָא, כִּי הַמְהַנֵּה לְעַצְמוֹ לֹא יִשׁוּבָת. וְעִיִּין
שֶׁם מַה שֶׁתִּירֶץ. פ. לְשׁוֹן הַגְמָרָא, אָמַר רִישׁ
לְקִישׁ, כֹּל הַמִּלְמַד אֶת בֶּן חֲבִירוֹ תּוֹרָה, מֵעֵלָה עָלָיו
הַכְּתוּב כְּאִלּוֹ עֲשָׂא, שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַאשִׁית יב, ה) 'זֹאת
הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר עָשָׂה בְּחֹרֶן'. רַבִּי אֱלֵעָזָר אֹמֵר, כְּאִלּוֹ

לְבַתִּי מִדְרָשׁוֹת, הַבֵּין שֶׁאֵין צָרִיךְ לְהַתְעַנֵּג בַּתַּעֲנוּגִי
הַגּוֹף. וּבְדַבְרֵי רַבִּינוּ מִתּוֹרָצִים כֹּל קוֹשִׁיּוֹתָיו, שְׁדוּד לֹא
נָהֵג בְּשִׁגְעוֹן, בֶּכָךְ שֶׁהוּא הִיָּה חֲפֵץ לִלְכַת לְמַקּוֹם
אַחֵד, וּרְגָלָיו הוֹלִיכֻהוּ לְמַקּוֹם אַחֵר. אֲלֵא מִתְחִילָה
הִיָּה חֲפֵץ לִלְכַת לְמַקּוֹמוֹת שֶׁל הָעִידוּנִים, שֶׁהוּא
לְצִרְכֵּי בְּרִיאוֹת גּוֹפּוֹ, לְפִי שֶׁחֲשֵׁב בֶּכָךְ לְקִיִּים מִצְוַת
'וְנִשְׁמֶרְתֶּם מֵאֵד לְנַפְשׁוֹתֵיכֶם'. וְאַחֵר כֵּךְ חֹזֵר בּוֹ בְּשִׁבְלִי
מִדְּעֻתָהּ הָרִאשׁוֹנָה, וְהַבֵּין שֶׁלִּימוּד הַתּוֹרָה יִסִּיר מִמֶּנּוּ
הַדְּבָרִים הָעוֹלָלִים לְהוֹזִיק לְגוֹפּוֹ, וְעוֹד נִסְתַּיֵּעַ לְחֹזֶק
דְּעֻתוֹ זֶה, מַחֲמַת הָרָגֶשׁ הַשְׁמַחָה בְּהִלִּיכַת רְגָלָיו, וְהִסִּיק
מִכָּן שֶׁגַם ע"י הַהִלִּיכָה לְבַתִּי מִדְרָשׁוֹת וּלְבַתִּי כִנְסִיּוֹת
יִשׁוּב אֶת חוּזֶק גּוֹפּוֹ וְיִנְצֵל מִהֶמְרָה שְׁחוּרָה. וְמָה
שֶׁלְּכֹאֲרוּהָ מִשְׁמַעוֹת לְשׁוֹן הַפֶּסוּק 'וְאִשִּׁיבָה רְגְלִי',
שֶׁהוּא הִשִּׁיב אֶת רְגָלָיו, אֵינָה כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בַּמִּדְרָשׁ,
שֶׁרְגָלָיו הָיוּ מַחֲזִירֹת אוֹתוֹ. מִיִּשְׁבַּב רַבִּינוּ, שֶׁמָּמָה
שֶׁנֶּקֶט הַפֶּסוּק 'וְאִשִּׁיבָה רְגְלִי', וְלֹא אָמַר בְּסִתְמָא
'וְשִׁבְתִּי', מִשְׁמַע שֶׁרְגָלָיו גְּרָמוּ לוֹ כֵּן, וְהֵינּוּ שֶׁמִּתּוֹךְ
קְלוֹת הִלִּיכָתוֹ לְבֵית הַמִּדְרָשׁ בְּשִׁמְחָה, הִנְקִירָא 'נִשְׂיֵאת
רְגְלִיִּים' כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב לְגַבִּי יַעֲקֹב שֶׁלְּבוֹ נָשָׂא אֶת רְגָלָיו,
הַבֵּין דוּד שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהַתְעַנֵּג בְּעִידוּנָם. וְזֶהוּ מַה
שֶׁדִּרְשׁוּ בַּמִּדְרָשׁ שֶׁאִמְרָא דוּד 'וְהָיוּ רְגְלֵי מוֹלִיכֹת
אוֹתִי', הֵינּוּ שֶׁהָיָה לוֹ מִזֶּה רֹב שִׁמְחָה, וְנַעֲשֶׂה קֵל
לִלְכַת עַד שֶׁהִרְגִּישׁ שֶׁרְגָלָיו נוֹשְׂאוֹת אוֹתוֹ מֵאִלּוֹ.
וְלִהְיוֹן בְּהַמְשָׁךְ הַדְרֹשׁ, יִבָּר רַבִּינוּ, הַשִּׁיכּוֹת שִׁישׁ
לְפִי פִירוּשׁוֹ, בֵּין הַפֶּסוּק 'אִם בַּחֲקוֹתַי תִּלְכוּ' לְבֵין
הַפֶּסוּק 'חֲשַׁבְתִּי דְרִכִּי'. כֹּז. רַבִּינוּ מִבְּאֵר שֶׁם,
שֶׁלְּפַעֲמִים יַעֲלֶה עַל לֵב הָאָדָם, שֶׁמִּשּׁוֹם מִצְוַת

בְּנִפְשׁוֹ, וְכֵן אָמְרוּ ז'ל (ויק"ר טז, ח) עַל
פֶּסוּק (דברים ז, טו) 'וְהִסִּיר ה' מִמֶּךָ כָּל
חַלִּי, מִמֶּךָ יִהְיֶה, שְׁלֹא יִבֹּאוּ חֲלָאִים
עֲלֶיךָ. אָבֵל אִם פִּנְתָּ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה
לְשִׁמָּה, אִזּוֹ ה' יִשְׁמְרֶהוּ וְיַחְיֶהוּ, וְיַעֲלֶה
עָלָיו כָּאֵלֹ שְׁמֵר אֶת עֲצֻמוֹ.
וְכֵן שֶׁהֵבִיא הַמְדַרְשׁ הַזֶּה, הֵיחָא

ב, נִיחָא, שֶׁהַמְקִימִים נִפְשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל,
כָּאֵלֹ קִימִים עוֹלָם מְלֵא (שם לו, א). אָבֵל
עֲשִׂיתָ עֲצֻמוֹ, נִרְאָה דְלֹא שִׁינָּה בּוֹ שְׂכָר,
כִּי הִתְחַנֵּה לַעֲצֻמוֹ לֹא יִשְׁבַח, עכ"ל.
וְלִפִּי דְרָבְנֵנוּ אֶתִּי שְׁפִיר, לִפִּי שְׁמִי
שְׁפֹשֶׁעַ נִגְדַּ הַטְּבַע שְׁאִינוֹ
שׁוֹמֵר בְּרִיאֻתוֹ, הֵרִי הוּא כָּאֵלֹ מִתְחַיֵּב

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְבָאָר

אָבֵל אִם פִּנְתָּ לַעֲסֹק בַּתּוֹרָה לְשִׁמָּה, וְעַל
כֵּן הוּא מוֹנֵעַ אֶת עֲצֻמוֹ מִלְּהֻנְגָּה בַּתְּעוֹנָגִים,
אִזּוֹ ה' יִשְׁמְרֶהוּ וְיַחְיֶהוּ מִהַמְחֻלוֹת^ל, וְאִף
שְׁבֹאֲפֹן זֶה הַקִּבְ"ה בְּעֲצֻמוֹ שׁוֹמֵר עָלָיו מִן
הַמְחֻלָּה, מְכַל מְקוֹם, הַקִּבְ"ה יַעֲלֶה עָלָיו -
יַחְשִׁיב לוֹ, כָּאֵלֹ שְׁמֵר אֶת עֲצֻמוֹ. וְזֶה פִּירוּשׁ
הַמְדַרְשׁ הַזֶּה, אִם שִׁמְרָתָם אֶת הַתּוֹרָה, וּמַחֲמַת
זֶה לֹא עֲסָקְתָם בַּתְּעוֹנָגִי הַגּוֹף כְּדִי לִמְנוּעַ מִכֶּם
מַחֲלַת הַמֶּרֶה שְׁחוּרָה, וְאִנִּי שִׁמְרָתִי עֲלֵיכֶם
מִהַמְחֻלָּה, מְכַל מְקוֹם, כִּיּוֹן שׁוֹהֵה הִיָּה מַחֲמַת
שְׁעִסְקָתָם בַּתּוֹרָה, הִרִינִי מַחְשִׁיב לָכֶם, כְּאִילוֹ
'עֲשִׂיתֶם אֶת עֲצֻמְכֶם', כְּלוֹמֵר, כְּאִילוֹ אַתֶּם
בְּעֲצֻמְכֶם שִׁמְרָתָם עַל עֲצֻמְכֶם^ל.

הַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה יַחְשִׁיבוֹ לוֹ כְּאִילוֹ שׁוֹמֵר מִצְוֵה הַשְּׁקוּלָה כְּנֹגֵד
כָּל הַמִּצְוּוֹת

וְעַל פִּי מַה שֶׁהַתְּבַאֵר, שֶׁהַעוֹסֵק בַּתּוֹרָה
וְאִינוֹ מִתְעַסֵּק בְּשִׁמְרַת בְּרִיאֻתוֹ, מַחְשִׁיבִים
לוֹ כְּאִילוֹ שׁוֹמֵר עַל בְּרִיאֻתוֹ, יִבֹּאוּ מַה
שֶׁהֵבִיא הַמְדַרְשׁ הַזֶּה^ל שֶׁהוּבָא בַּהֲתַחֲלַת

כָּל הַמְקִימִים נִפְשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל, מַחְשִׁיבִים
לוֹ בְּשִׁמְיָם, כָּאֵלֹ קִימִים עוֹלָם מְלֵא, כְּמוֹ
שֶׁשִּׁנְּנוּ (שם לו, א)^כ. אָבֵל עֲשִׂיתָ עֲצֻמוֹ, נִרְאָה
דְלֹא שִׁינָּה בּוֹ שְׂכָר, כִּי הִתְחַנֵּה לַעֲצֻמוֹ לֹא
יִשְׁבַח - אִינוֹ רְאוּי לִשְׁבַח עַל כֵּךְ, עכ"ל.
וְלִפִּי דְרָבְנֵנוּ אֶתִּי שְׁפִיר, לִפִּי שְׁמִי שְׁפֹשֶׁעַ
נִגְדַּ הַטְּבַע - בְּמִקוֹם שְׁעָלֹל לְהִנּוּק בְּדֶרֶךְ
הַטְּבַע, שְׁאִינוֹ שׁוֹמֵר עַל בְּרִיאֻתוֹ, הֵרִי הוּא
כָּאֵלֹ מִתְחַיֵּב בְּנִפְשׁוֹ^כ - הוּא עֲצֻמוֹ נִעֲנֵשׁ עַל
חֲלָיו וְעַל מִיתָתוֹ שֶׁאִירְעוֹ מַחֲמַת פְּשִׁיעָתוֹ,
וְכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז'ל בַּמְדַרְשׁ (ויק"ר טז, ח)^ל,
עַל הַפֶּסוּק (דברים ז, טו)^ל 'וְהִסִּיר ה' מִמֶּךָ כָּל
חַלִּי, מִמֶּךָ יִהְיֶה תְלוּי, שְׁלֹא יִבֹּאוּ
חֲלָאִים עָלֶיךָ, שְׁבִידֵךְ לְשִׁמּוֹר אֶת עֲצֻמְךָ
מִהַדְּבָרִים הַמְבִּיאִים לִידֵי חוֹלִי, וּבְכָלֵל זֶה גַם
לְהִתְעַסֵּק בַּתְּעוֹנָגִי הַגּוֹף, כְּדִי שְׁלֹא יַחֲלֶה
בְּמַחֲלַת הַמֶּרֶה הַשְּׁחוּרָה. וְאִם לֹא יִשְׁמֹר אֶת
עֲצֻמוֹ, וְיַחֲלֶה מַחֲמַת זֶה, יִעֲנֹשׁ עַל הַמְחֻלָּה
שְׁבֵאָה עָלָיו מַחֲמַת רִשְׁלוֹנוֹ.

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

(ירושלמי יומא פ"ח ה"ה), הַזְרִיז מְשׁוּבָּח, וְהַנְּשֹׂאֵל
מִגּוֹנָה, וְהַשְּׁוֹאֵל שׁוֹפֵךְ דָּמִים, וְכָל שֶׁכֵּן הַמוֹנֵעַ עֲצֻמוֹ
שִׁמְתִּיבִים בְּנִפְשׁוֹ. ז'ל. לְשׁוֹן הַמְדַרְשׁ, אִמֵּר רַבִּי
אֲחָא, מֵאִדָּם יֵהָא שְׁלֹא יִבֹּאוּ חֲלָאִים עָלָיו, מֵאִי טַעְמָא,
דְּאִמֵּר רַבִּי אֲחָא 'וְהִסִּיר ה' מִמֶּךָ כָּל חוֹלִי, מִמֶּךָ הוּא
שְׁלֹא יִבֹּאוּ חוֹלִיִּים עָלֶיךָ. ז'ל. לְשׁוֹן הַפֶּסוּק,
'וְהִסִּיר ה' מִמֶּךָ כָּל חַלִּי וְכָל מְדֻי מְצָרִים הִרְעִים אֶשְׁרִי
יִדְעָתָ לֹא יִשְׁקִימָם בְּךָ וְנִתְּנָם בְּכָל שְׁנֵאִיךָ.
ז'ל. מְלִיצַת לְשׁוֹן עַל פִּי הַפֶּסוּק (תְּהִלִּים מא, ג), 'וְה'
יִשְׁמְרֶהוּ וְיַחְיֶהוּ יִשְׂרָאֵל יִשְׁאֵר בְּאֶרֶץ וְאֵל תִּתְּנֶהוּ בְּנִפְשׁ
אֲבִיךָ. ז'ל. וּמִיּוֹשֶׁבֶת תְּמִיחָה הִפִּיחָה תּוֹרָה,
שְׁהִי לֹא מְדוּבָר כֵּאֵן בְּמִקְיִים עֲצֻמוֹ לְהַנְתּוֹ, אֵלֹא

עֲשֵׂאן לְדַבְרֵי תּוֹרָה, שְׁנֵאֵמֵר (דברים כט, ח) 'וְשִׁמְרָתָם
אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת וְעֲשִׂיתֶם אוֹתָם'. רַבָּא אִמֵּר,
כְּאִילוֹ שְׁאֵאוֹ לַעֲצֻמוֹ, שְׁנֵאֵמֵר 'וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם', אֵל
תְּקִירי 'אֹתָם', אֵלֹא 'אֹתָם'. ז'ל. לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה,
לְפִיכָן נִבְרָא אָדָם יַחֲדִיר, לְלַמֵּד שְׁכַל הַמַּאבֵּד נִפְשׁ
אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל, מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב כְּאִילוֹ אִיבֵד עוֹלָם
מֵלֵא, וְכָל הַמְקִימִים נִפְשׁ אַחַת מִיִּשְׂרָאֵל, מַעֲלָה עָלָיו
הַכְּתוּב כְּאִילוֹ קִימִים עוֹלָם מֵלֵא. ז'ל. זֶה לְשׁוֹן
הַרְמְב"ן (תּוֹרַת אָדָם, שַׁעַר הַמִּיחּוּשׁ, עֵינֵן הַסִּנְהַג ד"ה וְלֹא
מִבְּעִיא), וְכִי חוֹלָה שֵׁשׁ בּוֹ סִכְנָה, וְאִמֵּר בְּקִיאִים
לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשְּׁבֵת, [וְכִין] מֵדַת חֲסִידוֹת הִיא לוֹ
שִׁימְנֵעַ עֲצֻמוֹ מִלְּחַלֵּל, אִינוֹ אֵלֹא שׁוֹפֵךְ דָּמִים כְּדֹאמְרִין

אָמַר 'וְאַתְּ מִצּוֹתֵי תִשְׁמְרוּ', בְּלֹא מִלַּת 'אִם'.
מִשּׁוֹם הָכִי הֵבִיא הַפְּתוּב 'חֲשַׁבְתִּי
 דְּרָכִי' וְכו', דִּמְשַׁמֵּעַ 'אִם
 בַּחֲקֵתִי תֵלְכוּ' שֶׁתְּהִי עֲמִלִּים בַּתּוֹרָה,
 כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י, אֲנִי מְבַמֵּיחַ לָכֵם
 שְׂאֵת מִצּוֹתֵי תִשְׁמְרוּ, בְּדֶרֶךְ שְׂאֵרַע
 לְדוֹד שֶׁהִי רָגְלִי מְבִיאֹת אוֹתוֹ לְבֵית

ד'חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי' עַל פֶּסוּק 'אִם בַּחֲקֵתִי
 תֵלְכוּ', הֵינּוּ לְתַרְץ מֵאִי דִהְיָה קָשִׁי לָן עַל
 הַפֶּסוּק, שֶׁהָרִי בַּתּוֹכָחוֹת אַחֵר זֶה אָמַר
 הַפְּתוּב (ויקרא כו, טו) 'וְאִם בַּחֲקֵתִי תִמָּאֶסוּ
 וְאִם אֵת מוֹשְׁפָטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם', וּמֵאִי שְׂאֵת
 שֶׁבְּבִרְכּוֹת אָמַר הַפְּתוּב מִלַּת 'אִם' עַל
 'בַּחֲקֵתִי', 'אִם בַּחֲקֵתִי תֵלְכוּ', וְאַחֵר כֶּךָ

פֶּסוּק 'אִם'
 בַּחֲקֵתִי
 תֵלְכוּ, וְאִם
 בַּחֲקֵתִי
 תִמָּאֶסוּ

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאֵר

תִּשְׁמְרוּ, בְּלֹא מִלַּת 'אִם'. ומשמע מכך,
 שאם רק יעסקו בתורה, ככתוב 'אִם בַּחֲקֵתִי
 תֵלְכוּ', אזי שמירת המצוות כבר מובטחת
 להם בלי ספק, ויש להקשות, למה הוא כן.
מִשּׁוֹם הָכִי - כדי לתרץ קושיא זו, הֵבִיא
 המדרש על הפסוק 'אִם בַּחֲקֵתִי תֵלְכוּ', את
 הַפְּתוּב 'חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי' וְכו', שמשם נלמד,
 שמי שעוסק בתורה, ואינו מתבטל ממנה כדי
 ללכת ולעסוק בתענוגי העולם כדי להנצל
 ממחלת המרה שחורה, ישמרהו הקב"ה
 ממחלה זו. ועל פי זה יש לומר, דְּכֵךְ מוֹשְׁפָטִי
 גַם הַפֶּסוּק 'אִם בַּחֲקֵתִי תֵלְכוּ', פִּירוּשׁ, שֶׁאִם
 תִּהְיֶינָה עֲמִלִּים בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁפָּרַשׁ רַש"י^{טו}, אֲנִי
 אֲנִי - הקב"ה מְבַמֵּיחַ לָכֵם בּוֹדָאוֹת, שְׂאֵת
 מִצּוֹתֵי תִשְׁמְרוּ, פִּירוּשׁ, שאף על פי שאני
 הוא זה השומר אתכם שלא תחלו במחלת
 המרה שחורה, בְּדֶרֶךְ שְׂאֵרַע לְדוֹד, שֶׁהִי רָגְלִי
 מְבִיאֹת אוֹתוֹ לְבֵית הַמִּדְבָּר, ולא חשש
 שיחלה במחלה זו אם לא יתבטל מהתורה,

הדרוש, הִיא - הדרשה שעל הפסוק
 ד'חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי', בדוקא עַל הַפֶּסוּק 'אִם
 בַּחֲקֵתִי תֵלְכוּ', דִּהְיֶינָה - שבכוונה הֵבִיא
 המדרש דרשה זו על הפסוק הנ"ל, כדי
 לְתַרְץ בכך, מֵאִי דִהְיָה קָשִׁי לָן עַל הַפֶּסוּק
 'אִם בַּחֲקֵתִי תֵלְכוּ' וְאַתְּ מִצּוֹתֵי תִשְׁמְרוּ
 וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם, שאצל ההליכה בחוקים
 נאמרה תיבת 'אִם', שהוא לשון מסופק,
 ואילו אצל שמירת המצוות לא נאמרה תיבת
 'אִם', ומשמע מכך ששמירת המצוות
 מובטחת למי שעוסק בתורה. והטעם שיש
 לדקדק כן בכוונת הפסוק, שֶׁהָרִי בַּתּוֹכָחוֹת
 שכתובות בפרשתנו אַחֵר זֶה, אָמַר הַפְּתוּב
 (ויקרא כו, טו) ^{טז} 'וְאִם בַּחֲקֵתִי תִמָּאֶסוּ וְאִם אֵת
 מוֹשְׁפָטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם', וּנְכַפֵּל תיבת 'אִם'
 גַּם אצל המצוות^{טז}, וּמֵאִי שְׂאֵת - ומהו טעם
 שינוי בלשון, שֶׁבְּבִרְכּוֹת אָמַר הַפְּתוּב מִלַּת
 'אִם', רק עַל 'בַּחֲקֵתִי', וכמו שכתוב 'אִם
 בַּחֲקֵתִי תֵלְכוּ', וְאַחֵר כֶּךָ אָמַר 'וְאַתְּ מִצּוֹתֵי

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

וְאַתְּ מִצּוֹתֵי תִשְׁמְרוּ, והרי זה כאילו כתוב 'אִם
 בַּחֲקֵתִי תֵלְכוּ', ואם את מצותי תשמרו. אך אם כן,
 גם בתוכחה היה צריך לכתוב 'וְאִם בַּחֲקֵתִי תִמָּאֶסוּ'
 ואת משפטי תגַעַל נַפְשְׁכֶם, בלי 'וְאִם' שני. וממה
 שהפסוק שינה לשונו בברכות מבתוכחה, משמע
 שה'אִם' של 'בַּחֲקֵתִי', לא קאי על 'וְאַתְּ מִצּוֹתֵי
 תִשְׁמְרוּ', רק ששמירת המצוות הוא דבר מוחלט למי
 שעמל בתורה ומקיים 'אִם בַּחֲקֵתִי תֵלְכוּ'.
מֵאִי לשון רַש"י, 'אִם בַּחֲקֵתִי תֵלְכוּ', יכול זה קיום
 המצוות, כשהוא אומר 'וְאַתְּ מִצּוֹתֵי תִשְׁמְרוּ', הרי קיום
 המצוות אמור, הא מה אני מקיים 'אִם בַּחֲקֵתִי תֵלְכוּ',

להיפך, שאינו מקיים עצמו מחמת שעוסק בתורה.
 ויתכן להוסיף ולבאר, שעיקר הכוונה היינו לומר
 שלא יחשב לו עבירה בכך כמו כל מי שאינו שומר
 על עצמו שמתיחייב בנפשו, אלא אדרבה, מחשיבים
 כאילו עשה עצמו שזה הפך המתחייב בנפשו.
 לַח. לשון הפסוק, 'וְאִם בַּחֲקֵתִי תִמָּאֶסוּ וְאִם אֵת
 מוֹשְׁפָטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת אֵת כָּל מִצְוֹתֵי
 לְהַפְרֹכֶם אֵת בְּרִיתִי'. ^{טז} וַיֵּרָא אֹרֵי הַחַיִּים
 (ויקרא כו, טו) שדקדק כן. מ. נראה להוסיף
 ביאור בקושיא רבינו, שלכאורה היה אפשר לומר,
 שתיבת 'אִם' הכתובה אצל 'בַּחֲקֵתִי', קאי גם על

המדרש, ומעלה עליו הכתוב פאלו קים המצוה של 'ונשמרתם מאד לנפשתיכם', ששקולה כנגד כל המצוות, שפקוח נפש דוחה כל המצוות (סנהדרין

עד, א), ו'תורת ה' תמימה משיבת נפש' (תהלים יט, ח), וקרא כתיב (שמות טו, כו) 'כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים' וכו'.

זרע שמשון המבאד

שאם מחמת העסק בתורה, ימנע האדם את עצמו מלעסוק בתענוגי הגוף המונעים את מחלת המרה שחורה, מכל מקום ישמרהו הקב"ה ממחלה זו^מ. וכיון שזכה לשמירה זו משום שעסק בתורה, מחשיב לו הקב"ה, כאילו הוא עצמו שמר על חייו ובריאותו, וכאילו הוא עצמו קיים מצות 'ונשמרתם מאד לנפשתיכם', ו'עשה את עצמו'.

ועל כן לא כתבה התורה תיבת 'אם' אצל 'ואת מצותי תשמורו', לפי ש'אם' הוא לשון המורה על ספק, ואילו התורה באה להשמיענו, שמי שיעמול בתורה, מובטח לו בודאות ולא בספק, שייחשב לו כאילו הוא בעצמו ישמור את המצוה השקולה ככל המצוות, דהיינו מצות שמירת הבריאות.

כדי להתענג בתענוגי הגוף, לפי שהיה בטוח שהקב"ה ישמור אותו מהמחלה, ומכל מקום מעלה עליו - מחשיבו הכתוב, פאלו הוא עצמו קים את המצוה של 'ונשמרתם מאד לנפשתיכם', שהיא שקולה כנגד כל המצוות^מ, שהרי פקוח נפש דוחה את כל המצוות^מ (סנהדרין עד, א), ומכאן מוכח, שמצות שמירת החיים חשובה יותר מכל המצוות^מ. ואמנם 'תורת ה' תמימה משיבת נפש' (תהלים יט, ח)^מ - התורה מחזירה ומרפאת את הנפש של העוסק בה^מ, וקרא כתיב (שמות טו, כו) 'ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלוהיך והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חקיו, כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך', ומפסוק זה נלמד,

ציונים ומקורות

שמעון בן יהוצדק, נמנו וגמרו בעלית בית נתזה בלוד, כל עבירות שבחורה אם אומרין לאדם עבור ואל תהרג, יעבור ואל יהרג, חוץ מעבודה זרה, וגילוי עריות ושפיכות דמים. מזה, היוצא מדברי רבינו, שמה שפקוח נפש דוחה את כל המצוות, אינו רק משום שהתורה חסה על נפשות ישראל, מפני חשיבותם. אלא יש גם עדיפות 'למצוה' זו, שמיחי בהם, ולא שימות בהם, נלמד שהמצוה לשמור על הנפש, חשובה היא יותר משאר המצוות. מו. לשון הפסוק, 'תורת ה' תמימה משיבת נפש עדות ה' נאמנה מחפזת פתי'. מו. רש"י בתהלים שם פירש, משיבת נפש, היינו שמשכיבה את האדם מדרכי מיתה לדרכי חיים. אמנם רבינו פירש 'משיבת נפש', שמחזירה ומרפאת את הנפש. וכן נראה מהרוקח (פירושי סידור התפילה, את צו תפיסת התורה, עמוד תקב) שכתב וזה לשונו, 'תורת ה' תמימה משיבת נפש', התורה סם חיים 'לכל בשרו מרפא' (משלי ד, כב), הרי היא תמימה, שמרפאה מכל מום. מזה. כמו שביאר רבינו לעיל, וכן בהרחבה בפרשת בשלח (אות טו).

שתהיו עמלים בתורה. מב. לשון הפסוק הובא במילואו לעיל בהערה. מג. פירוש, ולכן נאמר 'ואת מצותי תשמורו', אף שכוונת הפסוק היא רק על מצות שמירת הבריאות. מד. לשון זה לא נמצא בגמרא. אמנם נמצא כן בספרי הפוסקים [שו"ת תשב"ץ (ח"ד חוט המשולש, טור ב סימן ז), שו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רמה), ועוד]. וראה גם לשון הרמב"ם (הלכות מילה פ"א הי"ח) 'שסכנת נפשות דוחה את הכל', והובא בהרבה ראשונים]. אמנם ביומא (פה, א-ב) איתא, וכבר היה רבי ישמעאל, ורבי עקיבא, ורבי אלעזר בן עזריה מהלכין בדרך, ולוי הסדר, ורבי ישמעאל בנו של רבי אלעזר בן עזריה מהלכין אחריהן, נשאלה שאלה זו בפניהם, מניין לפקוח נפש שדוחה את השבת וכו', ובמסקנא אומרת הגמרא, אמר רב יהודה אמר שמואל, אי הואי התם הוה אמינא, ידידי עדיפא מדידהו, וחי בהם' (ויקרא יח, ה), ולא שימות בהם, אמר רבא לכולהו אית להו פירכא, בר מדשמואל דלית ליה פרכא, ע"כ. וטעם זה, שייך גם בכל המצוות. וראה גם בסנהדרין (עד, א), אמר רבי יוחנן משום רבי

פסוק 'פֶּלֶס'
מִעֲגֵל רִגְלִיךָ
וְכִי אֵל תֵּט
יָמִין וְשְׂמָאלִי

בְּמַחְשַׁבְתְּךָ לֹא תַעֲלֶה תְּפִירָה הַיּוֹתֵר
טוֹבָה, יִסְיְעוּךָ מִן הַשָּׁמַיִם שְׁיַעֲלֶה בְּיָדְךָ
הַטּוֹב.

וְאַחֲרֵי כֵךְ אָמַר (משלי שם, כו) 'אֵל תֵּט
יָמִין וְשְׂמָאלִי', וְיָדוּעַ (עיין זוהר חדש
שה"ש ב, א), שֶׁהֵגֵן עָדֵן הוּא בְּדָרוֹם, זֶרַע
יָמִין שֶׁל עוֹלָם, וְהַגִּיהֶנֶם בְּזֶרַע שְׂמָאלִי.

וְלִפִּי דֶרֶךְ זֶה, יוֹבֵן תִּפְתּוֹב (משלי ד, כו)
'פֶּלֶס מִעֲגֵל רִגְלֶךָ וְכָל דֶּרֶכֶיךָ
יִכְנוּ'. בְּשִׁתְחֻשָּׁב וְתִשְׁקַל הַדֶּרֶךְ הַיּוֹתֵר
טוֹבָה שְׁצָרִיךְ אֶתָּה לְלַכֵּת בָּהּ לַעֲשׂוֹת
רְצוֹן קוֹנֶךָ, וְכִנְתָּךְ תִּהְיֶה לְשֵׁם שָׁמַיִם,
אִז 'וְכָל דֶּרֶכֶיךָ יִכְנוּ', שֶׁהֵבֵא לְפָתָה,
מְסִיעִין אוֹתוֹ (שבת קד, א). וְאַף אִם

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

שְׁמַתְחִילָה עֵלָה בְּמַחְשַׁבְתּוֹ לַהֲתַבְטֵל מִן
הַתּוֹרָה וּלְהַתְעַסֵּק בַּתְּעוּגֵי הַגּוֹף, כְּדִי לַהֲנַצֵּל
בְּזֶה מִמַּחֲלַת הַמְרָה שְׁחוּרָה. אֵךְ מִן הַשָּׁמַיִם
סִייעוּהוּ שִׁיבִין שְׂאִינוֹ צָרִיךְ לַהֲתַבְטֵל, לִפִּי
שְׁבֻכּוֹת הַעֵסֶק בַּתּוֹרָה, יִשְׁמְרֵהוּ הַקַּב"ה
שֶׁלֹּא יַחֲלֶה.

הַסִּיעוּעַ מִן הַשָּׁמַיִם לְבַחֲרֵה הַטּוֹבָה, רַק לְמִי שֶׁעוֹבֵד אֶת
הַקַּב"ה לְשִׁמָּה

וְאַחֲרֵי כֵךְ אָמַר הַפְּסוֹק (שם ד, כו)²⁰, 'אֵל
תֵּט יָמִין וְשְׂמָאלִי הֵסֵר רִגְלֶךָ מֵרָע'. וְיֵשׁ לְבַרֵּר,
מֵה הֵם הַיָּמִין וְהַשְּׂמָאל, שֶׁהַפְּסוֹק מַזְהִיר
שֶׁלֹּא לְנִטּוֹת אַחֲרֵיהֶם²¹. וְיֵשׁ לְבַאֵר זֹאת,
בְּהַקְדָּם מֵה שִׁדּוּעַ (עיין זוהר חדש שה"ש ב, א)²²,
שֶׁהֵגֵן עָדֵן הוּא בְּדָרוֹם שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁהוּא
הַזֶּרַע יָמִין שֶׁל הָעוֹלָם, וְהַגִּיהֶנֶם הוּא בַּצָּפוֹן

מִן הַשָּׁמַיִם מְסִיעִים לְעוֹבֵד אֶת הַקַּב"ה לְבַחֲרֵי בְּדֶרֶךְ הַנִּכְוֶנָה
וְלִפִּי דֶרֶךְ זֶה, יוֹבֵן תִּפְתּוֹב (משלי ד, כו)
'פֶּלֶס מִעֲגֵל רִגְלֶךָ וְכָל דֶּרֶכֶיךָ יִכְנוּ',²³
פִּירוּשׁ, בְּשִׁתְחֻשָּׁב וְתִשְׁקַל בְּדַעְתְּךָ, אֶת
הַדֶּרֶךְ הַיּוֹתֵר טוֹבָה, שְׁצָרִיךְ אֶתָּה לְלַכֵּת בָּהּ
כְּדִי לַעֲשׂוֹת רְצוֹן קוֹנֶךָ - בּוֹרֵאךְ, שֶׁהוּא
הַקַּב"ה, וְכִנְתָּךְ תִּהְיֶה לְשֵׁם שָׁמַיִם, אִז 'וְכָל
דֶּרֶכֶיךָ יִכְנוּ' - מִן הַשָּׁמַיִם יִסְיְעוּךָ לְבַחֲרוֹ
בְּדֶרֶךְ הַנִּכְוֶנָה, לִפִּי שֶׁהֵבֵא לְפָתָה - מִי שֶׁחָפֵץ
לְהַטְהֵר וּלְלַכֵּת בְּדֶרֶךְ הַנִּכְוֶנָה, מְסִיעִין אוֹתוֹ
מִן הַשָּׁמַיִם (שבת קד, א)²⁴. וְאַף אִם בְּמַחְשַׁבְתְּךָ
לֹא תַעֲלֶה תְּפִירָה הַיּוֹתֵר טוֹבָה - הַדֶּרֶךְ
הַרְצוּיָה בִּיּוֹתֵר שְׂרָאוֹי לֶךְ לִילֵךְ בָּהּ, מְכַל
מְקוֹם יִסְיְעוּךָ מִן הַשָּׁמַיִם, שְׁיַעֲלֶה בְּיָדְךָ
לַעֲשׂוֹת אֶת הַטּוֹב. וְכִמוֹ שֶׁהִיָּה אֲצֵל דּוֹר,

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

מֶרַע'.
נב. בְּמַצּוֹת דּוֹד פִּירוּשׁ, בְּכָל דְּבַר אֵל
תִּטָּה עֲצֻמָּךְ יָמִין וְשְׂמָאל מִדֶּרֶךְ הַמַּצּוֹת, אֲבָל מֵרַע
הֵסֵר רִגְלֶיךָ מִכָּל וְכָל. אֲמַנֵּם רִבִּינוּ מִבְּאֵר אֶת הַפְּסוֹק
בְּאֻפֵּן אַחֵר. נג. לְשׁוֹן הַזֹּהֵר, וְהֵהוּא טִיבּוּרָא
אִיהוּ נְקוּדָא דְצִיּוֹן, וּמִתְמָן אֲתַפְשׁוּ אַרְבַּע חוּטִין,
לְאַרְבַּע סְטֵרִין דְּעִלְמָא, מִזְרָח וּמַעֲרֵב צָפוֹן וּדְרוֹם וְכו',
מֵהֵהוּא חוּטָא דְאַתְמַשְׁךְ מִסְטָרָא דְדְרוֹם, דְּאִיהוּ בְּרִירו
דְּכָל תְּלָגָא וְתוֹקִפְיָה, אֲתַעֲבִיד מְנִיָּה דְרוּעָא יְמִינָא,
וְאִיהוּ בְּרִירו דְעִינוּגָא, וְדָא גֵן עָדֵן דְּעָלָא בִּיה אָדָם
הָרָשׁוֹן, וְאִיהוּ לְעִינוּגָא דְנִשְׁמַתִּין, וְדָא טַמִּיר וְגִנִּי
יְמִינָא דְכָל עִלְמָא וְכו'. מֵהֵהוּא חוּטָא דְאַתְמַשְׁךְ
מִסְטָרָא דְצָפוֹן, אֲתַעֲבִיד מְנִיָּה וְאַתְבְּרִי דְרוּעָא שְׂמָאלָא,
וְדָא גִיהֶנֶם מֵהֵהוּא פְסוּלָת דְתִלְגָא, וְאִיהוּ לְעוֹנָשׁ
דְנִשְׁמַתִּין דְחִיבִיא]- טְבוֹר הָעוֹלָם, שְׁמַשׁ בְּרָא
הַקַּב"ה אֶת כָּל הָעוֹלָם, הִיא הַנְּקוּדָה שֶׁל צִיּוֹן, וּמִשָּׁם
הַתְּפִשְׁטוֹ אַרְבַּעָה חוּטִים, לְכִיּוֹן אַרְבַּע רֻחוֹת הָעוֹלָם
וְכו', מֵאוֹתוֹ חוּט שְׁנַתְמַשְׁךְ מִצַּד דְרוֹם שֶׁהוּא הַבְּרּוּר

מֶט. פִּירוּשׁ הַפְּסוֹק בְּפִשּׁוּטוֹ הוּא, שְׁקוֹל אֶת הַדְּרָכִים
שֶׁאֵתָּה הוֹלֵךְ בָּהֶם בְּרִגְלֶיךָ, כְּלוּמֹר, שְׁקוֹל אֶת כָּל
מַעֲשִׂיךָ לִפְנֵי שְׁתַּעֲשֵׂם, אִם טוֹבִים הֵם, וְאִז יִהְיוּ כָל
דְּרָכֶיךָ נְכוֹנִים. אֲמַנֵּם נִרְאָה שֶׁהוֹקְשָׁה לְרִבִּינוּ, מֵה
מִשְׁמִיעֵנוּ פְּסוֹק זֶה, לְדַלְאָרָה הוּא דְבַר פְּשׁוּט, שְׁמִי
שְׁקוֹל אֶת מַעֲשֵׂי וְדְרָכֶיךָ, וּמִחֻשָּׁב הַפְּסֵד מִצּוּה כִּנְגַד
שְׁכַרָּה וְכו', לֹא יִכְשַׁל וְיִלֵּךְ בְּדֶרֶךְ הַיִּשְׁרָה. לָכֵן מִבְּאֵר
רִבִּינוּ, שֶׁהַחִידוּשׁ שֶׁמִּשְׁמִיעֵנוּ הַפְּסוֹק הוּא, שֶׁלְּפַעֲמִים
הָאָדָם חָפֵץ לַעֲשׂוֹת אֶת הַדְּבַר הַנִּכּוֹן, אֲמַנֵּם אִינוֹ מְגִיעַ
בְּשִׁכּוֹל לְהַחֲלִטָה שֶׁהִיא בְּאִמַּת הַהַחֲלָטָה הַטּוֹבָה.
וּמִשְׁמִיעֵנוּ הַכְּתוּב שׁוֹכֵל דְּרָכֶיךָ יִכְנוּ, כְּלוּמֹר, שֶׁאִם
הוּא יַעֲשֶׂה אֶת שְׁלוֹ, וְיִשְׁקוֹל דְּרָכֶיךָ, אִז יִסְיְעוּהוּ מִן
הַשָּׁמַיִם, שֶׁמְכַל מְקוֹם יִגִּיעַ לְדֶרֶךְ הַנִּכְוֶנָה.
ג. לְשׁוֹן הַגִּמְרָא, דָּאמֵר רִישׁ לְקִישׁ, מֵאִי דְכָתִיב (משלי
ג, לד) 'אִם לִלְצִים הוּא יִלְצֵן וְלַעֲנוּיִם יִתֵּן חֵן', בָּא
לִיטְמָא, פּוֹתַחִין לוֹ. בָּא לִיטְהַר, מְסִיעִים אוֹתוֹ.
נא. לְשׁוֹן הַפְּסוֹק, 'אֵל תֵּט יָמִין וְשְׂמָאלִי הֵסֵר רִגְלֶךָ

פְּרִשְׁת תְּצִוֶּה דָּף קֶפֶד (ע"ב), בְּתֵרִין נְקוּדִין
אִתְפְּרִשְׁת וְכו'.

וִידוּעַ נְמוֹי, שְׁאָם הָאָדָם יַעֲבֹד אֶת
בּוֹרָאוֹ מִיִּרְאָת הָעֵנֶשׁ אוֹ
מֵאַהֲבַת הַשִּׁכָּר, אִין זֶה עֲבוּדָה שְׁלָמָה,

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

(עץ חיים שער לב פ"ה)^ט, עַל דְּבָרֵי הַזֶּהָר פְּרִשְׁת
תְּצִוֶּה דָּף קֶפֶד (ע"ב)^ט בְּתֵרִין נְקוּדִין
אִתְפְּרִשְׁת וְכו'.

וִידוּעַ נְמוֹי, שְׁאָם הָאָדָם יַעֲבֹד אֶת בּוֹרָאוֹ,
רַק מִפְּנֵי יִרְאָת הָעֵנֶשׁ שִׁגְיֵיעָהּ אִם לֹא יַעֲבֹד
אֶת בּוֹרָאוֹ, אוֹ מֵאַהֲבַת הַשִּׁכָּר שֶׁתִּגְיֵיעָהּ אִם
יַעֲבֹד אֶת בּוֹרָאוֹ, אִין זֶה עֲבוּדָה שְׁלָמָה -

צִוּוֹנִים וּמְקוּדוֹת

שְׁבָה, כִּנ"ל. ולכן נבאר אדם הראשון הזכר, פניו
למזרח, ואחוריו נקבה, פניה למערב, וזה סוד שכינה
במערב. נח. לשון העץ חיים, וקודם שנבאר
אותן, נבאר מאמר אחד הובא בוזהר פרשת תצוה
קפד ע"א [ע"ב], בתרין נקודין אתפרשת מלכו
דשמיא, סטרא דקדושה, חד דילה, וחד דעלמא דאתי
כו', אשתכחו תלת נקודין בעלמא. קיצור הדברים
הוא, כי ג' נקודות הם, א' נקודה עלאה טמירא בגן
עדן. וא' נקודה בירושלים, אמצעית דישובא לחור,
ולא לכולי עלמא, כמו נקודת גן עדן. ג' נקודא
דסטרא אחרא דחרובא. וזהו ביאור המאמר זה, והוא
דרוש נעלם, וראוי להעלימו, כי כבוד אלקים הסתר
דבר. נט. לשון הזהר, בתרין נקודין אתפרשת
מלכו שמיא סטרא דקדושה, חד דילה, וחד דעלמא
דאתי, נקודה עלאה טמיראה, ועל דא קיימא בתרין
נקודין, נקודה דילה קיימא תחותה ירושלם אמצעיתא
דכל ישובא, נקודה דנטלא מאימא עלאה טמירא
איהו גן עדן דארעא, דקיימא באמצעיתא דכל עלמא
לכל סטריין, דחריבו וישובא וכל סטריין דעלמא -
בשתי נקודות נבדלת מלכות שמים, צד הקדושה -
אחת שלה, ואחת של העולם הבא. נקודה עליונה
נעלמת, ועל זה קיימת בשתי נקודות. נקודה שלה
עומדת תחתיה, ירושלים, אמצע של כל הישוב.
נקודה שלוקחת מאמא עליונה וסותמה, היא גן עדן
של הארץ, שעומדת באמצע של כל העולם לכל
הצדדים, של החרבה והישוב וכל צדי העולם.
דהיינו אם נעריך את כל אורך הגוף מכף רגל ועד
ראש, תהיה נקודת מחציתו פי הטבור, שהוא ממצע
בין חצי העליון שאין בו ישוב, ובין חצי התחתון
שיש בו ישוב.]

וְכֵן הוּא אוֹמֵר (ירמיהו א, יד) 'מִצְפּוֹן תִּפְתָּח
הָרָעָה'. וְעֵין בְּאָדָם יִשָּׂר (שבספר עץ חיים,
לרבי חיים ויטאל זצ"ל) בְּדְרוּשׁ צִיּוּר הָעוֹלָמוֹת
פָּרָק א' (ד"ה ובוזה תבין), וּפְרָשׁ הָרַב חַיִּים
וִיטָאֵל (עץ חיים שער לב פ"ה) עַל דְּבָרֵי הַזֶּהָר

העולם, דהיינו בְּזֶרַע שְׁמִיאל^ט, וְכֵן הוּא
אוֹמֵר (ירמיהו א, יד)^ט 'מִצְפּוֹן תִּפְתָּח הָרָעָה' -
שהגיהנם, שנברא כדי להביא רעה על
הרשעים ולהענישם, נפתח בצד צפון של
העולם^ט. וְעֵין בְּאָדָם יִשָּׂר (שבספר עץ חיים, לרבי
חיים ויטאל זצ"ל) בְּדְרוּשׁ צִיּוּר הָעוֹלָמוֹת פָּרָק
א' (ד"ה ובוזה תבין)^ט, וּפְרָשׁ הָרַב חַיִּים וִיטָאֵל

יותר מכל השלג, והוא תוקפו, נעשה מזה הזרוע
הימנית של העולם, והוא המקום הנבחר של
התענוגים, והוא הגן עדן שנכנס בו אדם הראשון,
והוא המקום המוכן לעינוג הנשמות, ומקום זה הוא
נסתר וגנוז הימין של כל העולם וכו', ומאותו חוט
נשתמשך מצד צפון נעשה ממנו ונברא זרוע השמאל
של העולם, וזהו הגיהנם שנברא מהפסולת של
השלג, והוא המקום המוכן להעניש בו את
נשמותיהם של הרשעים החוטאים]. נד. צפון
העולם נקרא שמאל, ודרומו נקרא ימין, כמו שנאמר
(תהלים פט, ג) 'צפון וימין אתה בראתם' וגו', לפי
שבעמידת האדם ופניו למזרח, הצפון הוא לשמאלו,
והדרום לימינו, ועל כן נקרא מזרח 'קדם'. וראה
לשון העץ חיים חשובא בהערה להלן.
נה. לשון הפסוק, וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי מִצְפּוֹן תִּפְתָּח הָרָעָה
עַל כָּל יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ'. נו. בלקוטי תורה (פרשת
בראשית בפסוק וַיִּשְׁלַח ה' אֱלֹהִים מִגֵּן עֵדֶן) כתב וזה
לשונו, פסוק אחד אומר 'מִצְפּוֹן תִּפְתָּח הָרָעָה', נראה
שרוח צפון הוא הגיהנם. נז. לשון העץ חיים,
ובזה תבין, שגיהנם הוא זרוע שמאל, והיא צפון,
והיא מלכות. וגן עדן הוא בדרום, ימין, והוא זרוע
ימין, והוא בינה דמלכות. ולכן כמו שיש וורידין
ומקורות, אל רחם האשה, כן לכל האברים (הארץ)
יש לה וורידין ההולכים אל זרוע ימין, והם הדרכים
הפתוחים מארץ ישראל לגן עדן, שהוא דרך חברון,
המערה האבות, כי חברון הוא בדרום ירושלים.
וכנגדם פתח לגיהנם, כמו שכתוב (ישעיהו לא, ט)
'ותנור לו בירושלים'. והנה בהיותם זרוע ימיני
לדרום, וזרוע שמאל לצפון, ודאי שפניה למזרח
ואחוריה למערב, וראשה לשמים, שהם ט' ספירות

לְבָרֵךְ הַיּוֹתֵר טוֹב אוֹ לֵיָּלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַיּוֹתֵר
טוֹבָה, צָרִיךְ שְׁתַּהַיֵּה הַמַּחֲשָׁבָה זָכָה
וּמְהוּרָה, וְלִשֵּׁם שָׁמַיִם לְגַמְרִי. וְזֶהוּ 'אֵל
תַּט יָמִין וּשְׂמָאל', לֹא תַחֲשֹׁב לֹא בְשֹׁכֵר
הֵגֶן עֵדֶן שֶׁהוּא לְצַד יָמִין, וְאֵף לֹא לְעִנְשׁ
הַגִּיהֶנֶם שֶׁהוּא לְשְׂמָאל, אֲלֵא 'הֶסֶר רִגְלֶךָ
מִרָע' (משלי שם), הִרְחַק עֲצָמְךָ מִדֶּרֶךְ הָרָע,

שֶׁעָקֵר הָעֲבוּדָה יֵשׁ לָהּ לְהִיּוֹת בְּלִי שׁוֹם
פְּנִיָּה, וּכְמֹאמֶר הַתָּנָא (אבות פ"א מ"ג), אֵל
תִּהְיוּ כְעֹבְדִים הַמְשֻׁמְשִׁים אֶת הָרֵב עַל
מִנַּת לִקְבֹּל פָּרֶס, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים יח,
יג) 'תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ'.
וְזֶהוּ 'שֹׁאֵמֵר הַכֶּתוּב, אִם תִּרְצֶה שְׁמֹן
הַשָּׁמַיִם יִסְיְעוּךָ בְּמַחֲשַׁבְתְּךָ,

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

הַיּוֹתֵר טוֹב, אוֹ לֵיָּלֵךְ בְּדֶרֶךְ הַיּוֹתֵר טוֹבָה,
וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב בַּפְּסוּק דְּלַעֲלֵל 'יָכַל דְּרָכֶיךָ
יִפְנוּ', וּכְפִי שֶׁהִתְבָּאֵר, צָרִיךְ שְׁתַּהַיֵּה
הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁלֶךְ בַּעֲבוּדַת הַבוּרָא, זָכָה
וּמְהוּרָה, וְלִשֵּׁם שָׁמַיִם לְגַמְרִי, בְּלִי שׁוֹם פְּנִיָּה
שֶׁל שֹׁכֵר וְעוֹנֵשׁ, וְזֶהוּ 'אֵל תַּט יָמִין וּשְׂמָאל',
לֹא תַחֲשֹׁב בַּעֲבוּדַתְךָ לְהַקְבִּי, לֹא בְשֹׁכֵר
הֵגֶן עֵדֶן, שֶׁהוּא לְצַד יָמִין שֶׁל הָעוֹלָם,
שֶׁתִּקְבֹּל אִם תַּעֲבוֹד אֶת הַקְבִּי, וְיִהְיֶה לְךָ
הַנָּאָה מִבַּעֲבוּדְךָ, וְאֵף לֹא לְעִנְשׁ הַגִּיהֶנֶם
שֶׁהוּא לְשְׂמָאל שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁתִּקְבֹּל אִם לֹא
תַעֲבוֹד אֶת הַקְבִּי, וּשְׁמַחְמַת כֵּן תִּירָא לַעֲבוֹר
עֲבִירוֹת, אֲזָא 'הֶסֶר רִגְלֶךָ מִרָע', כְּלוּמָר,

מוֹשְׁלַמַת^פ, לִפִּי שֶׁעָקֵר הָעֲבוּדָה שֶׁהָאֵדָם
עוֹבֵד אֶת הַקְבִּי, יֵשׁ לָהּ לְהִיּוֹת בְּלִי שׁוֹם
פְּנִיָּה - בְּלִי שׁוֹם כְּוֹנֶה עֲצִמִּית, וּכְמֹאמֶר
הַתָּנָא (אבות פ"א מ"ג)^{נד} אֵל תִּהְיוּ כְעֹבְדִים
הַמְשֻׁמְשִׁים אֶת הָרֵב עַל מִנַּת לִקְבֹּל פָּרֶס -
שֹׁכֵר עַל הָעֲבוּדָה, אֲלֵא הוּא כְעֹבְדִים
הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת הָרֵב שֶׁלֹּא עַל מִנַּת לִקְבֹּל פָּרֶס.
וְכֵן הוּא אוֹמֵר (דברים יח, יג) 'תָּמִים תִּהְיֶה עִם
ה' אֱלֹהֶיךָ' - שֶׁתִּהְיֶה עוֹבְדַתְךָ לְהַקְבִּי תְּמִימָה
וּשְׁלִימָה, כְּלוּמָר, לִשֵּׁם שָׁמַיִם בְּלִבְדּוֹ, וְלֹא
מִירַאת הָעוֹנֵשׁ, אוֹ מֵאֲהַבַת הַשֹּׁכֵר^{נד}.

וְזֶהוּ 'שֹׁאֵמֵר הַכֶּתוּב, אִם תִּרְצֶה שְׁמֹן
הַשָּׁמַיִם יִסְיְעוּךָ בְּמַחֲשַׁבְתְּךָ, לְבָרֵךְ הַדֶּרֶךְ

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

הַטּוֹבָה לִבָּא בְּגִלְלָה, וּמַעֲלָה זֹו הִיא מַעֲלָה גְדוֹלָה
מְאֹד וְאֵין כָּל חֶסֶם זֹכֶה לָהּ, וְהִיא מַעֲלַת אֲבִיהֶם
אֲבִינוֹ שֶׁקִּרְאוּ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹהֲבֵנוּ, לִפִּי שֶׁלֹּא
עֲבַד אֵלָּא מֵאֲהַבָה, וְהִיא הַמַּעֲלָה שֶׁצִּיּוֹנֵנוּ בַּהּ הַקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי מִשָּׁה שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ו, ה) 'וְאֵהֲבַת
אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ', וּבִזְמַן שִׁיֵּאָהֹב אֵדָם אֶת ה' אֵהֲבָה
הָרְאוּיָה, מִיֵּד יַעֲשֶׂה כָל הַמִּצְוֹת מֵאֲהַבָה. וְרָאָה בִּזְהָ,
בְּאַרְחוֹת צִדִּיקִים (שְׁעַר יִרְאֵת שָׁמַיִם) וּבְשִׁל"ה (עֲשֶׂה)
מֵאֲמֻרַת מֵאֲמֵר שְׁלִישִׁי וְרִבְעִי אוֹת צִדִּיק. סָא. לִשׁוֹן
הַמִּשְׁנָה, אֲנִישְׁגִּנוּס אִישׁ סוֹכֵךְ קִבֵּל מִשְׁמַעוֹן הַצִּדִּיק,
הוּא הִיא אוֹמֵר, אֵל תִּהְיוּ כְעֹבְדִים הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת הָרֵב
עַל מִנַּת לִקְבֹּל פָּרֶס, אֲלֵא הוּא כְעֹבְדִים הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת
הָרֵב שֶׁלֹּא עַל מִנַּת לִקְבֹּל פָּרֶס, וְיִהְיֶה מוֹרָא שָׁמַיִם
עֲלֵיכֶם. סָב. הִנֵּה רִשִׁי פִירֵשׁ, 'תָּמִים תִּהְיֶה',
תִּהְיֶה עֲמוֹ בְּתִמְיָמוֹת, וְתִצְפֶּה לוֹ. וְהַרְמַבִּין פִּירֵשׁ,
'תָּמִים תִּהְיֶה', שֶׁרָק מִמֶּנּוּ יִתְבָּרֵךְ לְבָדוֹ נִדְרוֹשׁ
הַעֲתִידוֹת, מִנְּבִיאָיו אוֹ מֵאֲנָשֵׁי חֲסִידָיו, רְצוֹנִי לֹמֵר
אוֹרִים וְתוֹמִים. וְלֹא נִדְרוֹשׁ מֵהוֹכֵרֵי שָׁמַיִם וְלֹא
מִזוֹלָתָם. אֲמֵנָה מִדְּבָרֵי רַבֵּינוּ נִרְאָה, שֶׁמִּפְרֵשׁ 'תָּמִים
תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ', שֶׁתִּהְיֶה יִרְאָתְךָ עִם ה' אֱלֹהֶיךָ,

ס. כְּמִבּוֹאֵר בַּעֲבוּדָה זֹרָה (יט, א), 'בְּמִצְוֹתַי חֲפִץ
מֵאֲד' (תהלים קיב, א), אִמֵּר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, בְּמִצְוֹתַי,
וְלֹא בְשֹׁכֵר מִצְוֹתַי, וְהִינּוּ דַתְנָן, הוּא הִיא אוֹמֵר, אֵל
תִּהְיוּ כְעֹבְדִים הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת הָרֵב עַל מִנַּת לִקְבֹּל פָּרֶס,
אֲלֵא הִיוּ כְעֹבְדִים הַמְשֻׁמְשִׁין אֶת הָרֵב שֶׁלֹּא עַל מִנַּת
לִקְבֹּל פָּרֶס, ע"כ. וְזֶה לִשׁוֹן הַרְמַבִּין (הַלְכוֹת תְּשׁוּבָה
פ"ה ה"א-ב), אֵל יֹאמֵר אֲדָם, הִרִינִי עוֹשֶׂה מִצְוֹת
הַתּוֹרָה וְעוֹסֵק בְּחִכְמָתָהּ, כְּדֵי שֶׁאִקְבֹּל כָּל הַבְּרִכוֹת
הַכְּתוּבוֹת בָּהּ, אוֹ כְּדֵי שֶׁאִזְכֶּה לַחֲיֵי הָעוֹלָם הַבָּא,
וְאִפְרוּשׁ מִן הָעֲבִירוֹת שֶׁהִזְהִירָה תּוֹרָה מִהֵן, כְּדֵי
שֶׁאֲנַצֵּל מִן הַקְּלָלוֹת הַכְּתוּבוֹת בַּתּוֹרָה, אוֹ כְּדֵי שֶׁלֹּא
אִכְרַת מִחֲיֵי הָעוֹלָם הַבָּא, אֵין רְאוּי לַעֲבוֹד אֶת ה' עַל
הַדֶּרֶךְ הַזֶּה, שֶׁהַעֲבוֹד עַל דֶּרֶךְ זֶה, הוּא עוֹבֵד מִירָאָה
וְאִינָה מַעֲלַת הַנְּבִיאִים וְלֹא מַעֲלַת הַחֲכָמִים, וְאֵין
עוֹבְדִים ה' עַל דֶּרֶךְ זֶה אֲלֵא עַמִּי הָאָרֶץ וְהַנָּשִׁים,
וְהַקְטָנִים שֶׁמַּחֲנִכִין אוֹתָן לַעֲבוֹד מִירָאָה, עַד שֶׁתִּרְבֶּה
דַּעַתָּ וְיַעֲבֹדוּ מֵאֲהַבָה. הַעֲבוֹד מֵאֲהַבָה, עוֹסֵק בַּתּוֹרָה
וּבְמִצְוֹת, וְהוֹלֵךְ בְּנִתְיָבוֹת הַחֲכָמָה, לֹא מִפְּנֵי דִבְרֵי
בְּעוֹלָם, וְלֹא מִפְּנֵי יִרְאֵת הָרָעָה, וְלֹא כְּדֵי לִירֵשׁ
הַטּוֹבָה, אֲלֵא עוֹשֶׂה הָאֲמֵת מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֲמֵת, וְסוּף

בְּשָׂבִיל שֶׁהוּא רַע וְשִׁנּוּא לִפְנֵי הַמָּקוֹם, וְהַתְּקַרְב לְדֶרֶךְ הַטּוֹבָה לְפִי שֶׁהִיא טוֹבָה וְאַהוּבָה בְּעֵינֵי הַמָּקוֹם.

וּבְדֶרֶךְ זֶה יִבָּאֵר הַפְּסוּק (משלי טז, ב) 'כָּל דֶּרֶךְ אִישׁ זֶה בְּעֵינָיו וְתִכֵּן רִחוּת ה'". לְפִי שֶׁכָּל אָדָם צוּפָה לְהַעֲשִׂיר, וּמִכּוֹן אֵת לְבּוֹ, שָׂאֵם יִהְיֶה עֲשִׂיר אוֹ יִהְיֶה לוֹ אִיזָה הַצִּלָּחָה, לַעֲשׂוֹת

פְּסוּק 'כָּל דֶּרֶךְ אִישׁ זֶה בְּעֵינָיו וְתִכֵּן

הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה'. וְלַפְעָמִים אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשִּׁיג תַּאֲוֹת לְבּוֹ, לְפִי שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ שְׂאוֹתָהּ הַצִּלָּחָה וְאוֹתוֹ הָעֶשֶׂר אֵינוֹ טוֹב לוֹ, כְּמוֹ שֶׁהַתַּפְּלָל עַל זֶה שְׁלֹמֹה בְּשִׁבְנָה הַבֵּית (שְׁמו"ר לא, ה). מִשּׁוֹם הַכֵּן, אָמַר 'כָּל דֶּרֶךְ אִישׁ זֶה בְּעֵינָיו' - נִרְאִים לוֹ שֶׁהֵם טוֹבִים בְּמַחְשְׁבוֹתָיו. אֲכָל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

לְבּוֹ לְהַעֲשִׂיר וְלַהֲצִלִּיח בַּעֲסָקוֹ, לְפִי שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹדֵעַ, שְׂאוֹתָהּ הַצִּלָּחָה וְאוֹתוֹ הָעֶשֶׂר אֵינוֹ טוֹב לוֹ, לְפִי שְׂאוֹתָהּ הַמִּבְאָר יִגְרַמוּ לוֹ לְסוּר מִעֲבוּדַת הַקִּבְ"ה, כְּמוֹ שֶׁהַתַּפְּלָל עַל זֶה שְׁלֹמֹה בְּשִׁבְנָה אֵת הַבֵּית - בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְתִכֵּן, שֶׁאֵפִילוֹ אִם הָאָדָם יִתְפַּלֵּל לִפְנֵי הַקִּבְ"ה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ שִׁיתֵּן לוֹ עֲשִׁירוֹת, מְכַל מְקוֹם, אִם הַקִּבְ"ה מְכִיר בִּלְבַב הַמִּתְפַּלֵּל, שֶׁאִם יִתְעַשֵּׂר יִבְעוּט בַּהֲקִבְ"ה, לֹא יִמְלֹא הַקִּבְ"ה אֵת בִּקְשָׁתוֹ, וְלֹא יַעֲשִׂירוֹ (שְׁמו"ר לא, ה) ^{טו}.

מִשּׁוֹם הַכֵּן, אָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ בַּמִּשְׁלִי, 'כָּל דֶּרֶךְ אִישׁ זֶה בְּעֵינָיו', כְּלוּמָר, כֹּל רְצוֹנוֹתָיו שֶׁל אָדָם בַּעֲנִין הַעֲשִׁירוֹת וְהַצִּלָּחוֹת בַּעֲוֹלָם הַזֶּה, נִרְאִים לוֹ שֶׁהֵם טוֹבִים בְּמַחְשְׁבוֹתָיו - שְׁחוּשָׁב בְּדַעְתּוֹ שֶׁהַעֲשִׁירוֹת וְהַצִּלָּחָה יִסְיִיעוּהוּ בַּעֲבוּדָתוֹ

הַרְחֵק עֲצָמָה מִדֶּרֶךְ הָרַע, רַק בְּשָׂבִיל שֶׁהוּא רַע וְשִׁנּוּא לִפְנֵי הַמָּקוֹם, וְהַתְּקַרְב לְדֶרֶךְ הַטּוֹבָה, לְפִי שֶׁהִיא טוֹבָה וְאַהוּבָה בְּעֵינֵי הַמָּקוֹם, וְתַעֲבוּד לִפְנֵי הַקִּבְ"ה מֵאֲהָבָה.

הַעֲבוּד לְהַקִּבְ"ה בְּכָל לְבּוֹ, יִסְיִיעַ הַקִּבְ"ה בִּידּוֹ שֶׁלֹא יִתְאוּה לְמָה שֶׁאֵינוֹ טוֹב לוֹ

וּבְדֶרֶךְ זֶה - שֶׁהַתְּבָאֵר שֶׁהַקִּבְ"ה מְסִייעַ לְהָאָדָם לְבַחֲרוֹ בְּדֶרֶךְ הַנְּכוֹנָה, יִבָּאֵר הַפְּסוּק (משלי טז, ב) 'כָּל דֶּרֶךְ אִישׁ זֶה בְּעֵינָיו וְתִכֵּן רִחוּת ה' ^{טו}. לְפִי שֶׁכָּל אָדָם צוּפָה - מִצָּפָה וּמִקּוֹה לְהַעֲשִׂיר עַצְמוֹ בַּמִּמּוֹן רַב, וּמִכּוֹן אֵת לְבּוֹ - וְחוּשָׁב בַּעֲצָמוֹ, שֶׁאִם יִהְיֶה עֲשִׂיר, אוֹ יִהְיֶה לוֹ אִיזָה הַצִּלָּחָה בַּעֲסָקוֹ וְיִתְרַבָּה מִמּוֹנוֹ, שִׁיּוּכֵל עַל יְדֵי כֵן יוֹתֵר לַעֲשׂוֹת הַטּוֹב וְהַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה'.

וְאַמֵּנָה, לַפְעָמִים אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשִּׁיג תַּאֲוֹת

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

בַּתְּפִלָּתוֹ, רַבּוֹן הָעוֹלָם, אִם יֵשׁ אָדָם שֶׁיִּתְפַּלֵּל לִפְנֵיךְ שֶׁתֵּן לוֹ מִמּוֹן, וְאַתָּה יוֹדֵעַ שְׂרַע לוֹ, אֵל תֵּת לוֹ. וְאִם רֹאֵת אָדָם נָאִה בַּעֲשִׂירוֹ, תֵּן לוֹ, שְׂנֵאמֶר 'וְנָתַתְּ לְאִישׁ כָּל דְּרָכָיו אֲשֶׁר תִּדְּעַת אֵת לְבָבוֹ', ע"כ. וְזֶה לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ תַּנְחוּמָא (פְּרִשְׁת תְּרוּמָה סִימָן ט), אֲבָל יִשְׂרָאֵל כִּשְׁהוּא מִתְפַּלֵּל לִפְנֵיךְ בְּבֵית הַזֶּה, 'וְנָתַתְּ לְאִישׁ כָּל דְּרָכָיו אֲשֶׁר תִּדְּעַת אֵת לְבָבוֹ כִּי אַתָּה יוֹדֵעַ לְבָרֵךְ אֵת לְבַב כָּל בְּנֵי הָאָדָם', אִם הוּא תוֹבֵעַ בְּנִים, וְאַתָּה יוֹדֵעַ שִׁיְהִיו מְכַסִּינִי לִפְנֵיךְ, אֵל תֵּת לוֹ. וְכֵן אִם תִּבְעַ נִכְסִים וְאַתָּה יוֹדֵעַ שְׂעִתִּיד לְבַעֲט בְּהֵן, אֵל תֵּת לוֹ.

יִרְאֵה שְׁלִימָה לְשֵׁם שְׁמִים בְּלִבְדּוֹ, וּבְלִי פְּנִיּוֹת. סג. בַּמִּצְוֹת דּוּד פִּירֵשׁ, שְׁכָל דֶּרֶךְ [כָּל סֹדֵר הַנְּהַגוֹתָיו שֶׁל] אִישׁ, זֶךְ [טְהוּר וְיִשָּׁר] בְּעֵינָיו, לְפִי שֶׁהָאָדָם אֵינוֹ רוֹאֵה חוּבָה לַעֲצָמוֹ. וְאַמֵּנָה ה' הוּא בְּתוֹךְ רִחוּוֹ שֶׁל כָּל אָדָם, וְיודֵעַ הוּא אִם בִּאֲמַת דְּרָכָיו זִכָּאִים אוֹ לֹא. סד. וְדִרְשַׁת חֲז"ל הִיא מֵהַפְּסוּק שֶׁאֵמַר שְׁלֹמֹה בְּחֻנוּכַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ (דְּבָרֵי הַיָּמִים ב ו, ל), 'וְאַתָּה תִּשְׁמַע מִן הַשָּׁמַיִם מִכּוֹן שְׁכִנְתְּךָ וְסִלַּחְתָּ, וְנִתְתָּה לְאִישׁ כָּל דֶּרֶךְ דְּרָכָיו אֲשֶׁר תִּדְּעַת אֵת לְבָבוֹ, כִּי אַתָּה לְבָרֵךְ יוֹדֵעַ אֵת לְבַב בְּנֵי הָאָדָם'. וְזֶה לְשׁוֹן הַמִּדְרָשׁ, כִּיּוֹן שְׁכָנָה שְׁלֹמֹה אֵת הַבֵּית, אָמַר לְהַקִּבְ"ה

אֵל ה' מַעֲשִׂיךָ דִּרְכֶיךָ וְאִזּוּ יִפְנוּ
מִחֲשַׁבֹּתֶיךָ (שם פסוק ג), שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוא יַעֲשֶׂה שְׁלֹא תִבָּא בְּלִבְךָ שׁוֹם
מִחֲשָׁבָה וְתֵאָוֶה, זֹלַת מֶה שֶׁתּוּכַל
לְהַשִּׁיג, וְאִזּוּ לֹא יִהְיֶה לְךָ עֲצָבוֹן.
וְ'כָל פֶּעַל ה' לְמַעֲנֶהוּ' (שם פסוק ד), כָּל
מֶה שֶׁבָּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא

'תִּכַּן רֹחוֹת' - מִתְקַן הַמַּחֲשָׁבוֹת לְטוֹב,
דִּהְיִנוּ לְמֶה שֶׁהוּא רֹאֶה שְׁיִהְיֶה טוֹב
לְהָאָדָם.

אֲבָל זֶה יִגְרַם צַעַר לְאִישׁ הַזֶּה,
שֶׁהֵלְכוּ לְהִבָּל מְזֻמּוֹתָיו
וְתֵאָוֶתָיו. וְלִכֵּן הוֹסִיף, אִם תִּהְיֶה טוֹב
וְיִשָּׁר וְכָל מַעֲשִׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם, גַּל

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמִּבְאָר

(שם טו, יג) ¹⁰ גַּל אֵל ה' מַעֲשִׂיךָ - סִבֵּב מַעֲשִׂיךָ
אֵל ה', כְּלוּמַר, תַּעֲשֶׂה אֶת כָּל מַעֲשִׂיךָ לְשֵׁם
שְׁמַיִם, וְאִזּוּ - בִּשְׂכַר זֹאת, יִפְנוּ מִחֲשַׁבֹּתֶיךָ
- יִתְבַּסְּסוּ מִחֲשַׁבֹּתֶיךָ, כְּלוּמַר, שֶׁהַקְדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה, שֶׁצֶדֶק תִּבָּא בְּלִבְךָ שׁוֹם
מִחֲשָׁבָה וְתֵאָוֶה, זֹלַת מֶה שֶׁתּוּכַל לְהַשִּׁיג -
מֶה שֶׁטוֹב לְךָ בְּאַמֶּת כְּפִי רְצוֹנוֹ שֶׁל
הַקֵּב"ה ¹¹, וְאִזּוּ לֹא יִהְיֶה לְךָ עֲצָבוֹן - אִם לֹא
תִשָּׁג הַעֲשִׁירוֹת, אוֹ הַהֲצִלּוֹת הָאֲחֵרוֹת,
שֶׁהֵי לֹא נִתְאָוֶתָה לָהֶם כְּשֶׁאֵינָם כְּפִי רְצוֹנוֹ
שֶׁל הַקֵּב"ה.

הַקֵּב"ה מַשְׁפִּיעַ עוֹשֵׁר לָאָדָם אִם עַל יְדֵי כֵן יִתְרַבֶּה כְּבוֹדוֹ בְּעוֹלָם
וְנֹאמַר בַּפְּסוּק שֶׁלֹּאֲחֲרָיו (פסוק ד) ¹² כִּי
פֶּעַל ה' לְמַעֲנֶהוּ, וּמִפְּסוּק זֶה דִּרְשׁוּ בַּגְמָרָא,
שֶׁכֵּן מֶה שֶׁבָּרָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ,

לְהַקְבִּי"ה, אֲבָל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תִּכַּן
רֹחוֹת, כְּלוּמַר, מִתְקַן ¹³ הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁל
הָאָדָם לְטוֹב, דִּהְיִנוּ, שֶׁהוּא מַשְׁפִּיעַ לָאָדָם,
רַק לְפִי מֶה שֶׁהוּא רֹאֶה שְׁיִהְיֶה טוֹב
לְהָאָדָם. וְאִם הַקֵּב"ה מְכִיר בִּלְבָב הַמִּתְפַּלֵּל,
שֶׁהַעֲשִׁירוֹת וְהַהֲצִלּוֹת יִהְיוּ לְרַעְתּוֹ וּיִבְטְלוּהוּ
מִעֲבוֹדַת הַקֵּב"ה, הוּא מוֹנֵעַ אוֹתָם מִמֶּנּוּ אִף
עַל פִּי שֶׁהַתְּפִלָּה עֲלֵיהֶם.

אֲבָל מְכַל מְקוֹם, הֵרִי זֶה שֶׁהָאָדָם אֵינוֹ
מִקְבֵּל מֶה שֶׁהַתְּאֻוָּה לוֹ וְהַתְּפִלָּה עֲלָיו, יִגְרַם
צַעַר לְאִישׁ הַזֶּה, שֶׁהֵרִי הֵלְכוּ לְהִבָּל
מְזֻמּוֹתָיו - מִחֲשַׁבֹּתָיו, וְתֵאָוֶתָיו - שֶׁהוּא
הֵיחָ מִתְאֻוָּה לְהַתְעַשֵּׁר, וְנִתְבַּטְּלָה תְּאֻוָּתוֹ.
וְלִכֵּן הוֹסִיף הַפְּסוּק שֶׁאִם תִּהְיֶה טוֹב וְיִשָּׁר,
וְכָל מַעֲשִׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שְׁמַיִם, וְכִמוֹ שֶׁכָּתוּב

צִיּוֹנִים וּמִקְדּוֹת

הַרְבֵּה (קִהְלַת יב, ט), 'מַעֲוֹת לֹא יוּכַל לְתַקֵּן' (שם
א, טו). סו. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, גַּל אֵל ה' מַעֲשִׂיךָ
וְיִפְנוּ מִחֲשַׁבֹּתֶיךָ. סו. וְכֵן כָּתַב בַּחֲבוּבוֹת
הַלְבָבוֹת (שַׁעַר הַבְּחִינִין פ"ז) וְזֶה לְשׁוֹנוֹ, וְכֹאשֶׁר תַּחֲזוּק
הַכִּרְתּוֹ יוֹתֵר מִזֶּה בַּחֲמַלַת הַבּוֹרָא עַל בְּרוּאָיו, יִרְצֶה
בְּמֶה שִׁיְהִיָּה מִגּוֹרַת הָאֱלֻקִּים לוֹ בִּלְבוֹ וּבִלְשׁוֹנוֹ
וּבִנְרָאָהוּ וּבִנְסַתְרֹו, וְיִשְׁמַח בְּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה לוֹ
הָאֱלֻקִּים, מִמּוֹת וְחַיִּים וְרִישׁ וְעוֹשֵׁר וְחוּלִי, לֹא יִכְסּוּ
לְזוֹלַת מֶה שֶׁבָּחַר לוֹ הָאֱלֻקִּים, וְלֹא יִרְצֶה אֵלָּה מֶה
שֶׁרָצָה לוֹ, וְנִמְסַר אֶל הָאֱלֻקִּים, וּמִשְׁלִיךְ נַפְשׁוֹ וְגוֹפּוֹ
אֶל דֵּינוֹ, וְלֹא יִגְבִּיר עֲנִין, וְלֹא יִבְחַר זֹלַת מֶה שֶׁהוּא
בּוֹ מַעֲנִינִי עוֹלָמוֹ, כְּמוֹ שֶׁאֵמַר אֶחָד מִן הַבּוֹטְחִים, לֹא
הַשְׁכַּמְתִּי מַעְוֵלָם בַּעֲנִין וְהַתְּאֻוִּתִּי לְזוֹלָתוֹ.
סח. לְשׁוֹן הַפְּסוּק, כָּל פֶּעַל ה' לְמַעֲנֶהוּ וְגַם רָשָׁע
לְיוֹם רָעָהוּ.

סח. רַבִּינוּ מִבְּאֵר תִּיבַת 'וְתוֹכֵן', מִלְשׁוֹן מִכִּין וּמִתְקַן
[וְלֹא כְרַש"י בַּמְשָׁלִי שֵׁם, שֶׁבִּיאָר שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן
מוֹנֵה]. וּבַמְדַּרְשׁ מְשָׁלִי שֵׁם, פִּירְשׁוֹ עַל דֶּרֶךְ פִּירוּשׁ
רַבִּינוּ, אֶת הַפְּסוּק הַבָּא שֶׁזֶה לְשׁוֹנוֹ שֵׁם, אֲבָל מִי
שֶׁמִּשְׁלִיךְ מִחֲשַׁבֹּתָיו לְבוֹ עַל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הוּא
מִכִּין מִחֲשַׁבֹּתָיו, שֶׁנֹּאמַר 'גַּל אֵל ה' מַעֲשִׂיךָ וְיִכּוֹנוּ
מִחֲשַׁבֹּתֶיךָ'. וְרֹאֶה פִּירוּשׁ רַבִּינוּ יוֹנָה, וְתוֹכֵן רֹחוֹת
ה', עוֹזֵר אֶת הָאָדָם לְתַקֵּן מַדּוּתָיו לְהַתְּכַוֵּן בַּעֲוֹתָם
וּלְהַתְּחַזֵּק בַּתְּקוּנָם. כִּי לֹא יִתְּכֵן לִנְצַח אֶת הַתּוֹלְדָה,
מִבְּלִי עֲזֵרַת שְׁמַיִם, וְהַשֵּׁם 'בּוֹחֵן לְבוֹת' (מְשָׁלִי יז, ג),
וְכֹאשֶׁר יִבְקֹשׁ הָאָדָם לְהַכִּין לֵב לְעִבּוֹדַת הַשֵּׁם
וּלְיִרְאָתוֹ, יַעֲזֹרֵהוּ עַל תְּקוּן הַלֵּב וְיִישׁוֹר הַמַּדּוּת. תוֹכֵן.
כַּעֲנִין 'תְּכַנְתִּי עֲמוּדִיָּה סֵלָה' (תְּהִלִּים עז, ד), 'וְלוֹ
נִתְּכֵנוּ עֲלִילוֹת' (שְׁמוּאֵל א ב, ג). וְכֵן נִמְצָא עֲנִין תְּקוּן
בְּקוּרָף, מִן הַקֵּל וּמִן הַדְּגוּשׁ, 'אֲזַן וְחָקַר תְּקַן מְשָׁלִים

בְּעוֹלָמוֹ, לֹא בָּרָא אֱלֹא לְכַבֹּדוֹ (אבות פ"ו)
 מו"ד; יומא לה, א), וְאִם תִּהְיֶה רְאוּי לְעֶשֶׂר
 וְיִהְיֶה לְטוֹב לָךְ, יִהְיֶה כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא לְתַנּוּ לָךְ.

זֶרַע שְׁמִשׁוֹן הַמְּבֹאֵר

המלך, שאף שמתחילה חשב דוד המלך להתבטל מן התורה ולהתעסק בתענוגי הגוף, כיון שכל כוונתו רק לשמו יתברך, לבסוף נתן הקב"ה בדעתו שאינו צריך להתבטל ולהתענג. וכך גם יתן הקב"ה בדעת העובדו לשמה, שלא יחפץ בעשירות ושאר הצלחות העולם הזה, אם לא יהיו לטובתו^ט.

לֹא בָּרָא אֱלֹא לְכַבֹּדוֹ (אבות פ"ו מו"ד; יומא לה, א). וְכֵן הוּא כוֹנֵנֶת הַפְּסוּק, שְׁאִם תִּהְיֶה רְאוּי לְעֶשֶׂר, וְיִהְיֶה לְטוֹב לָךְ - שִׁדּוּעַ לִפְנֵי הַקַּב"ה שֶׁתִּשְׁתַּמֵּשׁ בְּעוֹשֶׁרְךָ רַק לַעֲבוֹדַת הַקַּב"ה, וְלֹא תִבּוֹא ח"ו לִבְעוֹט בּוֹ מִחֲמַתּוֹ, וְיִהְיֶה כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַנּוּ לָךְ. וְזֶהוּ הַשְׁיִיכוֹת שֶׁבֵּין פְּסוּקִים אֵלֶּה, לִבִּין מֵהַשְׁתַּבָּאֵר בַּתְּחִילַת הַדְּרוֹשׁ בַּעֲנִין דּוֹד

צִיּוֹנִים וּמִקּוּדוֹת

לחזור לבתי מדרשות ולעסוק בהם בתורה. ג. המונע את עצמו מתענוגי הגוף השומרים על בריאותו, מחמת עסקו בתורה, הקב"ה מצילו ושומרו וגם מחשיב לו, כאילו קיים המצוה לשמור על בריאותו. ד. הסיוע מן השמים לבחירה בדרך הטובה, הוא רק למי שעובד לשמה. ה. הקב"ה אינו משפיע עשירות למי שאין העשירות טוב לו. ו. העובד להקב"ה בכל לבו, יסייעהו הקב"ה שלא יתאוה למה שאינו טוב לו כדי שלא יהיה צער מכך. ז. הקב"ה משפיע עושר לאדם אם על ידי כן יתרבה כבוד ה' בעולם.

פ. תמצית הדרוש: א. דוד המלך היה חפץ להתבטל מן התורה ולהתענג בתענוגי הגוף, כדי שלא יחלה במחלת המרה שחורה מחמת הדאגות והטרדות של המלוכה, ולקיים בכך המצוה לשמור על בריאותו. ב. אמנם לאחר מכן, התבונן דוד בפסוקים, והבין שמי שאינו מתבטל מהתורה, ישמרהו הקב"ה שלא יחלה במחלת המרה שחורה. וגם הבין מאופן הליכת רגליו, שהעסק בתורה עצמו משמחו ומסיר ממנו הדאגות, כמו תענוגי הגוף, ועל כן חזר בו ממחשבתו הראשונה, והחליט שלא להתענג בתענוגי הגוף, אלא

לומדים זרע שמשון ורואים ישועות

ספר תולדות שמשון
על מסכת אבות

הספר שמחולל פלאות. אלפים נושעו בהבטחתו.

ישראל 02-80-80-500 ארה"ב 347-496-5657

לומדים זרע שמשון ורואים ישועות

זרע שמשון המבואר
על חומש ויקרא

הספר שמחולל פלאות. אלפים נושעו בהבטחתו.

ישראל 02-80-80-500 ארה"ב 347-496-5657